

АФІЦЫЙНА
"ЧАРНОВЫЛЬСКІ ШЛЯХ" ПРЭЗІДЭНТА
 2 стар.

ДЗЯРЖАВА І ДЫЯСПАРА
ПРАВЛЕМЫ БЕЛАРУСАЎ ЛІТВЫ
АВМЯРКОЎВАЛІСЯ Ў АВАЛЬНАЙ
ЗАЛЕ
 4 стар.

ПРАКТЫ САЮЗНАЙ ДЗЯРЖАВЫ
 3 стар.

ВЯРТАННЕ
ТАК РАТАВАЛІСЯ КАШТОЎНАСЦІ
 13-14 стар.

ПАД ЖЫЦЦЯ
Максім МІРНЫ — ПАСОЛ ДОБРАЙ
ВОЛІ ААН І КУМІР МОЛАДЗІ
 6 стар.

СПАДЧЫНА
АХОВА ПОМНІКАЎ — КЛОПАТ
ДЗЯРЖАВЫ. І НЕ ТОЛЬКІ...
 10 стар.

СКАРБОНКА
 15-18 стар.

АҮТОГРАФ
РЭЖЫСЁР, ЯКІ МАЕ 90 АЙЧЫН-
НЫХ П'ЕС НА ВЫБАР
 25 стар.

ЭКСТРЫМ
ЭКСПЕДЫЦЫЯ "ПАЛЯРНАЕ
КАЛЬЦО" ФІНІШАВАЛА
 30 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА **РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ**

Голас Радзімы

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі **Выдаецца з 6 красавіка 1955 года**

20 мая 2004 года, № 18-21 (2888-2891) **Цана 1400 рублёў** **E-mail: golas_radzimy@tut.by**

стасункі **рэйтынг**

Беларусь лідзіруе

Беларусь знаходзіцца ў ліку лідэраў сярод краін СНД па тэмпах росту УВП з пачатку бягучага года. Пра гэта сведчаць даныя Статыстычнага камітэта Садружнасці.

За першыя месяцы года аб'ём УВП Беларусі павялічыўся на 9,5 працэнта ў параўнанні з аналагічным перыядам мінулага года. Па гэтым паказчыку краіну апырэдзілі толькі Украіна і Азербайджан, дзе УВП вырас на 10,2 працэнта. У Таджыкістане рост склаў 8,6 працэнта. Расія заняла пятае месца з паказчыкам прыросту УВП 8,3 працэнта.

Прырост УВП у сярэднім па краінах Садружнасці ў студзені-лютым склаў 9 працэнтаў (у студзені-лютым 2003 года — 6 працэнтаў), прамысловай прадукцыі — 10 працэнтаў (7 працэнтаў), рознічнага тавараабароту — 11 працэнтаў (9 працэнтаў).

"Прыорбанк" — адзін з лепшых банкаў у Цэнтральнай і Усходняй Еўропе

Часопіс "Глоўбал Файненс" назваў у ліку "лепшых банкаў на новых рынках у 2004 годзе" ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе "Прыорбанк".

Крытэрыямі адбору ў гэтым выпадку выступалі рост актываў, прыбытку, стратэгічныя ўзаемаадносіны, паслугі кліентам, канкурэнтаздольная цэнавая палітыка і інавацыйныя прадукты.

Бізнес-цэнтр новага пакалення

Сучасны адміністрацыйна-гандлёвы комплекс з'явіцца ў Мінску.

Эскізнае рашэнне аб'екта, які фарміруе выгляд цэнтра сталіцы, адобрана сходам Камітэта архітэктуры, горадабудаўніцтва і землеўладкавання Мінгарвыканкама. Сучасны бізнес-цэнтр, увенчаны пірамідай са шкла, будзе ўяўляць сабой 16-павярховы гмах. Тут размесціцца офіс на 700 працоўных месцаў, аўтасалон, рэстаран, гандлёвы пасаж, боўлінг-цэнтр і бильярдна, а таксама паркінг на 418 аўтамабіляў. Інвэсціравала праект канадская фірма. Комплекс плануецца ўпрыгожыць з дапамогай тэхналогій вертыкальнага або кантэйнернага азеленення. А ўвечары і ўначы фасад будынка будзе падсвечвацца.

"Мінск-Навіны".

"Прамень" у гасцях у "Голасу Радзімы"

У Мінску ў НВЦ "БелЭкспа" прайшла 8-я Міжнародная спецыялізаваная выстава "СМІ ў Беларусі". У ліку асноўных арганізатараў мерапрыемства — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і РУП "Міжнародны цэнтр інтэграцыйнай інфармацыі. Грамадскі прэс-цэнтр Дома прэсы". Галоўная мэта выставы — пашырэнне інфармацыйнай прасторы нашай рэспублікі, папулярызацыя беларускіх сродкаў масавай інфармацыі, актывізацыя падпісной кампаніі.

Сваіх чытачоў каля стэнда "Голасу Радзімы" супрацоўнікі рэдакцыі сустракалі разам з гасцямі з Латвіі — прадстаўнікамі беларускай суполкі і рэдактарам беларускай газеты "Прамень" (Рыга) Леанідам Шакаўцом. Яны прадставілі сваю газету, якой сёлета спяўняецца 10 гадоў.

НАЗДЫМКАХ: на адкрыцці выставы ўдзельнікі фальклорнага ансамбля "Надзея" з кіраўніком ансамбля "Вербіца" Аляксандрам СВІРСКИМ; журналіст газеты "Голас Радзімы" Алена СПАСЮК знаёміць наведвальнікаў выставы са стэндам; госьць з Масквы — прэзідэнт "Маскоўскага клуба беларусаў", галоўны рэдактар газеты "Сябры" Алег КАНДЫБА; Валянціна ПІСКУНОВА гутарыць з намеснікам прэм'ер-міністра Беларусі Уладзімірам ДРАЖЫНЫМ і намеснікам кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Алегам ПРАЛЯСКОЎСКИМ.

Працяг тэмы на стар. 23.

анонс

Факты "Радыефакта"

Пачынаючы з сакавіка гэтага года, усе паклоннікі інфармацыйна-аналітычнага праекта "Радыефакт" Першага Нацыянальнага канала Беларускага радыё могуць слухаць яго не толькі ў звычайны час, але і на працягу ўсяго дня ва ўсіх кутках зямнога шара, дзе ёсць магчымасць карыстацца паслугамі Інтэрнэта.

Гэта стала магчымым дзякуючы пачатку рэалізацыі на афіцыйным сайце Белтэлерадыёкампаніі www.tvr.by медыяпраекта "Ад "Радыефакта" да "Радыефакта".

Праграма "Радыефакт" — найбольш рэйтынгава праект Беларускага радыё. Штодня з 7.00 да 8.00 вядучыя "Радыефакта" ў прамым эфіры знаёмяць радыёслухачоў з самымі цікавымі, прыкметнымі і актуальнымі падзеямі з жыцця краіны і свету. Толькі тут можна атрымаць афіцыйную і эксклюзіўную інфармацыю з першакрыніц, пачуць каментарыі аў-

тарытэтных экспертаў, аперацыйныя рэпартажы з месца падзей уласных карэспандэнтаў Беларускага радыё.

Самыя гарачыя навіны са стужак сусветных інфармацыйных агенцтваў, агляд айчыннага перыядычнага выданняў, навіны бізнесу, спорту і прагноз надвор'я — нічога не можа знікнуць з поля зроку аўтараў і вядучых праекта "Радыефакт".

Цяпер, дзякуючы медыяпраекту "Ад "Радыефакта" да "Радыефакта", дзе б вы ні былі, нягледзячы на адлегласці і часавыя паясы, любімая праграма — разам з вамі!

INTERNET-праект

Вітае БЕЛАРУСЬ!

Голас Радзімы

www.golasradzimy.com

BEARUS21.BY

Прэзідэнт ажыццявіў дзесяцідзённы "чарнобыльскі шлях"

Аляксандр Лукашэнка ажыццявіў шматдзённую рабочую паездку па рэгіёнах краіны, якія найбольш пацярпелі ў выніку катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. На гэты час рэзідэнцыя кіраўніка дзяржавы фактычна пераехала на Гомельшчыну.

Беларускі Прэзідэнт прысвяціў свой час вывучэнню спектра праблем забруджаных тэрыторый і Палесся. У цэнтры ўвагі былі пытанні забеспячэння жыццядзейнасці насельніцтва ў зоне радыеактыўнага забруджвання, арганізацыі медыцынскага абслугоўвання і медыцынскай рэабілітацыі грамадзян, якія пацярпелі ад чарнобыльскай аварыі і пражываюць на забруджаных тэрыторыях.

Аляксандр Лукашэнка пабыў у Рэспубліканскім навукова-практычным цэнтры радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека ў Гомелі, пабудаваным па праграме Саюзнай дзяржавы, а таксама ў Пінскім кансультацыйна-дыягнастычным цэнтры.

У ходзе наведвання сельгасарганізацыі Палесся Прэзідэнт краіны азнаёміўся з ходам веснавых палявых работ. Асоба ўвагі была нададзена эфектыўнаму выкарыстанню меліярацыйных зямель, што вельмі актуальна для гэтага рэгіёна. Прадметам разгляду былі таксама пытанні вытворчасці і перапрацоўкі прадукцыі жывёлагадоўлі на аснове малазатратных тэхналогій.

Аляксандр Лукашэнка заслухаў даклады аб выкананні планаў па будаўніцтву жылля ў сельскай мясцовасці, наведаў шэраг прамысловых прадпрыемстваў. У прыватнасці, шчэбневы завод "Глушкевічы", ААТ "Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод". У прыярытэтным парадку былі разгледжаны стан і перспектывы развіцця градаўтваральных вытворчых прадпрыемстваў.

У адзін з дзён Аляксандр Лу-

кашэнка ўдзяліў увагу праблемам Турава: захаванню гісторыка-культурнай спадчыны, фарміраванню культурна-турыстычнай зоны, добраўпарадкаванню. На прыкладзе гэтага гарадскога пасёлка належыць прааналізаваць ход выканання канцэпцыі развіцця малых гарадоў, якую 8 гадоў таму ініцыяваў Прэзідэнт. Аб'ектам наведвання стала і дзяржаўная прыродаахоўная ўстанова "Нацыянальны парк "Прыпяцкі", дзе былі абмеркаваны пытанні развіцця турызму і экалагічнага выхавання. Ландшафты беларускага Палесся вельмі прывабныя, і адной з прыярытэтных задач з'яўляецца развіццё турызму ў гэтым рэгіёне.

Дзесяцідзённы "чарнобыльскі шлях" Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ахапіў Брэсцкую, Гомельскую, Мінскую, Магілёўскую вобласці і даў магчымасць кіраўніку дзяржавы непасрэдна на месцах разгледзець усе актуальныя праблемы жыццядзейнасці забруджаных тэрыторый, праінспектаваць, як выконваюцца яго даручэнні па сацыяльнай абароне насельніцтва.

Падрыхтавала **Таццяна КУВАРЫНА.**

НА ЗДЫМКАХ: Рэспубліканскі навукова-практычны цэнтр радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека ў Гомелі; кіраўнік беларускай дзяржавы наведаў аддзяленне мікрахірургіі вока, хірургічнае аддзяленне, аддзяленне дзіцячай гематалогіі, азнаёміўся з работай клінічна-настычнай лабараторыі з сучасным абсталяваннем.

Фота Генадзя СЯМЁНАВА, БелТА.

Уладзімір РЫЛАТКА:

"Год культуры Беларусі ў Расіі пачаўся бенефісам на сцэне Вялікага тэатра..."

У Расіі праходзіць Год культуры Беларусі, прысвечаны вялікай агульнай падзеі – 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, якая адзначаецца 3 ліпеня. Афіцыйнае яго адкрыццё адбылося 26 красавіка 2004 года ў Маскве. А сёння наша размова з намеснікам міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімірам РЫЛАТКАМ аб развіцці гэтай маштабнай акцыі.

— Аб значнасці падзеі сведчыць тое, што на адкрыцці Года культуры Беларусі ў Расіі ў Маскве ў Вялікім тэатры міністр культуры Леанід Гуляка зачытаў прывітанне ад Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнка, якое цёпла было сустрэта прысутнымі. Чым яшчэ ўразіла масквічоў адкрыццё Года культуры Беларусі?

— Наогул, мы выбралі няпросты шлях для адкрыцця Года культуры ў Расіі, таму што галоўнай падзеяй вырашылі зрабіць гастролі нашых вядучых тэатраў — оперы і балета. У пэўным сэнсе мы рызыкавалі, зрабіўшы замаха на сцэну сусветна вядомага Вялікага тэатра оперы і балета Расіі, але былі ўпэўнены, што нашы спектаклі — дастаткова высокага ўзроўню і будучы ацэнены. Пацвярджэннем гэтага стала рэакцыя глядачоў. Пасля прагляду балета "Рамэо і Джульета" зала літаральна "бушавала". Балет якраз выступаў напярэдадні "Бенуа дэ ля Данс" — сусветнага балетнага сходу. Знакамітыя прадстаўнікі балетнага мастацтва свету таксама пабывалі на нашым балете. Валянцін Елізар'еў — лаўрэат прэміі "Бенуа дэ ля Данс". У маскоўскай прэсе было шмат добрых водгукаў.

Напярэдадні ў Крамлёўскім

палацы з поспехам прайшоў юбілейны канцэрт ансамбля "Сябры", у якім прымалі ўдзел беларускія і расійскія артысты. Акрамя гэтага юбілей "Сяброў" у рамках Года быў адзначаны ў Санкт-Пецярбургу, а ўвогуле адбудзецца ў 20 расійскіх гарадах.

Нядаўна група беларускіх эстрадных артыстаў наведвала Цюмень, дзе ім быў аказаны вельмі цёплы прыём.

24–25 мая, у дні, калі праваслаўны свет адзначае Свята роўнаапостальных Кірылы і Мяфодзія і Дзень міжнароднага славянскага пісьменства і культуры, у Траццякоўскай галерэі ўрачыста адкрыецца ўнікальная выстава "Шэдэўры Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі", дзе мы пакажам іконы, старажытнае і сучаснае мастацтва Беларусі. Дарэчы, дырэктар Траццякоўскай галерэі нядаўна ўзнагароджаны ордэнам Францішка Скарыны за развіццё сяброўскіх сувязей Расіі і Беларусі ў галіне культуры. На адкрыцці выставы якраз плануецца ўручэнне ўзнагароды.

У Маскве аўтарытэтная беларуская дыяспара, і мы спадзяёмся, яна падтрымае ўсе мерапрыемствы, якія там праводзіцца.

Каля 100 акцый у Расіі ў рамках Года пройдзе па лініі рэгіянальных сувязей. У свяце ўдзельнічае ўся Беларусь, а не толькі

Міністэрства культуры. Практычна кожны тыдзень адбываецца нейкая значная падзея, але і гэтага аказваецца мала. Мы атрымліваем пісьмы і тэлеграмы з многіх расійскіх рэгіёнаў з прапановамі арганізаваць выступленні беларускіх артыстаў. Вось зусім нядаўна з Іванова тэлеграму прыслалі: "Чаму забылі пра наш горад?" Южна-Сахалінск, Варкута запрашаюць. Атрымалі тэлеграмы з прапановай правядзення Дзён беларускага кіно ў Екацярынбургу і Новасібірску. І мы абавязкова адгукнемся, у прыватнасці, пазнаёмім жыхароў гэтых гарадоў з беларускімі кінастужкамі ў верасні.

Беларусам ёсць што паказаць. Мы імкнемся, каб нашы сустрэчы былі плённымі, падчас іх плануем завязаць карысныя кантакты. У рамках Года адбудзецца яшчэ шмат розных акцый, усе проста немагчыма пералічыць.

— Што б вы хацелі пажадаць нашым суайчыннікам?

— Спадзяюся, што нашы суайчыннікі, якія жывуць на бяскараіных прасторах Расійскай Федэрацыі, не застануцца раўнадушнымі да нашай акцыі, якая яшчэ раз нагадае аб багаці нацыянальных традыцый і культуры Беларусі.

Гутарыла **Таццяна КУВАРЫНА.**

бізнес-клуб

Сфарміравана база даных айчынных "ноў-хаў"

База даных айчынных распрацовак і арганізацый, якія выконваюць іх, а таксама праводзяць даследаванні па канкрэтных накірунках, упершыню сфарміравана ў Беларусі. З гэтай мэтай спецыялісты Нацыянальнай акадэміі навук і Дзяржаўнага камітэта па навуцы і тэхналогіях (ГКНТ) па даручэнні кіраўніка дзяржавы правялі ацэнку навуковай дзейнасці рэспубліканскіх арганізацый.

Патэнцыял навукова-тэхнічных і інавацыйных прадпрыемстваў ацэньваўся па стану 1998–2002 гадоў. Улічваліся і такія паказчыкі, як колькасць патэнтаў і "ноў-хаў", перспектывы іх камерцыялізацыі, а таксама кадравы і матэрыяльна-тэхнічны забеспячэнне навуковых арганізацый.

Вынікі даследаванняў паказалі, што інфарматыкай у рэспубліцы заняты 25 навуковых устаноў, фізікай — 33, хіміяй — 22, біялогіяй — 30. Даследаванні ў галіне машынабудавання праводзіцца ў 43 арганізацыях, прыборабудавання — у 28, сельскагаспадарчы накірунак налічвае 35 даследчых структур, медыцынскай навукай і аховай здароўя заняты 34 навуковыя структуры, аховай навакольнага асяроддзя і экалогіяй — 30 арганізацый.

Пры гэтым большасць распрацовак беларускіх вучоных адпавядае сусветнаму ўзроўню. На-

прыклад, па навуковаму накірунку сістэмы аховы здароўя — "Тэхналогія хіміка-фармацэўтычных сродкаў" у 1998–2000 гадах створана каля 40 перадавых вытворчых тэхналогій, у тым ліку новых — 27 і 7, якія не маюць аналагаў у свеце. 22 распрацоўкі па гэтай тэме асвоены ў прамысловай вытворчасці. Акрамя таго, за гэтыя гады толькі 6 навуковых арганізацый Беларусі атрымалі прыбытак у выніку камерцыйных здзелак па продажы тэхналогій у краіны СНД.

База даных айчынных распрацовак, па словах спецыялістаў ГКНТ, будзе выкарыстана для навукова-тэхналагічнага прагназіравання, вызначэння і рэалізацыі прыярытэтных сацыяльна-эканамічнага развіцця рэспублікі і фарміравання праграм навукова-тэхнічнай дзейнасці прадпрыемстваў і галін прамысловасці.

Падрыхтаваў **Барыс ЖУКАЎ.**

НАША МАРКА

Адзначаны вырабы "Бабруйскаграмаша"

Рэспубліканскае унітарнае вытворчае прадпрыемства "Бабруйскаграмаш" (Магілёўская вобласць) названа пераможцам конкурсу "Лепшыя тавары Рэспублікі Беларусь на рынку Расійскай Федэрацыі". Званне лаўрэата прысвоена за прадстаўленыя ротарныя граблі-варашылькі для сушкі сена. Конкурс праводзіўся ў рамках федэральнай праграмы "100 лепшых тавараў Расіі". Беларускія граблі-варашылькі адрозніваюцца ад іншых сельскагаспадарчых машын прастатой у абслугоўванні і высокай надзейнасцю ў рабоце. На заводзе яны выпускаюцца з 1994 года! паспяхова працуюць на паўвостраве Беларусі, Расіі, Украіны, Латвіі, Літвы, Эстоніі, Фінляндыі і іншых краін. Лепшай на конкурсе прызнана таксама дыскавая навіясная трактарная касілка.

Галіна ВІР.

Гены памяці

У кожнага, хто перажыў вайну, свае ўспаміны пра гады ліхалецця. Для мяне, амаль пяцігадовага хлопчука, пачатак вайны і ад'езд бацькі на фронт звязаны, як ні дзіўна гэта гучыць, з прыемнымі ўспамінамі. Перад тым як развітацца, бацька падарыў нам з малодшым братам цудоўны, як нам здавалася, разборны дамок з фанеры і рознакаляровыя керамічныя кубікі. Асэнсаванне і разуменне таго, што адбываецца, прыйшло разам са страшэннай галадухай і "пахаронкай", якую атрымала і мая маці: "Ваш муж, старшы лейтэнант Казюля Карп Паўлавіч прапаў без вестак..."

Шэсцьдзесят гадоў мінула з таго часу, як зямлю Беларусі пазбавілі ад фашысцкай нечысці. Вырасла не адно пакаленне, якое не ведае, што такое вайна. Але ж, відаць, пачуцці памяці і болю за тых, хто не дажыў да перамогі, закладзены ў нашых людзях на генетычным узроўні. На гэтыя разважанні падтурхнулі мяне фотаздымкі, якія прынёс у рэдакцыю студэнт Сяргей КАХАВЕЦ. Яго неабыякавы позірк адзначыў: тыя, хто загінуў, засталіся вечна маладымі. А яшчэ ён адчуў цяжар лёсу жывых — праз усё жыццё несці крыж памяці. Угледзьцеся ў гэтыя фотаздымкі — яны не могуць не крануць душу.

Яўген КАЗЮЛЯ.

беларусь-расія

Іван ЯНОВІЧ:

“Падтрымліваюцца праекты, якія працуюць на стварэнне Саюзнай дзяржавы”

На пытанні, якія тычацца дзейнасці Саюзнай дзяржавы ў галіне сацыяльнай палітыкі і іншых значных сумесных мерапрыемстваў і акцый, адказвае

кіраўнік Дэпартаменту сацыяльнай палітыкі Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Іван ЯНОВІЧ.

— Іван Іосіфавіч, якія найбольш значныя мерапрыемствы запланаваны ў гэтым годзе і будучы фінансавання за кошт Саюзнай дзяржавы?

— Мерапрыемстваў шмат. Цяпер праходзяць Дні культуры Беларусі ў Расіі. Праграма ўключае выступленні прафесійных і сацыяльных мастацкіх калектываў Беларусі амаль у 30 гарадах Расіі. Плануецца адкрыццё помніка Францішку Скарыне ў Калінінградзе, у Маскве — Янку Купалу (яго стварэнне часткова было прафінансавана з бюджэту Саюзнай дзяржавы).

Як заўсёды летам, пройдзе знакаміты Міжнародны фестываль мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”, у падрыхтоўцы і фінансаванні якога прымае ўдзел Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы. У праграме свята — Дзень Саюзнай дзяржавы, у якім прымуць удзел афіцыйныя асобы.

На гэты год у Смаленску запланавана выстава мастакоў з Беларусі і Расіі — удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны. Правядзеннем выставы займаюцца Міністэрствы культуры Беларусі і Расійскай Федэрацыі, яны фарміруюць склад удзельнікаў і маштабы выставы адпаведна матэрыяльна-фінансавым сродкам, якія выдзелены з бюджэту Саюзнай дзяржавы.

Безумоўна, будучы акцыі і ў іншых сферах. Напрыклад, адукацыйныя. У Магілёве, дзе ў гэтым навучальным годзе пачаў дзейнічаць Расійскі ўніверсітэт, адбудзецца канферэнцыя аб прыгранічным супрацоўніцтве ў сферы культуры, навукі і адукацыі. Пройдзе таксама алімпіада вучняў па гісторыі, рускай мове на тэму духоўнасці, агульных гістарычных каранёў Беларусі і Расіі. А ў сферы аховы здароўя, як, дарэчы, і ў мінулым годзе, мы плануем правесці аздарўленне ветэранаў — удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, а таксама дзяцей з тых рэгіёнаў, якія найбольш пацярпелі ад радыяцыйнага ўздзеяння.

— Дзе будучы адпачываць дзеці?

— Ладзіцца сустрэчны абмен групамі. Частка дзяцей з Расіі будзе адпачываць у Беларусі, а беларускія дзеці — у расійскіх санаторыях, якія размешчаны ў больш цёплых мясцінах. Адпачынак будзе арганізаваны за кошт бюджэту Саюзнай дзяржавы, а сродкі на праезд выдаткуюць мясцовыя ўлады.

— Відаць, многіх нашых чытачоў зацікавіць гэты праект. Раскажыце, як фарміруюцца такія групы.

— Групы фарміруюцца па ўзгадненні з Міністэрствам аховы здароўя, з мясцовымі орга-

намі ўлады, напрыклад, аблвыканкамамі. Яны ведаюць, якія дзеці яшчэ не атрымалі неабходнага лячэння, аздарўлення па нацыянальных праграмах, што маюцца ў Беларусі і Расіі. У 2003 годзе мы выдзялялі сродкі на аздарўленне 500 дзяцей. Сёлета — больш. І яшчэ адна мэта гэтай праграмы: каб беларускія дзеці знаёміліся з жыццём у Расіі і наадварот.

— А якім чынам адбываецца выдаткаванне сродкаў з бюджэту Саюзнай дзяржавы?

— Парадак выдзялення сродкаў з бюджэту Саюзнай дзяржавы даволі складаны, таму што трэба ўзгадненне міністэрстваў фінансаў, эканомікі, урадаў Беларусі і Расіі, а потым гэтыя прапановы зацвярджае ўрад Саюзнай дзяржавы. Далей гэтыя сродкі выдаюцца дзяржаўным заказчыкам той ці іншай дзяржавы, напрыклад, Міністэрству аховы здароўя ці Міністэрству культуры Рэспублікі Беларусь, і яны ўжо заключаюць дамовы аб канкрэтным выкарыстанні і правядзенні таго ці іншага мерапрыемства.

Сёння ўжо сабраны прапановы ад зацікаўленых міністэрстваў на 2005 год і падрыхтаваны першы варыянт бюджэту. Нашы прапановы аб аб'ёме сродкаў, якія павінны выдзеліць з бюджэту 2005 года і Беларусь, і Расія, на-

кіраваны ў Міністэрствы эканомікі і Беларусі, і Расіі, каб яны ўлічваліся пры фарміраванні нацыянальных бюджэтаў.

— Ці супрацоўнічаеце вы з грамадскімі арганізацыямі, у тым ліку і з нацыянальна-культурнымі аб'яднаннямі?

— У нас ёсць такія магчымасці. Мы супрацоўнічаем з Саюзнай грамадскай палатай у падрыхтоўцы нарматыўных дакументаў, у правядзенні навукова-практычных канферэнцый. Упэўнены, што Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь і Міністэрства культуры Беларусі змаглі б падрыхтаваць спецыяльную Саюзную праграму па падтрымцы работы грамадскіх арганізацый нацыянальна-культурных аб'яднанняў беларусаў у Расіі, расіян — у Беларусі. Аднак гэты праект праграмы трэба добра падрыхтаваць, каб былі ўказаны канкрэтныя прапановы ад саміх суполак. Таму я і рэкамендую грамадскім арганізацыям свае прапановы накіроўваць праз Пасольства Беларусі ў Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Саўеце Міністраў Беларусі. Такім чынам будзе вырацавана нармальнае Саюзная праграма на некалькі гадоў.

Трэба дадаць, што Саюзныя праграмы маюць устойлівыя прынцыпы, успрымаюцца толькі тыя прапановы і праграмы, якія выйграюць ад аб'яднання фінансавых, матэрыяльных, інтэлектуальных, творчых сіл і Беларусі, і Расіі. І яшчэ адна важная ўмова: гэтыя праграмы павінны працаваць на стварэнне Саюзнай дзяржавы.

Гутарыла Таццяна КУВАРЫНА.

Масква — Мінск.

Праблемы беларусаў Літвы абмярکوўваліся ў Авальнай зале

Па ініцыятыве Пасольства Беларусі ў Літве Мінск наведала дэлегацыя беларусаў Літвы ў складзе членаў і кіраўнікоў беларускіх суполак у гэтай краіне. Шаснаццаць чалавек прыехалі з Клайпеды, Паневежыса, Друскіні-

нкая, Вільнюса, Шаўляя. Мэта паездкі азнамяляльная. Літоўскіх беларусаў цікавіла аичынная сістэма адукацыі. Пабывалі ў дзіцячым садзіку, 4-й гарадской гімназіі, тэхнічным

Завітала дэлегацыя і ў парламент, дзе адбылася сустрэча з кіраўніцтвам Камісіі па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічнаму прагрэсу (на здымку). Старшыня камісіі Ігар Катляроў адзначыў, што Беларусь і Літва падтрымліваюць трывалыя культурныя сувязі. Адным з асноўных напрамкаў знешняй палітыкі Беларусі з'яўляецца падтрымка беларускай дыяспары за мяжой і разуменне таго, што дыяспара, у тым ліку ў Літве, — частка беларускага грамадства. Ігар Катляроў звярнуўся да нашых суайчыннікаў: "Мы будзем рабіць усё, што ад нас залежыць, каб вы заўсёды адчувалі клопат сваёй радзімы. Нам асабліва прыемна, што беларусаў у Літве паважаюць і яны бяруць актыўны ўдзел ва ўсіх сферах грамадскага жыцця".

А нашых суродзічаў турбуюць самыя розныя пытанні. Адно з найбольш актуальных — атрыманне беларускага грамадзянства. Зразумела, што такое пытанне вырашаецца ў асабістым парадку. Але беларусы замежжа могуць прэтэнда-

ваць на станоўчае яго вырашэнне і ў скарачаны тэрмін. Гэта не тычыцца дваінога грамадзянства, магчымасць набыць якое таксама абмярکوўвалі літоўскія беларусы. Заканадаўства Беларусі не прадугледжвае наяўнасці ў грамадзян Беларусі якога-небудзь грамадзянства, акрамя беларускага. Кожны, хто заяўляе пра жаданне стаць грамадзянінам Беларусі, павінен дэклараваць, грамадзянінам якой краіны ён з'яўляецца, ініцыятыву аб выхадзе з яго і прадставіць аб гэтым дакумент у кампетэнтныя органы Беларусі. Нават калі чалавеку ўдаецца не страціць папярэдняе грамадзянства і набыць беларускае, наша дзяржава на тэрыторыі Беларусі і за яе межамі прызнае за ім толькі беларускае грамадзянства.

Беларусам Літвы не хапае інфармацыі з Беларусі. Цяжка навучаць дзяцей беларускай мове, калі яны не маюць магчымасці чуць жывую гаворку. Таму ўзнікае пытанне — калі за мяжой змогучь слухаць беларускае радыё і гля-

дзець праграмы нацыянальнага тэлебачання? Калі першае даступна нейкім чынам, то другое амаль не. Беларускі канал транспіруецца ў Вільнюсе, а ў прыгранічным Вісагінасе, да прыкладу, ужо не. Там сярод 40 каналаў ёсць татарскі, а беларускага няма. Патрэбны беларускі спадарожнік. Ігар Катляроў паведаміў, што ў бліжэйшыя два гады беларускі спадарожнік павінен быць запушчаны. Але літоўскім беларусам гэты тэрмін здаецца вельмі доўгім, бо ўжо зараз і кожны дзень ёсць патрэба ў беларускіх тэлеперадачах.

Абмярکوўвалася выбарчае заканадаўства Беларусі, а таксама праца парламента. Падводзячы вынікі, Ігар Катляроў адзначыў, што падобныя візіты вельмі важныя як для дыяспары, так і для беларускіх заканадаўцаў і грамадскасці, бо даюць магчымасць напрамую пачуць пра праблемы беларусаў замежжа

Алена СПАСЮК.

Фота Сяргея ДЗЕНІСЕНКІ.

Змены парадку ўезду ў Польшчу

31 мая 2004 года ўступілі ў сілу два новаўвядзеныя ў працэдурі ўезду беларускіх грамадзян у Польшчу.

3 указанай даты па ўзгадненні бакоў і на падставе прынцыпу ўзаемнасці ўдвая паменшыўся кошт беларускіх і польскіх віз: за аднаразовую візу неабходна будзе ўнесці збор у суме 5 еўра, за двухразовую — 8 еўра і за шматразовую тэрмінам на адзін год — 24 еўра.

Акрамя таго з 1 мая ўступае ў дзеянне Распараджэнне міністра ўнутраных спраў і Адміністрацыі Польшчы "Па пытанні вызначэння фінансавых сродкаў, якія павінен мець інашаземец пры ўездзе на тэрыторыю Рэспублікі Польшча, і дакументаў, якія могуць пацвердзіць наяўнасць гэтых сродкаў, а таксама мэту перасячэння мяжы".

У адпаведнасці з Распараджэннем, інашаземец, якія ўязджае на тэрыторыю Польшчы, павінен прад'явіць пагранічным войскам страхавы поліс, якія пакрывае ў выпадку неабходнасці кошт лячэння ў Польшчы, або арыгінал запрашэння.

У выпадку адсутнасці ўказаных дакументаў інашаземец павінен прад'явіць пры ўездзе ў Польшчу суму, не меншую чым 300 злотых на кожны дзень знаходжання ў Польшчы або раўназначную квоту ў замежнай валюце. Пацвярджэннем наяўнасці фінансавых сродкаў могуць быць адкрыты рахунак у польскім банку, а таксама наяўнасць сапраўднай плацежнай банкаўскай карты.

Новы парадок перасячэння беларуска-польскай мяжы распаўсюджваецца на ўсе катэгорыі грамадзян Рэспублікі Беларусь, у тым ліку і на тых, хто ўжо мае польскія візы, выданыя раней. Выключэнне складаюць толькі грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія перасякаюць тэрыторыю Польшчы транзітам.

Парадок выдачы віз загранустановамі Рэспублікі Польшча ў Мінску, Гродне і Брэсце застаецца ранейшым: наяўнасць запрашэння або страхавой для гэтага не патрабуецца.

Дамова з Даніяй аб ахове інвестыцый

Фота Генэраль СІМІЕНАВА, БелТА

У Міністэрстве замежных спраў Рэспублікі Беларусь адбылося падпісанне міжрадавага пагаднення аб садзейнічэнні ажыццяўленню і ўзаемнай абароне інвестыцый паміж Рэспублікай Беларусь і Даніяй.

З беларускага боку дакумент падпісаў намеснік міністра замежных спраў Аляксандр Міхневіч, з дацкага — Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Каралеўства Данія ў Рэспубліцы Беларусь па сумяшчальніцтву Ларс Вісінг.

Падрыхтаваў Барыс ЖУКАЎ.

Новая ініцыятыва ўрада ФРГ

На працягу апошніх 10 гадоў у нашай краіне рэалізавалася маштабная праграма падтрымкі Беларусі ўрадам Германіі "Трансформ". Цяпер пачалася другая фаза праграмы пад назвай "Пераадольваючы граніцы". Як засведчыў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Федэратыўнай Рэспублікі Германіі ў Рэспубліцы Беларусь Хельмут Фрык, штогод на Беларусь будзе выдаткоўвацца 2,5 мільёна еўра. Сёння, кажа пасол, па ўсіх напрамках адбываецца скарачэнне сродкаў. І тое, што для нас яны знайшліся, тлумачыцца асаблівым стаўленнем урада ФРГ да Беларусі.

Цяпер у нашай краіне працуе каля 800 нямецкіх ініцыятыў. Х.Фрык асобна адзначыў такі важны аспект у нямецка-беларускіх узаемаадносінах, як прымірэнне нашых народаў, і дадаў, што да гэтага дня на Беларусі засталіся сляды страшэннай вайны між Германіяй і СССР. Але сёння, кажа пасол, да немцаў у Беларусі няма негатывага стаўлення. Штогод 120 000 нашых грамадзян наведваюць Германію, якая разглядаецца беларускім урадам як адзін з самых важных парт-

нёраў на захадзе. Тавараабарот паміж Беларуссю і ФРГ складае 1 мільярд долараў ЗША, дадае Аляксандр Міхневіч, намеснік міністра замежных спраў. Менавіта нямецкія грамадскія арганізацыі накіроўваюць 40 працэнтаў гуманітарнай дапамогі, што трапляе ў нашу краіну. 30 беларускіх гарадоў маюць пабрацімаў у Германіі.

З боку Беларусі і Германіі праграма ўспрымаецца адекватна. Сума, выдаткаваная нямецкім урадам, будзе размярکوўвацца наступным чынам: 60

працэнтаў пойдзе на падтрымку грамадскіх арганізацый, а 40 — на праекты, кансультацыі з урадавымі органамі Беларусі. Міжнародны адукацыйны цэнтр у горадзе Дортмундзе, праз які і адбываецца ажыццяўленне праграмы з нямецкага боку, прапануе ўсім зацікаўленым беларускім ініцыятывам кансультацыі, семінары, стажыроўкі і практыку ў Германіі. Прыярытэтнымі з'яўляюцца беларуска-нямецкія праекты па наступных напрамках: адукацыя, работа з людзьмі, якія маюць абмежаваныя магчымасці, энергазберажэнне і эканоміка. Асабліва ўвага надаецца працы ў рэгіёнах. Большасць пададзеных заявак накіравана з Мінска, а таксама з Брэсцкай, Гомельскай, Магілёўскай абласцей. У Валожыне, да прыкладу, плануецца арганізаваць маладзёжны адукацыйны цэнтр, гасцініцу і працоўны ла-

гер. У Бабруйску дзейнічае жаночы клуб "Эгіда", мэта якога садзейнічаць актывізацыі і замацаванню ролі жанчын у грамадстве.

Важным аспектам праграмы з'яўляюцца навучальныя ініцыятывы. Так, некамерцыйнае аб'яднанне "Грамадзяне Берліна ўдзячныя" прапануе беларускім урачам трохмесячныя курсы павышэння кваліфікацыі ў клініках Берліна. Напярэдадні паездкі ў Германію арганізуюцца і фінансуюцца курсы нямецкай мовы ў Мінску. Характэрна, што адбор урачоў ажыццяўляецца членамі аб'яднання незалежна ад рэкамендацый бальніц. Навучанне ўжо прайшлі 85 спецыялістаў. У Германію арганізуюцца стажыроўкі журналістаў і жанчын-прадпрымальнікаў.

Праграма падтрымкі Беларусі мае мэту спрыяць развіццю ў нашай краіне грамадзянскіх ініцыятыў, а таксама ўмацаванню грамадзянскага грамадства.

Алена СПАСЮК.

Гарохавы суп па чацвяргах

Грамадзяне Каралеўства Швецыя, якія воляю лёсу трапілі ў Беларусь, аб'ядналіся ў клуб. Ініцыятарам гэтай ідэі стаў саветнік нядаўня адкрыцця аддзялення шведскага пасольства ў Мінску Ян Шадэк.

Члены клуба — 12 шведаў, якія жыўць у беларускай сталіцы (дыпламаты, бізнесмены, выкладчыкі), раз у месяц збіраюцца ў адным з рэстаранаў, каб паласавацца нацыянальнай стравай шведскай кухні — гарохавым супам з тонкімі блінчыкамі. Суп традыцыйна падаецца ў Швецыі па чацвяргах яшчэ са старажытных часоў, а ў якасці дапаўнення да яго жыхары Каралеўства любяць пунш. Члены клуба абмярکوўваюць навіны са Швецыі дзеляцца сваімі праблемамі, спрабуюць разам знайсці шляхі іх вырашэння.

Як адзначыў Ян Шадэк, шведы удалечыні ад сваёй краіны стараюцца трымацца разам — падобныя таварыствы ёсць ужо ў многіх гарадах, напрыклад, у Маскве, Вільнюсе, Празе.

Марыя АГАФОНАВА.

Алег ЛАПЦЁНАК:

“Рынкi краін СНД павінны быць адкрыты адзін аднаму”

Задача павышэння эфектыўнасці эканомікі вельмі актуальная для ўсіх краін СНД. Асоба роля адводзіцца зоне свабоднага гандлю (ЗСГ). Як яна фарміруецца? Якія ўзнікаюць праблемы, што ў перспектыве? Пазіцыя і ініцыятывы Беларусі? Па гэтых і іншых пытаннях у гутарцы з карэспандэнтам разважае начальнік Упраўлення краін СНД і ЕўразЭС нашага МЭС Алег ЛАПЦЁНАК.

— Алег Мікалаевіч, якая вага дзяржаў Садружнасці ў сусветнай эканоміцы?

— СНД — рэгіянальная садружнасць. Тэндэнцыя да будаўніцтва і ўмацавання рэгіянальных блокаў сёння пераважае ва ўсім свеце. Такія міждзяржаўныя аб'яднанні ствараюцца, перш за ўсё, для больш эфектыўнага выкарыстання нацыянальнага патэнцыялу, павышэння канкурэнтаздольнасці выпускаемай нацыянальнай прадукцыі і руху яе на сусветныя рынкі.

Сёння на долю дзяржаў СНД прыпадае прыкладна дзесяць працэнтаў электраэнергіі, якая вырабляецца і спажываецца ў свеце, 5–6 працэнтаў нафты, якая спажываецца і 10 працэнтаў, якая здабываецца. Адпаведна 23 і 28 працэнтаў сусветнай здабычы газу. Краіны Садружнасці вырабляюць 9 працэнтаў сталі, пастаўкі якой складаюць 16 працэнтаў сусветнага экспарту. Яшчэ доля дзяржаў СНД: больш за 15 працэнтаў алюмінію, больш за 10 — медзі, каля 30 працэнтаў нікелю. Яны экспартуюць больш за 17 працэнтаў узбраенняў. У гэтых краінах занята 12 працэнтаў вучоных свету, мы валодаем 12 канкурэнтаздольнымі мікратаэхналогіямі з 55 вядомых сёння ў свеце.

— І пры якіх умовах гэты сукупны эканамічны патэнцыял зможа запрацаваць на поўную магутнасць у інтарэсах Садружнасці?

— Толькі тады, калі паміж краінамі СНД будзе забяспечана свабоднае перамяшчэнне тавараў, паслуг, працоўнай сілы і капіталаў. Важны этап на шляху дасягнення гэтай мэты — фарміраванне зоны свабоднага гандлю з паступовай трансфармацыяй у агульную эканамічную прастору. ЗСГ заклікана вырашаць многія важныя пытанні. Гэта забяспечэнне ўзаемага недыскрымінацыйнага доступу на нацыянальна-рынак. Стимуляванне гандлёвых, вытворчых і кааперацыйных сувязей. Спрашчэнне і уніфікацыя мытных працэдур. Арганізацыя

эфектыўнай інфармацыйнай падтрымкі гандлёвага абмену ў рамках СНД. Пачатак фарміравання ЗСГ быў пакладзены падпісаннем у 1994 годзе Пагаднення аб зоне свабоднага гандлю, дапоўненага ў 1999 годзе спецыяльным праколам. Яно з'яўляецца безумоўным прыярытэтам краін Садружнасці.

— Наколькі Беларусь зацікаўлена ў фарміраванні ЗСГ?

— Наша рэспубліка — экспертна арыентаваная краіна. Прывяду некаторыя цікавыя даныя. Беларусь займае толькі 1 працэнт агульнай тэрыторыі краін СНД. Яе насельніцтва складае толькі 3,5 працэнта агульнай колькасці насельніцтва дзяржаў Садружнасці. У той жа час па аб'ёмах знешняга гандлю наша рэспубліка саступае толькі Расіі і Украіне, аспярэджваючы Казахстан і іншыя дзяржавы СНД. Мы экспартуем 90 працэнтаў трактароў і аўтамабіляў, якія вырабляюцца, 80 — калійных удабрэнняў, хімічных валокнаў і ніцей, больш за 70 працэнтаў металааружных станкоў, халадзільнікаў і маразільнікаў. Утрымліваем 3 працэнты сусветнага рынку трактароў і 10–15 працэнтаў — рынку вялікагрузных самазвалаў. Гэта ўнушальныя паказчыкі.

Па адкрытасці сваёй эканомікі — а гэты фактар ацэньваецца па суадносінах экспарту да аб'ёму валавога ўнутранага прадукту — Беларусь займае першае (!) месца сярод краін СНД. Такія суадносіны складаюць у нашай рэспубліцы амаль 60 працэнтаў. Гэта на 20–30 працэнтаў больш, чым у Расіі, Казахстане або Украіне. У сярэднім па Садружнасці гэта лічба адпавядае 33,8 працэнта.

Адсюль выснова: экспертная арыентацыя эканомікі нашай краіны патрабуе стварэння спрыяльных знешніх умоў для яе нарошчвання і ў далейшым. Менавіта таму Прэзідэнт Беларусі А.Лукашэнка столькі ўвагі надаў пытанню хутчэйшага завяршэння фарміравання зоны свабоднага гандлю ў час сустрэчы з кіраўнікамі знешнепалітычных ведамстваў краін СНД 26 сакавіка. Яны ўдзельнічалі ў пасяджэнні Савета

Міністраў замежных спраў Садружнасці, якое праходзіла ў Мінску. Абмен думкамі быў вельмі прадукцыйны, што дало неабходны імпульс для далейшай работы ў даным накірунку.

— Якія найбольш складаныя праблемы трэба вырашаць пры стварэнні гэтых зон?

— Галоўная — збіранне падаткаў і збораў, у першую чаргу падатку на дабаўленую вартасць (ПДВ). Каб не стамляць чытачоў аналізам данай праблемы, коратка скажу толькі пра яе сутнасць. У сусветнай практыцы існуюць два прынцыпы спагнання ПДВ — па месцы вытворчасці і месцы спажывання. Першы прымяняецца, як правіла, пры падаткаабкладанні ўнутранага вытворчасці і спажывання, другі — у знешнім гандлі.

З 2000 года краіны СНД прыйшлі да пагаднення аб пераходзе ва ўзаемным гандлі да спагнання ўскосных падаткаў па прынцыпу “краіны прызначэння”. З гэтай мэтай створана неабходная заканадаўчая база. Большасць дзяржаў Садружнасці аб'явіла дэ-юрэ даны прынцып, ён прымяняецца ў 90 працэнтах выпадкаў. У той жа час у 10 працэнтах выпадкаў захоўваецца несіметрычнае, або двойное падаткаабкладанне.

— Значыць, неабходна ўстанавіць адзіны парадак збору ўскосных падаткаў па прынцыпу “краіны прызначэння”. Што ж робіцца ў гэтым плане?

— Перадумовай для вырашэння праблемы з'яўляецца новая інтэграцыйная ініцыятыва па фарміраванні Адзінай эканамічнай прасторы (АЭП). Над яе стварэннем разам працуюць Беларусь, Казахстан, Расія і Украіна. Прэзідэнт А.Лукашэнка ў Пасланні Нацыянальнаму сходу і беларускаму народу сваю пазіцыю выклаў дакладна і прынцыпова. Мы гатовы да самых сур'ёзных рашэнняў па перадачы паўнамоцтваў структуры, якая забяспечвае функцыянаванне Адзінай эканамічнай прасторы. Гэты праект будзе паспяховым, калі ўсе ўдзельнікі “чацвёркі” па прыкладу Еўрасаюза прызнаюць абавязковым для сябе адзіны збор правілаў эканамічных узаемаадносін. Калі дамаўляцца, то толькі ўсім чатыром разам (Беларусі, Казахстану, Расіі, Украіне), без усякіх агаворак і выключэнняў, падкрэсліў кіраўнік нашай дзяржавы.

Нядаўна парламенты Казахстана, Расіі і Украіны ратыфікавалі Пагадненне аб фарміраванні АЭП. За яго ратыфікацыю 23 красавіка прагаласавала Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі.

У выпадку паспяховага рэалізацыі праекта перспектыва пашырэння ўзаемага гандлю будзе —

па крайняй меры павінна — заахвочваць усе чатыры дзяржавы да актыўных дзеянняў па фарміраванні АЭП. Пры такой сістэме прынцып збору ПДВ для ўсіх краін — членаў АЭП павінен быць аднолькавы. Дасягнуты станоўчы эфект у будучыні дапоўніць далейшае развіццё інтэграцыйных працэсаў у рамках ЕўразЭС, а таксама паслужыць інтарэсам замацавання СНД.

— Алег Мікалаевіч, а ў якім стане цяпер нарматыўна-прававая база для зоны свабоднага гандлю?

— Адрозніе падкрэслію: фарміраванне і ўмацаванне яе — ключавы фактар у гэтай сітуацыі. Гутарка ідзе аб такой базе, якая рэгламентуе рэжым свабоднага гандлю, развіццё форм гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва. Далей — стварэнне фінансава-прамысловых груп, каардынацыю гандлёвай палітыкі ў адносінах трэціх краін.

Сёння гэта база ахоплівае 40 дагавораў і пагадненняў. У сваёй сукупнасці яны ствараюць эфектыўны інструмент паслядоўнага фарміравання рэжыму свабоднага гандлю. У іх атрымалі адлюстраванне такія важныя фактары абмену таварамі, як умовы і працэдура ахоўных мер, забяспечэнне добрасумленнай канкурэнцыі, парадак вырашэння спрэчак і многія іншыя.

Ва ўзаемным гандлі краін СНД цяпер з 11 тысяч пазіцый таварнай наменклатуры знешнеэканамічнай дзейнасці тарыфныя абмежаванні (канфіскацыі) зафіксаваны па 26 пазіцыях. Прадугледжана магчымасць прымянення нетарыфных абмежаванняў, але яны ахопліваюць толькі 200 відаў тавараў з у памянутых 11 тысяч пазіцый.

І што ж маем? Ёсць тэндэнцыя да лібералізацыі ўзаемага гандлёвага абмену ў рамках СНД. Нягледзячы на гэта, на практыцы краіны Садружнасці часова захоўваюць шэраг абмежавальных мер рэгулявання імпарту і экспарту таварнай прадукцыі. І досыць шырока прымяняюць нетарыфныя абмежаванні. Напрыклад, кватаванне як абмежавальная мера прымяняецца да шэрагу “адчувальных” сектараў гандлю.

Беларусь прымяняе квоту пры імпарце алкагольнай прадукцыі, тытунёвых вырабаў, трысняговага цукру-сырцу. Пры экспарце — па мінеральных удабрэннях, адходах і ломе чорных і каляровых металаў.

— Гэтыя абмежавальныя меры — свайго роду бар'еры на шляху стварэння ЗСГ?

— Яны прадыхаваны аб'ектыўнымі прычынамі. Гутарка ідзе пра ахову здароўя насельніцтва, навакольнага асяроддзя ва ўмовах тавараў, спажыванне якіх можа вык-

лікаць негатыўныя наступствы. Аднак у шэрагу выпадкаў тэхнічныя бар'еры з'яўляюцца і сродкам абмежавання імпарту ў інтарэсах унутрыдзяржаўных вытворцаў айчынай прадукцыі. Састаў колькасных абмежаванняў, якія выходзяць за рамкі, прадугледжаныя Пагадненнем аб стварэнні ЗСГ, штогод карэктуюцца ў бок змяншэння. Спашлюся на станоўчы прыклад Беларусі: у студзені Савет Міністраў адмяніў больш як 500 экспертных мытных пошлін. Аднак такія абмежаванні адпавядаюць сусветнай практыцы. Перашкодай ва ўзаемным гандлі з'яўляюцца таксама і антыдэмпінгавыя расследаванні, якія краіны СНД праводзяць у адносінах адзін да аднаго.

— Падвядзём, Алег Мікалаевіч, вынік: што ж сёння мы маем у стварэнні ЗСГ? І якія тут перспектывы?

— На жаль, праз 13 гадоў пасля стварэння СНД фарміраванне рэжыму свабоднага гандлю ў Садружнасці ўсё яшчэ не завершана. Складанасцей нямала. Возьмем важную праблему — выключэнне тарыфных абмежаванняў з рэжыму свабоднага гандлю. На жаль, работа па ўзгадненні паэтапнай адмены канфіскацый у краінах СНД толькі ў пачатковай стадыі.

Разглядаецца магчымасць не пазней чым 1 студзеня 2005 года ліквідаваць выключэнні пры зборы ПДВ па прынцыпу “краіны прызначэння”. І не пазней чым 1 студзеня 2010 года — усе дзеючыя нетарыфныя гандлёвыя абмежаванні, якія ахопліваюць 200 упамянутых таварных падгруп і пазіцый. А таксама зняць не пазней чым 1 студзеня 2012 года ўсе тарыфныя абмежаванні з рэжыму свабоднага гандлю, устаноўленыя ў выглядзе пошлін. Вельмі важна скаардынаваць гандлёвую палітыку ў адносінах да трэціх краін і іх групавак, у першую чаргу да СГА і Еўрасаюза. Для Беларусі, да чых межаў ЕС ужо набліжаецца, гэтыя абставіны маюць асобае значэнне. Як бачым, праблем у СНД шмат, на жаль, вырашаюцца яны марудна.

Чым можа абярнуцца распаўсюджванне рэжыму свабоднага гандлю на ўсе без выключэння дзяржавы СНД? Гэта азначала б буйны зрух у рэалізацыі курсу на эканамічную інтэграцыю ў рамках Садружнасці. І, вядома ж, пашырэнне маштабаў эканамічных адносін. Бо кожны працэнт росту ўзаемага тавараабароту ў рамках СНД — гэта прыrost бюджэту краін Садружнасці на 100 мільянаў долараў. І Беларусь вельмі зацікаўлена ў хуткім завяршэнні фарміравання поўнамаштабнага рэжыму свабоднага гандлю.

Максім Мірны – пасол добрай волі ААН і кумір беларускай моладзі

У краіне прайшла дабрачынная кампанія "Зоркі спорту і музыкі супраць СНІДу", арганізаваная Праграмай развіцця ААН сумесна са знакамітым беларускім тэнісістам Максімам Мірным, паслом добрай волі ААН па ВІЧ-СНІДу ў 2003-2004 гадах. Доўжылася акцыя паўтара месяца. Заключным акордам

стаў дабрачынны канцэрт з удзелам беларускіх зорак спорту і турызму.

Максім Мірны сёння ледзь не самы знакаміты беларус. Яго поспех на тэнісным корце ў складзе беларускай каманды прымусіў увесць свет гаварыць пра айчынны спорт. Максім кажа, што для яго вельмі важны ўдзел у гэтым праекце. Калі атрымаў прапанову ААН стаць паслом добрай волі, быў здзіўлены, бо ў жыцці з гэтай праблемай сутыкацца не даводзілася зусім. Аднак даваўся пра колькасць хворых на ВІЧ-інфекцыю (у Беларусі такіх людзей 5 485), тэмпы распаўсюджвання інфекцыі і не змог адмовіцца: "Беларусь – невялікая краіна. І рост колькасці хворых на ВІЧ насцярожвае. Сёння кожны павінен працаваць як мага актыўней па яго прадухіленні, каб выратаваць нацыю. Беларусь варта таго, каб квітнець".

Сваю місію пасла добрай волі Максім Мірны бачыць у тым, каб паказаць сваім прыкладам здаровага ладу жыцця, што рызыкавым паводзінам заўсёды ёсць альтэрнатыва. Моладзі неабходна нагадваць, што ў жыцці ёсць мастацтва, спорт, бяспечны секс. Максім спадзяецца, што беларускае грамадства зможа зберагчы сябе ад глабальнай эпідэміі хваробы, дзякуючы інфармаванню людзей, маладых у першую чаргу. Са свайго ж боку прадстаўнікі ААН падкрэсліва-

юць вялікі аўтарытэт Максіма Мірнага сярод моладзі. "Ён не толькі малады, як яны, – кажа Ганна Чарнышова, каардынатар праектаў ПРААН у Беларусі, – але і лідэр у іх асяродку, знакаміты спартсмен, які гатовы размаўляць на самыя важныя для іх тэмы".

Штодзень на нацыянальным тэлебачанні мы бачым сацыяльны рэкламны ролик з удзелам Максіма Мірнага, сэнс якога ў тым, што жыццё працягваецца і павінна мець якасць і ў здаровых, і ў ВІЧ-інфіцыраваных. Актыўная грамадзянская пазіцыя славу тага беларускага тэнісіста заслужыў павагі. Пры ўсёй занятасці і сур'ёзных нагрузках ён знаходзіць час, каб расказаць юнакам і дзяўчатам пра сваё стаўленне да праблемы СНІДу. А напрыканцы красавіка разам з супрацоўнікамі ПРААН ездзіў у Салігорск, каб сустрэцца з маладымі людзьмі. Там ён не толькі абмяркоўваў праблемы СНІДу, але і даў адкрыты ўрок аматарам тэніса. Салігорск быў абраны для паездкі з-за таго, што ў мінулым годзе там была выяўлена самая вялікая колькасць ВІЧ-інфіцыраваных у краіне – 102 чалавекі. Усяго ж у горадзе – 332 ВІЧ-інфіцыраваных. І гэта пры тым, што Салігорск – развіты горад і ў прамысловым, і ў культурным сэнсе. Менавіта тут знаходзіцца прадпрыемства "Беларуськалій", якое ў многім забяспечвае занятасць насельніцтва і

дапамагае развіццю горада. Грамадскасць Салігорска вельмі незапакоена сітуацыяй, якая склалася з распаўсюджваннем ВІЧ-інфекцыі. На сустрэчы з Максімам Мірным прысутнічала кіраўніцтва горада, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый. Ужо чацвёрты год пры фінансавай падтрымцы гарвыканкама і ЮНЭЙДС рэалізуецца праект

па прафілактыцы ВІЧ-інфекцыі сярод наркаскажыўцоў, сэнс якога ў "зніжэнні шкоды". У рамках праекта ў Салігорску працуе кансультатыўны анімны кабінет для нарказалежных і ВІЧ-інфіцыраваных, тэлефон даверу і пункт абмену шпрыцаў. Дзякуючы ўсім намаганням, у горадзе з'явілася група сама- і ўзаемадапамогі для наркаманаў, якія робяць спробу кінуць ужыванне наркатыкаў. Для гэтых людзей створаны амбулаторны рэабілітацыйны цэнтр пры царкве хрысціян веры евангельскай. Кансультанты цэнтра – жанчыны з аб'яднання "Маці супраць наркатыкаў" прайшлі стажыроўку ў аналагічным цэнтры ў Кіеве. За 4 гады праз рэабілітацыйны цэнтр прайшло 100 чалавек.

У навучальных установах горада ўведзены курс "Здаровы лад жыцця і асновы гендэрнай культуры". І такая работа дае свае вынікі: менш ВІЧ-інфіцыраваных выяўлена ў групе моладзі 15-19 гадоў (21,1 у 2000 годзе і 3,7 працэнта ў 2003).

Прыклад Салігорска – сведчанне таго, што адекватныя захады, пасільная дапамога тым, хто вядзе рызыкавы лад жыцця, могуць уплываць на распаўсюджванне ВІЧ-інфекцыі. Відавочна, што і акцыя з удзелам Максіма Мірнага павінна даць свае дывідэнды.

Алена СПАСЮК.

Сустрэча праз 62 гады

Слонімец Іосіф Камінскі не бачыў свайго роднага брата Рычарда 62 гады. Нядаўна іх сустрэча адбылася ў Слоніме. Рычард Камінскі з трыма сынамі завітаў з Амерыкі ў родны беларускі горад.

У 1942 годзе немцы са Слоніма вывезлі ў Германію Рычарда, Рамана і Жанну Камінскіх. Непаўналетніх Жанну і Рамана хутка адпусцілі, і яны вярнуліся дадому. А Рычард застаўся на прымусовых работах у Германіі, пасля яго перавялі ў Аўстрыю. У канцы вайны зняволеных вывалілі амерыканскія войскі. І Рычард Камінскі трапіў у ЗША.

Атрымаў за акіянам адукацыю і ўсё жыццё працаваў на прадпрыемстве, якое займалася спадарожнікавымі сістэмамі. Гэтае прадпрыемства было засакрэчаным, таму кантактаваць з роднымі і блізкімі з далёкага замежжа забаранялася. Адночы Рычарду Камінскаму нават казалі, што ўсе яго сваякі ў час вайны загінулі. Тое самае паведамлілі і Іосіфу Камінскаму ў Беларусі. Таму браты ўжо і не шукалі адзін аднаго.

У мінулым годзе сын Рычарда Камінскага Кен, які працуе ў ЗША сцэардам, прыляцеў у Брэст. Бацька яго перад палётам папрасіў знайсці час і завітаць у Слонім, пашукаць Камінскіх, а раптам хто-небудзь яшчэ жыве? Кену, які не ведаў ні беларускай, ні рускай мовы, было вельмі складана весці пошук родных у кароткі тэрмін. Госцю параілі звярнуцца па дапамогу

ў СШ № 5 да настаўніцы англійскай мовы Ларысы Андрухінай. Ларыса Мікалаеўна паабяцала дапамагчы Кену Камінскаму. Вынікі пошуку аказаліся даволі плённымі: Ларыса Андрухіна хутка знайшла роднага дзядзьку Кена. І праз электронную пошту пра гэта паведаміла ў Амерыку. Радасці не было мяжы.

Некалькі месяцаў браты перапісваліся. А 24 красавіка Рычард Камінскі з сынамі завітаў на сваю Бацькаўшчыну, дзе сустрэўся з родным братам Іосіфам. Дарэчы, Іосіф Камінскі ўсё жыццё пражыў у Слоніме. Ужо на пенсіі, але па-ранейшаму працуе інструментальшчыкам на мэблевай фабрыцы. Амерыканец Камінскі сказаў, што праз 62 гады Слоніма не пазнаў. Ён з сынамі пабываў у Жыровічах, наведаў касцёл Святога Андрэя і іншыя памятныя мясціны Слонімскай.

У сям'і Камінскіх у Слоніме некалі было 14 дзяцей. Па-рознаму склаўся іх лёс. Але такімі шчаслівымі браты Іосіф і Рычард Камінскія яшчэ сябе не адчувалі. Найперш шчаслівымі ад сустрэчы, ад вясны, ад таго, што росць і гады іх так і не разлучылі.

Сяргей ЧЫГРЫН.

Талент радавацца жыццю

Леанід Странчэнка з арміі вярнуўся сяргантам. Працаваў выконваючым абавязкі ўчастковага інспектара ў Крычаўскім РАУС. Але жыццё змяніла хвароба. Леаніду нядаўна зрабілі аперацыю. Сябры-міліцыянеры не пакінулі яго ў бядзе. Яны дапамаглі медыкаментамі, сабралі грошы і падтрымалі маральна. Цяпер Леанід не працуе: не дазваляе здароўе. Але хоча жыць, бо сябры побач. Ходзіць на рыбалку і заўсёды вяртаецца з уловам.

Леанід СТРАНЧЭНКА з уловам.

Валерый БЫСАЎ, БелТА.

КРОПКА НА КАРЦЕ

Дзятлава на скрыжаванні часоў

домая дарога Рыга – Вільня – Ліда – Дзятлава, якая далей ідзе на Слонім і Брэст. З таго ж Брэста – праз Ваўкавыск і Зэльву на Навагрудак і Ліду, затым і на Полацк. Дарогі з Гродна на Мінск, з Гродна на Навагрудак.

Узнікла мястэчка Дзятлава крыху болей за 500 гадоў таму, дакументы сведчаць, што гэта адбылося ў 1498 годзе. На невяліччай рэчцы Дзятлаўцы атрымаў заданне ад Вялікага князя літоўскага Аляксандра адзін з яго магнатаў князь Астрожскі і заснаваў тут двор Дзятчалла (так ён называецца ў летапісах). Пасяленне старажытнае, якое тут існавала, называлася Дзятцел. Гэта ўсё вытворныя ад назвы рэчкі.

За вялікія заслугі князь Астрожскі атрымаў права ўтварыць тут, каля гэтага свайго ўладання, горад.

У сярэдзіне XVII стагоддзя, а дакладна — у 1646 годзе, з'яўляецца новы ўладар гэтага мястэчка, вядомы ў тутэйшых краях магнат Леў Сапега. Ён неўзабаве будзе шыкоўны мураваны касцёл Успення Багародзіцы, адзін з яркіх і ярка прыхадаў архітэктуры барока на тэрыторыі Беларусі. Гэты архітэктурны стыль ужо шырока панавалі ў Еўропе, і заходнія (пераважна італьянскія і нямецкія) майстры ахвотна прыязджалі і працавалі тут, на землях Беларусі.

Вельмі цікавая акалічнасць для Дзятлава звязана з падзеямі Паўночнай вайны 1701–1721 гадоў. Расійскія войскі на працягу 1707–1708 гадоў стаялі ў Дзятлаве, і тут жа знаходзілася штаб-кватэра вядомага князя Аляксандра Меншыкава, аднаго з блізкіх сяброў Пятра Першага. Ды і сам Пётр I правёў некалькі тыдняў у мястэчку ў 1708 годзе. На жаль, пасля адыходу рускіх войскаў шведы цалкам спалілі і мястэчка, і замак, моцна дасталася і касцёлу. Увогуле, Паўночная вайна нанесла вялікую шкоду замкам на Беларусі — многія з іх зніклі менавіта тады.

Пра аднаўленне Дзятлава ў сярэдзіне XVIII стагоддзя не магло быць і гаворкі, да таго ж зноў змяніўся ўладар гэтага мястэчка і тутэйшага наваколля — ім стаў адзін з роду магнатаў Радзівілаў. На пачатку 50-х гадоў на месцы былога драўлянага замка ён закладавае мураваную сядзібу, якую будуюць італьянскія дойліды ў стылі барока (іншыя даследчыкі лічаць — нават ракако). Тое месца, дзе раней знаходзіўся замак і працякала рэчка Дзятлаўка, ператваралася ў сядзібна-паркавы комплекс з двухпавярховым мураваным палацам, які меў высокі і прыгожы мансардны дах, дзве вежы-алькеджы па баках (у сувязі з гэтымі вежамі некаторыя мастацтвазнаўцы і архітэктары і адносяць Дзятлаўскі палац да стылю ракако, бо сапраўды гэта прыдае архітэктуры адценне гульні ў рыцарства, вежы нагадваюць элементы рыцарскага замка — для ракако гэта было ўласціва). Насупраць палаца з'яўляецца сажалка і паступова фарміруецца парк пейзажнага тыпу, здзяйсняецца ўсё неабходнае для аднаўлення касцёла: запрашаецца архітэктар, робіцца рэканструкцыя, узнаўляюцца страчаныя формы, якія надаюць яму прыга-

дуюць італьянскія дойліды ў стылі барока (іншыя даследчыкі лічаць — нават ракако). Тое месца, дзе раней знаходзіўся замак і працякала рэчка Дзятлаўка, ператваралася ў сядзібна-паркавы комплекс з двухпавярховым мураваным палацам, які меў высокі і прыгожы мансардны дах, дзве вежы-алькеджы па баках (у сувязі з гэтымі вежамі некаторыя мастацтвазнаўцы і архітэктары і адносяць Дзятлаўскі палац да стылю ракако, бо сапраўды гэта прыдае архітэктуры адценне гульні ў рыцарства, вежы нагадваюць элементы рыцарскага замка — для ракако гэта было ўласціва). Насупраць палаца з'яўляецца сажалка і паступова фарміруецца парк пейзажнага тыпу, здзяйсняецца ўсё неабходнае для аднаўлення касцёла: запрашаецца архітэктар, робіцца рэканструкцыя, узнаўляюцца страчаныя формы, якія надаюць яму прыга-

жосць, велічнасць. У гэтым выглядзе пасля рэканструкцыі ён застаўся і да нашых дзён.

На сённяшні дзень у мястэчку захаваліся і радзівілаўскі палац з сажалкай і паркам (дарэчы, мясцовыя і абласныя ўлады робяць захады да таго, каб можна было яго адрэстаўрыраваць і аднавіць гэты комплекс — праектныя работы даследчыкамі ўжо выконваюцца), адрэстаўрыраваны дзеючы касцёл і вельмі шмат ад гістарычнай забудовы.

Дамы рамеснікаў-гандляроў, якія таксама захаваліся, прад-

Сярод шматлікіх і цікавых мястэчак Беларусі варта прыгадаць Дзятлава. Параўнальна невялікае, яго не адразу знойдзеш на карце сярод бліжэйшых гарадоў — Навагрудка, Ліды, Слоніма. Навокал — Налібоцкая, Лепічанская пушчы, старыя шляхі-дарогі. Проста нейкая павуціна дарог, сцежак сыходзіцца тут — гэта тыя крывяносныя артэрыі, што сілкавалі некалі мястэчка, забяспечвалі яго сувязі з шырокім наваколлем. Скажам, вядуць тры стагоддзі. Сярод іх ёсць пабудовы XVII, XVIII і XIX стагоддзяў, яны ў большасці сваёй сканцэнтраваны на плошчы і ўтвараюць цэласную, прыгожую і вельмі маляўнічую забудову. Гэтую маляўнічасць забудове надаюць незвычайныя, своеасаблівыя 1–2-павярховыя зграбныя дамкі з мансарднымі дахамі, прыгожымі вокнамі і аканіцамі, якія стаяць сценка да сценкі і ўтвараюць цэласную адзіную кампазіцыю і адзіны малюнак, як быццам не шэраг дамкоў акаймляе плошчу, а адзіны дом-куліса, за якім часам хаваюцца драўляныя пабудовы, у тым ліку гаспадарчыя. Дарэчы, вуліцы, якія прымыкаюць да плошчы, таксама на пэўную даўжыню забудаваны шчыльнымі акуратнымі местачковымі дамкамі.

Менавіта ў Дзятлаве, як ні ў якім іншым мястэчку, добра бачна, як у архітэктуры гэтага тыпу паселішча зніталіся заходне- і ўсходнеўрапейскія культурныя рысы. Калі можна гаварыць пра беларускую вёску як глыбоканацыянальную з'яву, пра горад (барочны ці рэнесансны), у якім добра бачны агульнаўрапейскія тэндэнцыі, то ў местачковай забудове, асабліва ў Дзятлаве, вядатна адчуваецца сінтэз колішняй глыбіннай гістарычнай вясковай асновы (што існавала некалі як драўляная забудова па берагах рэчкі Дзятлаўкі) і таго новага, што прынесла з сабой архітэктура і палаца, і касцёла, і дыхтоўных, прыгожых, эклектычна-мадэрнісцкіх дамоў мясцовых рамеснікаў-гандляроў.

Можна з поўным правам меркаваць, што гэта вельмі прывабнае турыстычнае месца, горадабудуны помнік. І наваколле гэтаму вельмі спрыяе: блізкасць іншых буйных гістарычных цэнтраў і буйных міжнародных шляхоў, якія праходзяць тут.

Аляксандр ЛАКОТКА.

НА ЗДЫМКАХ: "Дзятлаўская сядзіба", малюнак Н. Орды, XIX стагоддзе; касцёл у Дзятлаве; местачковыя дамы ў Дзятлаве.

Геаграфія плюс тапаніміка

Рыхтуецца да выхаду ў свет энцыклапедыя "Гарады і вёскі Беларусі". Яна складзе 15 тамоў, у якія ўвойдзе каля 20 тысяч назваў. Першую частку першага тома, прысвечаную Гомельскай вобласці, намяціла выпусціць сёлета выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя".

Выданню энцыклапедыі па-пярэднічала пяцігадовае фундаментальнае навуковае даследаванне, праведзенае супрацоўнікамі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Кожнай воб-

ласці будзе прысвечана два-тры тамы. Яны пачынаюцца гістарычным нарысам пра рэгіён, а далей вырашана размяшчаць артыкулы па энцыклапедычнаму прынцыпу.

Ірына БАРЫСЕНКА.

Кніжняя скарбы Полацка

Адзінаццаць гадоў таму штогадовае дзяржаўнае свята — Дзень беларускага пісьменства ўзяло свой пачатак у старажытным Полацку, сюды ж вярнулася пасля Турава, Навагрудка, Нясвіжа, Оршы, Пінска, Заслаўя, Мсціслава, Міра. Сёлета эстафету зноў прыме Тураў. Калі параўнаць, якім Полацк быў раней і якім стаў зараз, то ўсім нам трэба парадавацца разам з палачанамі і падзякаваць тым, хто прыклаў вялікія намаганні, каб была прынята і пачала выконвацца Комплексная доўгатэрміновая праграма развіцця Полацка і Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка на 2000-2005 гады.

Пабываюшы ў Полацку, шчыра ўзрадавалася, што запаведнік папаўняецца новымі музеямі, што планы і творчыя задумы яго дружнага і высокапрафесійнага калектыву на чале з дырэктарам Міколам Ільніцкім ажыццяўляюцца. Усяго ў Полацку дзевяць музеяў. У планах — адкрыццё дзіцячага музея, музея археалогіі і гісторыі горада ў комплексе былога езуіцкага калегіума, дзе зараз размяшчаецца мастацкая галерэя.

Што да помнікаў пісьменства, то цікаўныя могуць убачыць у Полацкім Сафійскім саборы на вялікім камені ўзоры пісьма XI стагоддзя: будаўнікі пакінулі свае імёны і прозвішчы нашчадкам. Пэўна, узровень адукацыі палачан тады быў даволі высокі і сярод простага люду. У ліку археалагічных знаходак Полацка таксама ёсць помнікі пісьменства. Напрыклад, фрагмент абразка з выявай святога і надпісам XII стагоддзя, знойдзены на Вялікім пасадзе, пломба-печатка вісла князя Усевалада Яраслававіча з рэльефнымі надпісамі таго часу, адкапаная на Верхнім замку. У фондах — каля пятнаццаці такіх прадметаў з тэкстамі на беларускай мове. Музей беларускага кнігадрукавання, у якім за 13 гадоў існавання сабрана 10 тысяч экспанатаў, мае каштоўную калекцыю з 111 старадрукаў, у тым ліку і беларускіх. Друкаваныя кнігі з'явіліся на аснове рукапісных, і мы можам пабачыць у музеі карту, на якой пазначаны тыя месцы ў Полацку, дзе перапісваліся кнігі.

Адзін з самых цікавых экспанатаў — копія Полацкага Евангелля XII стагоддзя. На думку даследчыкаў, яна напісана жаночай рукой, магчыма — самой Ефрасінянай Полацкай. Асобная зала прысвечана першадрукару Францішку Скарыне, дзейнасць якога прадстаўлена ў музей-бібліятэцы Сімяона Полацкага.

Дарэчы, у бібліятэцы можна папрацаваць з выданнямі, яна дзеючая. Пра друкарскую справу расказвае шмат экспанатаў — тут і абсталаванне друкарняў розных часоў, і кнігі, што выдавалі беларускія друкары ад Скарыны да нашага часу. Усяго ў музеі 15 залаў, а размяшча-

ны ён у будынку жылога корпуса былога Богаяўленскага мужчынскага манастыра, больш вядомага сярод гістарычных помнікаў Полацка як Брацкая школа.

Знаёміла з музеем кнігадрукавання дырэктар музея Алена Шумовіч. Яна паказала карту Вялікага княства Літоўскага, якую намалюваў Томаш Макоўскі для магната Радзівіла, таму яе часта называюць "Радзівілаўскай". Да рарытэтных выданняў даласаваны археалагічныя знаходкі з полацкай зямлі: лучнікі, падсвечнікі, гаршчочак, у якім, магчыма, варылі чарніла, дарожная чарнільніца і іншыя прылады, копіі гравюр з Астрожскай Бібліі (раней яны былі недаступныя шырокаму колу наведвальнікаў). Сустрэкаюць і праводзяць наведвальнікаў Музея кнігадрукавання выявы беларускіх асветнікаў і друкароў — Ефрасіні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Францішка Скарыны, Пятра Мсціслаўца, Васіля Цяпінскага, Сімяона Полацкага.

Тут я і сустрэла беларуса з Рыгі (родам з вёскі Рубанава Полацкага раёна). Ён — актывіст Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, а раней узначалваў яго. Па прафесіі інжынер-электроншычык, зараз на пенсіі. Пастаянны чытач нашай газеты. Папрасіў, каб мы больш друкавалі артыкулаў на гістарычныя тэмы і пра славытых землякоў.

У Полацку бібліятэкі праводзяць цікавую работу з чытачамі. Цэнтральная бібліятэка мае 7 філіялаў, з якіх 3 — дзіцячыя. З'яўленне камп'ютэрнай тэхнікі пашырыла магчымасці атрымання інфармацыі. Пры бібліятэках працуюць клубы, салоны, дзе праводзяцца сустрэчы з пісьмёнікамі, цікавымі людзьмі.

У горадзе ёсць шмат патрыяэтаў, якія цікавацца гісторыяй і культурай, вывучаюць яе, вядуць асветніцкую работу сярод дзяцей, моладзі, дарослых, яны разам з кіраўніцтвам горада імкнучца, каб старажытны Полацк захоўваў сваю гістарычную значнасць.

Лета — зручны час для падарожжаў і экскурсій. Наведайце Полацк!

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

АСПЕКТ ПРАБЛЕМЫ

Беларускія балоты — вяртанне да жыцця

На тэрыторыі Беларусі ў натуральным стане захаваліся найбуйнейшыя ў Еўропе нізінныя балоты і моцна абваднёныя поймы раўнінных рэк, якія маюць велізарнае значэнне для захавання біяразнастайнасці і прыроднай спадчыны кантынента.

Плошча беларускіх балот каля 900,7 га, з якіх 317,2 га — тэрыторыі, якія ахоўваюцца. І гэта пры тым, што ў выніку меліярацыйных работ было асушана больш за 40 працэнтаў забалочаных зямель, большасць якіх цяпер выкарыстоўваецца ў народнай гаспадарцы, а таксама для здабычы торфу.

Асушаныя тэрыторыі небяспечныя не толькі ў сэнсе пажараў, там адбываецца парушэнне экасістэмы. Асабліва церпяць птушкі, якія лічацца чуйнымі індикатарамі змен у навакольным асяроддзі. У 1971 годзе была падпісана "Рамсарская канвенцыя", якая тычыцца захавання найбольш важных у планетарным маштабе водна-балотных угоддзяў і з самага пачатку накіраваная на ахову птушак. Беларусь далучылася да канвенцыі ў 1999 годзе. Першай Рамсарскай тэрыторыяй у нашай краіне стаў заказнік "Спораўскі".

Зараз вызначаны сем угоддзяў з такім статусам — рэспубліканскія заказнікі Званец, Сярэдняя Прыпяць, Альманскія балоты, Асвейскі, Ельня, Котра. Для Званца і Спораўскага, паведамліў Валяцін Малішэўскі, намеснік міністра прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Беларусі, распрацаваны спецыяльныя планы кіравання, якія зараз рэалізуюцца.

Па лініі Рамсарскай канвенцыі наша краіна атрымала летась 755 тысяч еўра. Наогул, кажа К.Малішэўскі, у сферы экалогіі прымяняецца падыход сумашчэння дзяржаўных укладанняў і сродкаў, якія трапляюць у Беларусь у якасці грантаў ці дапамогі. Апошнія прыходзяць да нас ад самых розных арганізацый, такіх, да прыкладу, як НАТО ці брытанскае Каралеўскае таварыства аховы птушак. У цэлым жа ў галіне экалогіі Бела-

русь працуе з 18 міжнароднымі канвенцыямі. Да таго ж у нас праводзяцца трансгранічныя даследаванні, з Украінай і Літвой, у прыватнасці.

Ігар Бышнеў, які ўзначальвае грамадскую арганізацыю "Ахова птушак Беларусі", расказаў, што на Ельнінскім балоце ажыццяўляецца праект па аднаўленні гідралагічнага рэжыму і прадухіленні там пажараў. Беларуская ініцыятыва ўвайшла ў спіс 100 лепшых сусветных праектаў, накіраваных на захаванне водна-балотных угоддзяў. Ельня не толькі з'яўляецца ўнікальнай прыроднай экасістэмай, але і месцам міграцыі тысячных чарод журавоў, гусей і ліскулек. Цяпер на буйных меліярацыйных каналах, што адводзілі ваду ад балота, пабудавана 17 плацін, у выніку чаго яе ўзровень павысіўся на 90–100 сантыметраў. У перспектыве чакаецца паступовае аднаўленне балотнай экасістэмы.

Беларусь — унікальны рэгіён у сэнсе ўзнаўлення 16 відаў птушак, якія маюць неспрыяльны статус у Еўропе. Менавіта ў нас пражывае палова сусветнай папуляцыі вяртлявай камышоўкі і больш за 10 працэнтаў еўрапейскай папуляцыі вялікага падорліка. Гэтыя віды занесены Міжнародным саюзам аховы прыроды ў Чырвоны спіс жывёл і птушак, якія знаходзяцца пад пагрозай вымірання.

Каб адрадыць балоты і іх экасістэму, дзяржава робіць захады. Галоўнае ж дасягненне апошніх гадоў у сферы экалогіі, на думку В.Малішэўскага, тое, што цяпер у нашай краіне ні адзін гаспадарчы праект не ажыццяўляецца без экспертызы экалагічнай мэтазгоднасці.

Алена СПАСЮК.

ЦУДЫ ПРЫРОДЫ

Дуб-трайнік

Возера-легенда! Возера-цуд! Свіцязь і сёння таямнічай сілай вабіць да сябе шматлікіх турыстаў, гасцей Навагрудчыны.

Наведваючы гэты гарысты горад, яны імкнуцца ўбачыць цудоўнае возера, пачуць легенды аб яго паходжанні, паслухаць напеўныя самабытныя песні, якія задушэўна выконваюць "Валеўскія музыкі" — адзін з папулярных вакальных гуртоў на Навагрудчыне, што ў мясцовым Валеўскім СДК.

...Калі навагрудскія ўбачыш прасторы —

Палеткі, лугі, верас нізкі,
Каня супыні між

Плужынскага бору,

Каб глянуць на возера

зблізку...

Так пісаў А.Міцкевіч у сваёй баладзе "Свіцязь". Легендарнае возера Свіцязь, што знаходзіцца на тэрыторыі Свіцязянскага заказніка, непадобна ад адной са старэйшых вёсак навагрудскага краю Валеўкі, было калісьці калыскай творчасці вялікага паэта А.Міцкевіча.

У Свіцязянскім лясыцтве за 350 метраў ад возера Свіцязь з паўночнага боку знаходзіцца помнік прыроды рэспубліканскага значэння "Векавы дуб", ці "Дуб-трайнік". Такая назва ўзнікла з-за таго, што на вышыні 1,7 метра ствол дрэва разгаліноўваецца на тры ствалы, якія растуць уверх паасобку. Так вырасла матухна-прырода. Вышыня гэтага векавога дуба — 22 метры, дыяметр ствала — 1,67, а ўзрост — каля 400 гадоў. Ён аднаразова быў сведкам ваенных ліхалеццяў, якія перажыла беларуская зямелька. Колькі яму яшчэ дзевяццацца пражыць?

Ля помніка прыроды забаронена ўзвядзенне пабудовы, пракладка новых дарог, выпас жывёл, распальванне вогнішчаў, а таксама стаянка аўтамабіляў.

Яўген ЛАПЦЕЎ,
Навагрудак.

Любанскія батанікі

У апошнія гады шмат гаворыцца аб экалагічных праблемах, асабліва аб экалагічных праблемах у мінулым. Каб выправіць іх, патрабуюцца гады, дзесяцігоддзі. Галоўнае для будучых пакаленняў — не дапусціць новых памылак. З ранняга ўзросту трэба вывучаць прыроду, умець бачыць яе асаблівасці, разумець сутнасць усіх натуральных працэсаў, любіць і берагчы прыгожае.

Гэтая задача стала прыярытэтай у выхаванні вучняў сярэдняй школы № 1 горада Любані, у якой вучыцца 881 чалавек.

Улетку школьная тэрыторыя радуе вока сваёй дагледжанасцю: шыкоўныя кветнікі, ружоўнік, летні б'асейн, школьны дэндраарый, сад, доследны ўчастак, цяпляца, альпінары, гадавальнік, калекцыйны ўчастак, браткі ўздоўж сцежак, розныя шпакоўні, лаўкі, альтанкі.

Своеасаблівае і арыгінальнае ўнутранае афармленне школы. Тут злучаны ў адно эстэтыка і экалогія, прыгожасць і ўтульнасць. Прасторнае фае з рознымі карцінамі, падкветніцамі, якія зрабілі настаўнікі В.Лагун і Ю.Бокшыц і вучні. На сценах — выстава пейзажаў з бісеру, зробленых рукамі дзяцей і настаўніцы Л.Лагун. Тут жа вазы і кашолкі з лазы, зробленыя настаўнікам фізкультуры А.Гурбам. Створаны вучэбна-метадычны комплекс, які ўключае экалагічны цэнтр, экалагічную сцежку, кабінеты кветаводства, прыродазнаўства, жывы куток.

Больш глыбокае знаёмства з прыродай, з асяроддзем нашага знаходжання вучні атрымліваюць на ўроках географіі, фізікі, хіміі, біялогіі. Тэхналагічнае ўздзеянне на ўсё жывое, праблемы вытворчасці, меліярацыі зямель, рака Арэса (прыгадаем, што яе ўславіў Янка Купала), выкіды прамысловых прадпрыемстваў, дзейнасць Салігорскага рудаўпраўлення, якое знаходзіцца па суседству, — вось тыя пытанні і экалагічныя праблемы, якія раскрываюцца настаўнікамі-прадметнікамі на ўроках. Як знайсці аптымальны варыянт, знізіць згубны ўплыў чалавека на прыроду, выпрацаваць у яго пачуццё адказнасці за тое, што адбываецца, нагадаць, што ён не толькі павінен браць ад прыроды, але і аддаваць, аднаўляць разбуранае, ды і проста сказаць некалькі добрых слоў аб прыродзе — у гэтым знаходзіць свой станоўчы вынік экалагічная адукацыя ў прадметах школьнага цыкла.

Прыцягнуць да экалагічных праблем раёна, горада, прымусяць вучняў задумацца над будучыняй, атрымаць максімум навукова-практычнай інфармацыі (усваяючы школьнікамі) — вось мэта экалагічнай адукацыі вучняў. Дзеля яе ўведзены факультатывныя курсы "Лекавыя расліны" (1 клас), "Экалагічная граматыка" (2 клас), "Прырода і фантазія" (2 клас), "Пакаёвае кветкаводства" (3 клас), "Здаровы лад жыцця" (1–6 класы), "Экалогія і мы" (7–8 класы). На такіх занятках дзеці атрым-

ліваюць вялікую колькасць экалагічнай інфармацыі, знаёмяцца з глабальнымі праблемамі планеты, краіны, раёна, шукаюць шляхі выхаду з складаных сітуацый.

Экалагічнае выхаванне ў пазачасны час ажыццяўляецца праз дзейнасць клуба "Эколаг" на аснове школьнай праграмы "Выхаванне" ("Фарміраванне экалагічнай культуры"). Традыцыйнымі мерапрыемствамі ў школе сталі Дні птушак, зямлі, вады, лесу, хатніх жывёл, конкурсы на лепшыя вырабы з прыроднага матэрыялу, з адходаў вытворчасці "Смецце ў рамцы", правядзенне Тыдняў, месячнікаў па экалогіі, у час якіх вучні дакранаюцца да цудоўнага. Савет клуба "Эколаг" — ініцыятар правядзення экапрабегаў "Прырода Любаншчыны", экадыскатэк, выстаў карцін і малюнкаў "Дні зямлі нашай", аперацый "Дапаможам птушкам", "Першацвет", "Зялёная аптэка".

У школе арганізавана пастаянна дзеючая перасоўная выстава экалагічнай літаратуры. Члены экалагічнага прэс-цэнтра выпускаюць газету "Экавеснік раёна".

Юныя экалагі-краязнаўцы ўдзельнічаюць у паходах, складаюць экалагічныя карты асобных тэрыторый раёна, на якіх адзначаюць крыніцы, месцы знаходжання рэдкіх раслін, жывёл, занесеных у Чырвоную кнігу, месцы забруджвання, звалкі, артэзіянскія свідравіны, ахоўныя аб'екты і іншае.

Своеасаблівай праверкай ведаў, падвядзеннем вынікаў вывучанага сталі экалагічныя алімпіяды, інтэлектуальныя гульні. Вучні школы — пераможцы раённых экалагічных конкурсаў, прызёры Рэспубліканскага злёту юных экалагаў-краязнаўцаў. А Таццяна Мацюшонак была ўзнагароджана Дыпламам I ступені ў рэспубліканскім конкурсе "Дзень зямлі".

У школьным дэндраарый сабра на 80 відаў драўнінна-хмызняковых раслін. Дзеці высадзілі дрэвы біягрупамі, у выглядзе маля масіва, аднавілі прыроднае асяроддзе нашых беларускіх лясоў, падрыхтавалі і праводзяць экскурсіі. Кансультуе школьных дэндралагаў Л.Анатольева.

Заўсёды гуцаць дзіцячыя галасы і ў школьнай цяпліцы. Толькі першыя вясновыя праменні дакранаюцца да зямлі, як закіпае тут работа: ускопванне зямлі, пасеў насення, пікіроўка, паліў, праполка, чаранкаванне дэкаратывных кустоў, руж...
Многае паспяваюць вырасціць

выхаванцы А.Шаплыка. Восенню ў школьную сталовую яны здаюць цыбулю, моркву, фасолі, буракі, агуркі, памідоры...

Заўсёды прыбраны і прыгожы наш кветкава-дэкаратывны адзел. Кветкі і кусты прыдаюць школьнай тэрыторыі асаблівую гармонію. Л.Лагун дапамагае вучаніцам падбіраць асартымен кветкавых раслін, улічваючы колерную гаму і біялагічныя асаблівасці. Канны, цыніі, тагетэс, цюльпаны... Пералічваць можна да сотні.

Цікавая і карысная работа школьнага лясыцтва. Юныя леснікі вывучаюць расліннасць лесу, вядуць феналагічныя назіранні, вырабляюць штучныя гняздоўі, працуюць у гарадскім дэндрапарку, нарыхтоўваюць левую сыравіну. Школьнікі займаюцца ў Беларускай малой лясной завочнай акадэміі. А Д.Шэшка і М.Мігун атрымалі ўжо дыпломы аб заканчэнні вучобы. У час урокаў, пазакласных мерапрыемстваў яны стараюцца прыцягнуць увагу сваіх выхаванцаў да навакольнага свету, дакранаюцца да прыгожага, адчуць адзінства чалавека і прыроды. Вынікам гэтай работы з'яўляецца выпуск альманаха "Экалогія зямлі — экалогія душы", дзе сабраны лепшыя сачыненні, апавяданні, вершы прыродзе. Многія публікуюць свае карэспандэнцыі на старонках газет "Голас Любаншчыны", "Раніца", часопіса "Родная прырода".

Найбольш захопленыя школьнікі афармляюць свае першыя "навуковыя працы". Гэта, як правіла, назіранні, маніторынгі, якія праводзяцца непасрэдна на прыродзе.

Сярод вучняў старшых класаў у школе штодзённа праводзяцца экалагічныя канферэнцыі, дзе яны з'яўляюцца не проста слухачамі, а галоўнымі дзеючымі асобамі. На падобных канферэнцыях у іх фарміруюцца асновы калектывнага пошуку рашэнняў, выпрацоўваюцца навыкі дыскусівацыі і адстойваць уласныя погляды.

Усведамленне таго, што экалагічная культура, веды і навыкі дзяцей у будучыні спатрэбяцца ім на практыцы, усяляе ўпэўненасць у правільнасці шляху, па якім сёння ідзе школа. Чысцейшымі будуць мараль, учынк і намеры, чысцейшым стане і экалагічны дом, у якім дзевяццацца жыць нашчадкамі, нашым дзецям і ўнукам.

Наталля КАСЦЮКАВЕЦ,

намеснік дырэктара
па экалогіі СШ № 1 г.Любані
Мінскай вобласці.

“Запіскі сельскага свяшчэнніка”

Благаслаўленні Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Брацтва ў гонар Віленскіх мучнікаў Антонія, Іаана і Яўстафія арганізавала прэзентацыю кнігі праіерэя Плакіда Янкоўскага “Запіскі сельскага свяшчэнніка”. Прэзентацыя адбылася на багаслоўскім факультэце Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта.

Ідэя выдання кнігі выношвалася каля дзесяці гадоў многімі дзеячамі беларускай і польскай культуры. І нарэшце яна была выдана брацтвам сумесна з Мінскай епархіяй і Мінскай духоўнай акадэміяй.

Праблемы з выданнем тлумачацца тым, што да нядаўняга часу было вельмі цяжка знайсці хоць якія-небудзь звесткі аб жыцці і творчасці гэтага сапраўды талента чалавека – не проста пісьменніка, аўтара аповесцей, апавяданняў і гумарэсак, але яшчэ і асобы, надзелянай высокай духоўнасцю, галоўнай справай якога было свяшчэннае служэнне праваслаўнаму народу.

Кандыдат эканамічных навук

Уладзімір Кісялёў, які прысутнічаў на прэзентацыі, адзначыў, што сёння, дзякуючы творам Плакіда Янкоўскага, мы маем дастатковыя звесткі аб жыццёвым побыце нашых продкаў напрыканцы XVIII – пачатку XIX стагоддзя. Маём іх ад чалавека, які сам жыў у той складаны час, які ва ўмовах уніяцтва не пераставаў змагацца за адраджэнне Праваслаўя.

Акрамя твораў і біяграфіі пісьменніка, у кнізе можна знайсці ўспаміны аб ім тых людзей, якія добра ведалі гэтага чалавека і цікавіліся яго творчасцю. Успаміны надрукаваны на рускай і польскай мовах.

Марыя ВАЙТОВІЧ.

Святая справа – збудаваць храм

Увёсцы Вялікая Слабада збудаваны і асвячоны храм Уваскрэсення Хрыстовага.

З гэтай нагоды тут адбыліся святочная літургія, хрэсны ход і асвячэнне храма, а таксама асвячэнне магілы праваслаўнага святара Васіля Мігая, які памёр у 1911 годзе і пахаваны непадалёку.

Побач з нядаўна узведзеным прыгожым драўляным так і застаўся стаяць разбураны ў час вайны цагляны храм як напамін аб вайне і атэістычным смерчы, які прадаўжаўся некалькі дзесяцігоддзяў мінулага стагоддзя. Як адзначыў адзін з рупліўцаў-ініцыятараў узвядзення царквы К.Карп: “Храм у вёсцы быў пастаўлены больш як 100 гадоў таму, але разбураны ў час вайны ў 1939 годзе, і богаслужэнні ў ім працяглы час не праводзіліся...”

Ініцыятыву ў будаўніцтве новага храма ў сярэдзіне 90-х гадоў праявіла Ганна Карп. Яна першай у вёсцы пачала збор сродкаў на яго ўзвядзенне, а калі памерла, то за гэтую справу ўзяліся Канстанцін Карп і яго жонка Ненаніла. У 1997 годзе пачалася працоўка пляцоўкі пад будаўні-

цтва. Час ішоў, а работы прама-руджваліся, бо часта не хапала сродкаў. Потым людзі паверылі ў святую справу і больш актыўна далучаліся да будаўніцтва царквы, прычым не толькі вяскоўцы, але і фундатары-землякі. І зараз, як адзначалі людзі ў сваіх выступленнях, будаўніцтва не толькі з’яўдана жыхароў Вялікай Слабоды, але і вёсак Вялетава, Тарасавічы.

Варта зазначыць, што ў вёсцы Райца на Карэлічыне адноўлена царква святой Велікамучаніцы Варвары, дарэчы, помнік гісторыі. Асвяціў абодва храмы ўладыка Гурый, епіскап Навагрудскі і Лідскі. Ён адзначыў найбольш актыўных ахвяравальнікаў, будаўнікоў, вернікаў, якія дапамагалі ва ўзвядзенні храмаў і добраўпарадкаванні іх тэрыторый.

Новым храмам у дар ад прыхаджан і прыватных асоб былі паднесены іконы.

Пётр ЖЭБРАК, Гродзенская вобласць

“Вобраз Маці Божай у ікананісе”

Больш за тысячу мінчан і гасцей сталіцы наведалі выставу “Вобраз Маці Божай у ікананісе” з фондаў Гродзенскага дзяржаўнага музея гісторыі рэлігіі, якая размясцілася ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Улічваючы высокую цікавасць наведвальнікаў, спецыялісты музея прынялі рашэнне аб працягу работы выставы да 2 чэрвеня, расказала куратар выставы Наталля Мартынава.

Экспазіцыя была падрыхтавана да святкавання 2000-годдзя хрысціянства, крыху пазней яна абнавілася за кошт адрэстаўраваных работ, якія змогуць убачыць жыхары і госці беларускай сталіцы. На сабраных у музеі іконах адлюстраваны жыццёвы шлях Дзевы Марыі. У экспазіцыі ёсць іконы, якія аднолькава шануюцца прадстаўнікамі розных хрысціянскіх канфесій у Беларусі

– праваслаўнымі, католікамі, уніятамі, бо сталі агульнанацыянальнымі святынямі.

Беларускі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі створаны ў Гродне ў 1977 годзе. У ім сабраны лекцыі археалогіі, жывапісу, декаратывна-прыкладнага мастацтва, этнаграфіі, рукапісных і старадрукаваных кніг, а таксама іконы XVI–XXI стагоддзяў.

БелТА.

Беларуская гісторыя паказвае прыклад плённага ўзаемадзеяння розных рэлігій і моў

Верацярпімы саюз розных рэлігій і моў існуе на беларускай зямлі шмат стагоддзяў. У Беларусі не рэдкасць блізкае суседства праваслаўнага храма, каталіцкага касцёла, мусульманскай мячэці і іўдзейскай сінагогі, прычым і свяшчэннаслужыцелі, і цывільныя, паслядоўнікі гэтых рэлігій, падтрымліваюць адзін з адным добра-суседскія адносіны. У апошні час унікальная гісторыя ўзаемадзеяння многіх сістэм пільна, веравызнання, этнічных груп на тэрыторыі Беларусі стала ўсё больш прыцягваць увагу вучоных. Вось і ў першым зборніку цэнтра, створанага ў Маскве пры Расійскім дзяржаўным гуманітарным ўніверсітэце, – Інстытута “Руская антрапалагічная школа” – ёсць артыкул вучонага-лінгвіста і культуролага Вячаслава Іванова, прысвечаны гэтай тэме.

На тэрыторыі Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага (аснову якога з самага пачатку складалі пераважна беларускія землі, а беларусы – большасць насельніцтва) спакон веку існавала функцыянальнае шматмоўе. Як піша Вячаслаў Іванов, у грамадстве актыўна выкарыстоўваліся мовы: вусная заходнеруская (руцэнская), або “простая мова” (“папросту”), пісьмовая заходнеруская (руцэнская), польская, чэшская, царкоўнаславянская, руская і яе дыялекты, літоўская і яе дыялекты, латышская, латгалская, пруская, ятвяжская, ідыш, ніжнянемецкая і верхнянемецкая, лацінская, армянская, грэчаская, цыганская, караіская, літоўска-татарская (кыпчацкая), старажытнаўрэйская, арамейская, араб-

ская, эстонская, ліўская, венгерская. Прычым двухмоўе і шматмоўе было самай звычайнай справай, а вось калі хто ведаў толькі адну мову – вось гэта выклікала здзіўленне! На думку масцітага вучонага, працяглае плённае ўзаемадзеянне (сімбіёз) славянскіх моў з прыкладна двума дзесяткамі іншых моў на тэрыторыі цяперашняй Беларусі ўяўляе несумненную цікавасць не толькі ў навуковым плане (для паглыблення і развіцця тэорыі кантактаў моў), але і для абмеркавання сучасных палітычных і культуралагічных праблем зносінаў унутры Еўропы, якая інтэгруецца, іншых палітыка-эканамічных аб’яднанняў. Гісторыя Беларусі паказвае: няма нібыта немінучай непазбежнасці сутыкнення прадстаўнікоў розных рэлігій і моў!

Абразы Валянціны Тагаевай

Неяк у адным артыкуле прачытала, што пры напісанні абразоў галоўнае – талент і святасць, да якой сапраўдны і кананісец імкнецца, каб быць на вышыні тэмы. Менавіта аб гэтым гаварыла і Валянціна Тагаева, жанчына, якая вышывае дзівосныя абразы ніткамі з люрэксам. Створаныя ёю лікі святых вызначаюцца лагоднасцю і супакаеннем. “Без веры ў Бога немагчыма стварыць абраз, – гаворыць Валянціна. – Перад тым як задумаю, што буду вышываць, чытаю пра святых, хаджу ў царкву. Пасля малітвы ўсё атрымліваецца”.

Валянціна любіць вышываць з дзяцінства, толькі ў нейкі момант немудрагелістыя пейзажы ўжо не задавальнялі патрабаванні душы. З узростам часцей стала задумвацца аб сэнсе жыцця. З’явілася жаданне зрабіць нешта такое, каб пакінуць памяць аб сабе. Гледзячы на яшчэ маладжавую, энергічную жанчыну, якая мае ўжо ўнукаў, думаеш, што ёй рана задумвацца пра тое, што застанеца

пасля... Многія ў наш час больш клапацяцца аб тым, каб пакінуць пасля сябе дзецям не духоўныя, а матэрыяльныя каштоўнасці. І, відаць, гэты прагматызм адбіваецца не лепшым чынам на дзецях. Усё больш назіраем вакол чэрствасці і непараўмення ў адносінах паміж блізкімі людзьмі. У Тагаевых такой праблемы няма. Відаць, у той атмасферы дабрыні і духоўнасці дзеці і не маглі быць

У дзень Перамогі маліліся за абаронцаў

У Праваслаўнай царкве ўжо стала традыцыяй не толькі радасна святкаваць Дзень Перамогі, але і памінаць усіх, хто загінуў у час самай страшэннай вайны XX стагоддзя. Ва ўсіх храмах сталіцы пасля нядзельнага богаслужэння адбыліся паніхіды па загінуўшых.

Царква заўсёды з асобай пашанай адносілася да тых, хто ахвяраваў сваё жыццё “за другі свая”. Так, яшчэ ў XIV стагоддзі, у 1380 годзе, пасля Кулікоўскай бітвы, царкоўны богаслужэбны цыкл быў прыняты дзень памінавання загінуўшых воінаў, які называецца Дзмітрыеўская субота.

Хаця памінане загінуўшых у час Вялікай Айчыннай вайны не змяняе чыну богаслужэння, але на паніхідах, якія адбываюцца пасля літургіі, памінаюцца ўсе загінуўшыя і нявінна забітыя. Царква нясе таксама адказнасць і хвалюецца пра нямоглых абаронцаў. Дзяржава, вядома, выдзяляе ім сродкі для існавання, забяспечвае сацыяльнай падтрымкай, але старыя падчас маюць неабходнасць і ў маральнай падтрымцы, і ў духоўным акармленні. Сёстры міласэрнасці з праваслаўных храмаў прыходзяць ім на дапамогу і перш за ўсё да тых, хто не мае блізкіх і родных, каму не могуць у поўнай меры дапамагчы сацыяльныя работнікі.

Юлія МАРОЗАВА.

іншымі. У Валянціны добрая сям’я. Працавіты, уважлівы муж, які ніколі не павысіў на яе голасу. Ён веруючы чалавек, шмат чытае. “Па вечарах муж чытае кніжкі ўслых, а я вышываю, потым абмяркоўваем”, – усміхаецца яна.

Усё жыццё працавала з людзьмі, была загадчыцай аддзела кадрў. Гаворыць, што заўсёды старалася зразумець людзей, дапамагчы. І яны адносіліся да яе з павагай. Цяпер вось на пенсіі, клопатаў, як і ў кожнай жанчыны, хапае, але на вышыванне заўсёды знаходзіць час, бо вельмі любіць гэты занятак, можа і на чым вышываць. Дочкі ўжо дарослыя, маюць свае сем’і. Старэйшая Таццяна – мастак-афарміцель, малодшая Наташа працуе выкладчыцай у адным з мінскіх ліцэяў. Таццяна таксама захапілася вышываннем абразоў. У яе – іншае бачанне святых, іншы падбор колераў. Наогул, гэта вельмі далікатная і карпатлівая праца, якая, апроч веры, патрабуе яшчэ і таленту, напружанасці, добрага густу.

У дом да Валянціны часта заходзяць суседкі, знаёмыя, каб пабыць сярод абразоў. Кажуць, што тут яны знаходзяць супакаенне і адчуваюць сябе здаравейшымі. Свае абразы Валянціна паказала бацюшку ў Пярэжырскай царкве, куды яна ездзіць маліцца, прычашчацца. Бацюшка блаславіў яе на стварэнне абразоў, тут жа яна іх і асвячае.

Нядаўна Валянціну запрасілі прынесці абразы ў Міханавіцкую сярэднюю школу, каб вучні пазнаёміліся з лікамі святых, каб яна расказала пра іх. Валянціну тут добра ведаюць. Такія сустрэчы ўжо праходзілі і раней. І яна вельмі рада, што дзецям гэта цікава, і спадзяецца: гэтыя выставы стануць першым крокам да веры.

Таццяна КУВАРЫНА.

НА ЗДЫМКУ: Валянціна ТАГАЕВА са створанымі ёю абразамі. Фота аўтара.

Ахова помнікаў — клопат дзяржавы.

І не толькі...

Аб сістэме аховы помнікаў наш карэспандэнт Рэгіна ГАМЗОВІЧ гутарыць з намеснікам начальніка Упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і музеяў Міністэрства культуры Беларусі Ігарам ЧАРНЯЎСКІМ.

— У чым асаблівасці аховы помнікаў у Беларусі ў наш час?

— Асноўная асаблівасць у тым, што калі гадоў 10–15 таму ўся ахова спадчыны і рэстаўрацыя фінансаваліся выключна з дзяржаўнага бюджэту, то сёння ў нас пачалі актыўна праяўляць сябе і прыватныя, грамадскія арганізацыі, якія валодаюць на правах уласнасці аб'ектамі спадчыны. І тут ёсць свае праблемы. Адна з іх — імкненне як мага хутчэй прыстасаваць помнікі гісторыі і культуры пад свае патрэбы, не заўсёды звяртаючы ўвагу на іх адметныя вартасці. Прыходзіцца настойліва даводзіць да ведама Закон аб ахове спадчыны. Аднак трэба зазначыць, што апошнім часам усё больш з'яўляецца станоўчых прыкладаў разумення ўласнікамі гістарычнай і мастацкай каштоўнасці тых будынкаў, якімі яны валодаюць. Напрыклад, кіраўніцтва мінскага Петрапаўлаўскага сабора з разуменнем ставіцца да рэстаўрацыі, якая там вядзецца, як мага гэтаму спрыяе і дапамагае разам з прыхаджанамі. Там вядзецца скрупулёзная работа па аднаўленні роспісу сцен, у выніку якой трэба пакінуць усё, што засталася ў храме ад XVII стагоддзя, а таксама тое, што выяўлена з XIX стагоддзя і 40–х гадоў XX стагоддзя. Безумоўна, гэтыя работы замяняюць службе, але ўсе з цікавасцю назіраюць за працай рэстаўратараў, якія аднаўляюць старажытныя рысы сабора. Трэба таксама аддаць належнае кіраўніцтву Полацкага жаночага манастыра, дзе ёсць Спаса-Праабражэнская царква са старажытнейшымі фрэскамі — яны аднаўляюцца самымі лепшымі майстрамі, і рэстаўрацыйныя работы ўспрымаюцца веруючымі з разуменнем. Такія ўзаемаадносіны дзяржавы і царквы на карысць справе захавання помнікаў.

— Што сёння ўваходзіць у паняцце архітэктурная спадчына?

— Цяпер мы ўжо клапоцімся пра тое, каб захаваць помнікі ар-

хітэктуры 50–60-х гадоў, а таксама каштоўнасці ансамблевай забудовы, якім з'яўляецца, напрыклад, сталічны праспект імя Ф. Скарыны. У Віцебску і Гомелі таксама прыняты пад ахову забудовы пасляваеннага перыяду. Раней яны не лічыліся помнікамі, але час ідзе, і трэба вызначаць тыя аб'екты, якія адлюстроўваюць архітэктурныя асаблівасці пэўнай гістарычнай эпохі.

Гэта патрабаванне адбілася на ўпарадкаванні Дзяржаўнага спісу помнікаў. Калі да 2001 года ён складалася з 500 аб'ектаў, сёння іх каля 1 000, і працэс вывучэння помнікаў працягваецца. Патэнцыяльна мы ведаем, што ў Беларусі такіх аб'ектаў, якія неабходна ахоўваць, каля 16 тысяч (па даных калегіі Міністэрства культуры 1998 года дакладная лічба — 15 679). Такім чынам, работы шмат, і ў наш час вельмі важна, каб яна вялася кваліфікавана, адказна, пад кантролем дзяржавы.

— Які ўдзел прымае ўпраўленне ў каардынацыі ахоўнай дзейнасці дзяржаўных органаў і грамадскіх арганізацый?

— Адна з актуальных задач — унясенне ў закон адпаведных артыкулаў, якія акрэсліваюць правы і абавязкі рэспубліканскіх і мясцовых органаў кіравання і функцыі грамадскіх арганізацый. Цяпер, акрамя Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў, якое доўгі час было адзінай грамадскай арганізацыяй такога накірунку, ёсць шэраг іншых профільных арганізацый, статутамі якіх вызначана падобная дзейнасць. Гэта Беларускае нацыянальнае камітэт ICOMOS — міжнародная арганізацыя, якая дзейнічае пад эгідай ЮНЕСКА, гэта Беларускае фонд культуры, Краязнаўчае таварыства, некаторыя маладзёжныя арганізацыі і нядаўна правалі цікавасць да аховы помнікаў Беларускае саюз моладзі, Беларускае асацыяцыя студэнтаў-ар-

Нясвіжскі фарны касцёл — помнік архітэктуры XVI стагоддзя — з крыптай, у якой знаходзіцца фамільная пахавальня князёў Радзівілаў.

хітэктараў, грамадскае аб'яднанне "Гісторыка". І ў законе павінны быць збалансаваны інтарэсы ўсіх на карысць справе.

— Якія аб'екты спадчыны на Беларусі ўключаны ў Спіс прыроднай і культурнай спадчыны ЮНЕСКА і якія мяркуецца ўключыць (ведаю, што пэўная праца ў гэтым накірунку вядзецца)?

— У спіс культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЕСКА ўключаны ў 70-я гады Белавежская пушча (як трансгранічны аб'ект сумесна з Польшчай) і нядаўна — Мірскі замак. Летась у кастрычніку на Беларусі працавала два эксперты ЮНЕСКА, мы павінны былі паказаць 19 аб'ектаў, якія патэнцыяльна могуць быць уключаны ў Спіс сусветнай спадчыны, але на працягу тыдня ўдалося паказаць прыкладна палову з іх. Гэта Сафійскі сабор і Спаса-Праабражэнская царква ў Полацку, Нікольская царква і манастыр у Магілёве, палацава-паркавы ансамбль у Гомелі, Брэсцкая крэпасць, Камянецкая вежа, Каложская царква ў Гродне і аб'екты Нясвіжа (Нясвіжскі палацава-паркавы ансамбль, а больш канкрэтна — сам замак, а таксама касцёл з крыптай). Пасля

дыскусіі з экспертамі мы вылучылі культурна-архітэктурны комплекс рэзідэнцыі Радзівілаў у Нясвіжы. Праект-дасье на гэтыя аб'екты Нясвіжа зараз дапрацоўваецца і ў бліжэйшы час будзе прадстаўлены на разгляд Камітэта па сусветнай спадчыне. Паралельна распачынаецца праца па падрыхтоўцы матэрыялаў у Спіс сусветнай спадчыны па Аўгустоўскаму каналу (трансгранічны аб'ект сумесна з Польшчай). Хутка пачнецца падрыхтоўка матэрыялаў па Каложскай царкве ў Гродне, на чарзе астатнія. Але кожная краіна можа прадставіць у год адзін нацыянальны аб'ект (сёлета мы прадстаўляем аб'екты Нясвіжа), а таксама адзін трансгранічны аб'ект (мы прадставім Аўгустоўскі канал).

— На якіх аб'ектах зараз вядзецца рэстаўрацыя, што фінансуецца з дзяржаўнага бюджэту?

— Гэта Мірскі замак, работы на якім у гэтым годзе заканчваюцца, а таксама Нясвіжскі палац, калі гаварыць пра самыя буйныя аб'екты. Задача стаіць такая, каб ужо пасля завяршэння першага комплексу работ у Нясвіжы частка па-

лаца пачала функцыяніраваць (рэстаўрацыйныя работы будуць працягвацца). Гэта пачне даваць пэўныя сродкі ад турыстычнага наведвання. З'яўляюцца нават інвестары, але іх даводзіцца ўпэўніваць у тым, што неабходна забудоўваць гэты гістарычны горад згодна з планам рэгенерацыі. На дзяржаўныя сродкі будзе адноўлена ратуша, брама, надбрамная вежа і карпусы аб'яваў брамы. Зараз працягваецца даследаванне і праектаванне арсенала, камяніцы і самога Нясвіжскага палаца разам з абарончымі ўмацаваннямі — таксама на дзяржаўныя сродкі.

А наконце хутчэйшай эксплуатацыі помнікаў адначасова з ходам рэстаўрацыі, то Мірскі замак, як толькі пачаў прымаць наведвальнікаў, стаў адразу прыцягальным і вакол яго шмат культурных праектаў "закруцілася". Будуць уведзены новыя памяшканні — яшчэ большая ўвага будзе прыцягнута да замка. Праўда, прыбытак ад турызму ніяк не ўплывае на паскарэнне рэстаўрацыйных работ — ён ідзе на тыя фірмы, якія арганізуюць турыстычныя маршруты і экскурсіі.

— Якія яшчэ аб'екты спадчыны рэстаўруюцца на дзяржаўныя сродкі?

— Гэта Дзяржаўны оперны тэатр (даследаванне і праектаванне), рамонт будынка Белдзяржфілармоніі (там важна захаванне тэхналогіі аддзелкі і г.д.), Палац у Гомелі (вялікі ўклад зараз Гомельскага аблвыканкама ў рэстаўрацыю гэтага аб'екта — асноўнае фінансаванне ідзе з абласнога бюджэту, і толькі часткова — з рэспубліканскага бюджэту, у той час як на пачатку работ было наадварот), Полацкі езуіцкі калегіум (корпус А здадзены, там функцыяніруе карцінная галерэя, зараз асноўныя работы вядуцца на корпусе Б і В, і нам хочацца, каб Полацкі ўніверсітэт, які там размесціцца, выглядаў не горш за Віленскі).

У справе рэстаўрацыі помнікаў дзяржава выдзяляе прыярытэты, і гэта адзінае выйсце ў сённяшняй эканамічнай сітуацыі на Беларусі. Дарэчы, такім жа чынам вядуцца работы з помнікамі і ў эканамічна высокаразвітых краінах.

Нясвіжскі палацава-замкавы комплекс — помнік архітэктуры XVI–XVIII стагоддзяў, на якім вядуцца рэстаўрацыйныя работы.

НАВІНЫ З НАЦЫЯНАЛЬНЫХ АБ'ЯДНАННЯЎ

адбылося...

7.05.04. Супольны канцэрт мастацкіх актываў карэйцаў, малдаван, немцаў, палякаў, рускіх, грузін для інвалідаў з нагоды свята Дня Перамогі. Мінск, Дом таварыства інвалідаў.

адбудзецца...

мерапрыемствы, прысвечаныя "Сусветнаму дню культурнай разнастайнасці":

21.05.04. "Круглы стол" "Бібліятэкі і міжкультурны дыялог". Мінск, Цэнтральная бібліятэка імя Янкі Купалы.

22.05.04. Выстава нацыянальных касцюмаў. Раўбічы, Музей народнага мастацтва.

У САЮЗЕ ПАЛЯКАЎ НА БЕЛАРУСІ:

адбылося...

2.05.04. Свята "Дзень палякаў за межамі краіны". Мінск.

3.05.04. Урачыстасці з нагоды Дня польскай Канстытуцыі ва ўсіх аддзелах.

8.05.04. Супольны вечар, прысвечаны 185-й гадавіне з дня нараджэння С.Манюшкі. Мінск, Дом Ваньковіча.

адбудзецца...

22.05.04. Вечар, прысвечаны 10-гадоваму юбілею хору "Чырвоныя макі". Мінск, Дом ветэранаў.

24-25.05.04. Выпускныя імпрэзы ў польскіх нядзельных і агульнаадукацыйных школах.

У ГРАМАДСКІМ АБ'ЯДНАННІ

"АБШЧЫНА "МАЛДОВА":

адбылося...

19.05.04. Вечар, прысвечаны творчасці кампазітара Я.Догі. Мінск, Дом дружбы.

адбудзецца...

26.05.04. Вечар, прысвечаны 500-годдзю з дня нараджэння караля Малдовы Стэфана Вялікага. Мінск, бібліятэка імя Гогаля.

У РЭСПУБЛІКАНСКОЙ ГРАМАДСКОЙ АРГАНІЗАЦЫІ "БЕЛАРУСКАЯ АБШЧЫНА ЛІТООЦАЎ":

адбылося...

2.05.04. Выстава мастацкі Бірутэ Куцкайтэ. Гродна.

16.05.04. Сямінар кіраўнікоў літоўскіх мастацкіх аматарскіх калектываў. Мінск.

адбудзецца...

23.05.04. Выпускныя імпрэзы ў літоўскіх нядзельных і агульнаадукацыйных школах.

29-30.05.04. Сямінар настаўнікаў літоўскіх школ. Мінск.

У ГРАМАДСКІМ АБ'ЯДНАННІ "ЦЭНТР НЯМЕЦКАЙ КУЛЬТУРЫ "ВІДЭРГЕ-БУРТ":

адбылося...

7.05.04. Удзел вакальнага ансамбля "Зонненштраль" у адкрыцці персанальнай выставы мастака Я.Шунайкі. Мінск, мастацкая галерэя.

У РЭСПУБЛІКАНСКІМ ГРАМАДСКІМ АБ'ЯДНАННІ "РУСКАЕ ТАВАРЫСТВА":

адбылося...

Падпіска 170 бібліятэк Беларусі на выданне "Саюзная газета".

16.05.04. Вечар, прысвечаны творчасці Ф.Шалаяпіна. Маладзечна.

18.05.04. Прэзентацыя кнігі М.Ткачова "Міцкевіч і Пушкін". Мінскі будаўніча-архітэктурны тэхнікум.

Сафі МУХАМЕДХАСАН:

**"АФГАНЦЫ
МОЛЯЦЦА ЗА МІР І СПАКОЙ..."**

Сафі Сайфурахман Мухамедхасан – старшыня савета Міжнароднай дабрачыннай арганізацыі ў дапамогу афганскім бежанцам "Афганская абшчына". Закончыў у 1983 годзе эканамічны факультэт Беларускага інстытута народнай гаспадаркі. Потым вярнуўся на радзіму і працаваў у Міністэрстве горнай прамысловасці і Савеце Міністраў Афганістана. Калі адбыўся распад Савецкага Саюза і ў Афганістане змянілася ўлада, у яго не было іншага выйсця, як шукаць прытулку за межамі краіны. Ён выбраў Беларусь.

Вайна сарвала з месца многіх яго суайчыннікаў. У нашай краіне апынуліся каля 1 000 бежанцаў з Афганістана. Сафі імкнуўся дапамагчы землякам, якія ратаваліся ад вайны і рэпрэсій, і ён узначаліў фонд дапамогі афганскім бежанцам. Сафі Сайфурахман Мухамедхасан згадзіўся адказаць на пытанні нашага карэспандэнта.

– **Сафі, колькі часу ідзе зыход афганскіх бежанцаў?**

– Ён пачаўся з вывадам савецкіх войскаў з Афганістана. Калі маджахеды і талібы прыйшлі да ўлады, жорсткае супрацьстаянне раздзяліла наша грамадства і вымусіла многіх людзей пакінуць свае дамы і шукаць паратунку за межамі краіны.

– **Чым тлумачыцца выбар, што адна з пльняў афганскіх бежанцаў скіравалася менавіта ў Беларусь?**

– Ваша краіна своечасова прыняла адпаведныя заканадаўчыя акты, якія дазволілі нам знайсці тут прытулак. Другая прычына ў тым, што многія з нас вучыліся ў Беларусі. Тут мы мелі сяброў і знаёмых. А некаторыя мужчыны-афганцы нават пажаніліся з вашымі дзяўчатамі. Галоўная ж прычына выбару – Беларусь зямля мірная, а людзі тут паважлівыя і гасцінныя. Яны перажылі жахі другой сусветнай вайны і разумеюць, як цяжка быць бежанцу, які губляе свой дом.

– **Але ж людзей трэба ўладкаваць, забяспечыць жыллём, працай. Як ваш фонд вырашае гэтыя праблемы?**

– Сапраўды, мы маем шмат клопатаў з прапіскай, рэгістрацыяй і ўладкаваннем бежанцаў-афганцаў. Фонд імкнецца дапамагчы ім матэрыяльна і маральна. Мы звяртаемся ў Адміністрацыю Прэзідэнта, Міністэрства юстыцыі, Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь. Нас падтрымалі ў час стварэння фонду. Было выдзелена памяшканне, дзе мы збіраемся і праводзім мерапрыемствы. У Міністэрстве ўнутраных спраў, упраўленні пашпартна-візавай службы разглядаюць просьбы бежанцаў аб рэгістрацыі, прадастаўленні відаў на жыхарства. Міністэрства працы і сацыяльнай абароны дапамагае ў працаўладкаванні. Мясцовыя выканаўчыя камітэты – у прадастаўленні жылля.

памогу Упраўлення Вярхоўнага камісара ААН па справах бежанцаў у Рэспубліцы Беларусь. Яно фінансуе нашы мерапрыемствы, выдзяляе бежанцам матэрыяльную дапамогу, адзенне, прадукты харчавання, медыкаменты, аплачвае жыллё.

Але галоўная наша падзяка – беларускай дзяржаве, яе народу, якія прынялі нас у цяжкую часіну.

– **Як інтэгруюцца афганцы ў беларускае грамадства? Якое прымяненне знаходзяць яны сваім здольнасцям і ранейшым прафесіям?**

– Без ведання мовы цяжка знайсці працу па спецыяльнасці. Гэта наша праблема. Таму многія з бежанцаў спрабуюць сябе ў прадпрымальніцкай дзейнасці. УВКБ ААН арганізуе для іх прафесійныя курсы. Сярод нас ёсць ужо выдатныя цырульнікі і шаўцы.

– **У нашай сельскай мясцовасці не хапае рабочых рук. Вашы людзі жывуць у вёсках?**

– Некалькі сямей пасяліліся ў Стоўбцах, на Віцебшчыне і Гродзеншчыне.

– **Па перапісу 1989 года беларускае грамадзянства мелі 18 афганцаў. 1999 год называе лічбу 365. Імкнуцца афганцы-бежанцы атрымаць беларускае грамадзянства або спадзяюцца вярнуцца на радзіму? Можца назваць лічбу рэпатрыянтаў?**

– Мяркую, вы кажаце пра людзей, якія мелі від на жыхарства. Яшчэ была частка асоб без грамадзянства, але з мясцовай прапіскай. Сярод іх, я ведаю, толькі некалькі ў гэтым годзе атрымалі беларускае грамадзянства. Іншыя ж імкнуліся атрымаць тут статус бежанца.

Канешне, кожны чалавек – патрыёт сваёй роднай зямлі. Кожнаму хочацца, каб на яго радзіме быў мір, спакой і была мажлівасць вярнуцца дадому, сустрэцца з роднымі і блізкімі. Сярод афганцаў такіх шмат. Вось ужо тры сям'і аформілі дакументы на вяртанне і хутка ад'язджаюць. У некаторых

правінцыях Афганістана ўжо з'явіліся ўмовы для рэпатрыяцыі.

– **Вам удаецца захаваць тут сваю культуру, звычай?**

– Мы не раздзяляем тых, хто мае грамадзянства Беларусі або знаходзіцца ў стане бежанца. Мы жывём вялікай дружнай афганскай сям'ёй. Напрыклад, разам сустракаем Новы год, які прыпадае на дні вясенняга раўнадзенства 20-21 сакавіка. У гэты час ходзім адзін да аднаго ў госці, робім падарункі і молімся за мір і спакой на нашай зямлі. На гэта свята запрашаем нашых беларускіх сяброў, тых, хто дапамагае бежанцам, і, хай нікога не здзівіць, воінаў-інтэрнацыяналістаў.

Многія нашы святы супадаюць са святамі беларускіх татар-мусульман. Рамазан-Байрам, Курбан-Байрам святкуем разам.

– **Значыць, вам удаецца вырашаць і пытанні веры?**

– Так. Кожную пятніцу, з добрай ласкі татарскай абшчыны, афганцы-мусульмане наведваюць мячэць у Смілавічах.

– **Учэрвені адбудуцца выніковыя мерапрыемствы V Усебеларускага фестывалю нацыянальных культур у Гродне. Ваша абшчына будзе ўдзельнічаць у мерапрыемствах?**

– З дапамогай УВКБ ААН і Цэнтра дзіцячай творчасці "Эўрыка" некалькі год назад у нас быў створаны дзіцячы вакальна-хараграфічны ансамбль "Пандок". Ён ужо ўдзельнічаў у папярэднім фестывалі. А ў гэтым годзе мы стварылі яшчэ і дарослы калектыв. Магчыма, у Гродне на фестывалі будзе наш асобны афганскі падворак.

Паказаць сваю нацыянальную культуру нароўні з іншымі народамі для нас пачэсна. Гэта выдатны доказ, што мы не забываем сваю Радзіму. Хай людзі ўбачаць таксама, што ў гасцінай Беларусі мы маем выдатную магчымасць жыць і развівацца.

Гутарыў **Віктар МАЦЮШЭНКА.**

НА ЗДЫМКУ: афганскі ансамбль "Пандок".

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

**Цяпер і ў Мінску будзе
МЯЧЭЦЬ**

На вуліцы Грыбаедава, побач з невялікім паркам – былым татарскім мізарам, адбылася закладка першых бетонных блокаў пад падмурак будучай мячэцы. Для мусульман Беларусі гэта падзея мае вялікае гістарычнае значэнне.

Адраджаецца тое, што некалі было знішчана. "Татарскія агароды" – так называўся гэты раён. Непадалёк, ля галоўнай брамы горада на Нямізе, стаяла калісь драўляная, а затым прыгожая цагляная мячэць. Праіснавала яна аж да 1962 года. Цяпер на яе месцы – рэстаран гасцініцы "Юбілейная".

На ўрачыстае адкрыццё будаўніцтва прыйшлі прадстаўнікі пасольства Турцыі і Туркменістана, дыпламатычных прадстаўніцтваў Азербайджана і Таджыкістана. Присутнічалі сябры грамадскага аб'яднання татар "Зікр уль-Кітаб" і проста вернікі.

Узяўшы прыгаршчы зямлі, старшыня аб'яднання татар Абу-Бякір Шабановіч звярнуўся да прысутных: "Гэта зямелька не толькі беларусаў, яна і татар, што нароўні васьм'ю ўжо шэсць вякоў укладваюць столькі вялікага, узнёслага матэрыяльнага і духоўнага. Яна насычана крывёю і потам як беларусаў, так і татар. Мы адбудзем мячэць не якую іншую, а тую, якая была. Гэта будзе аднаўленнем справядлівасці ў духоўным адраджэнні нацыі".

Зачытаў святыя словы з Карана, а затым звярнуўся з

віншавальнымі словамі з нагоды вялікай урачыстасці намеснік муфці мусульман Беларусі Ібрагім Канапацкі.

Павіншаваў прысутных, адзначыўшы такую падзею, як наглядны прыклад развіцця дэмакратыі ў краіне, пасол Туркменістана Ілля Вельджанаў. Выступілі тыя, хто ўзяўся будаваць гэты храм.

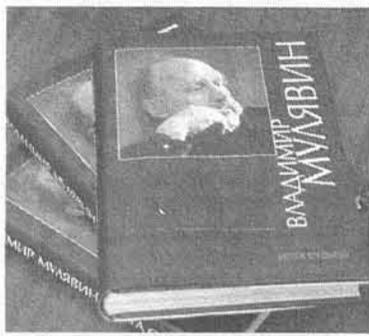
Удзел у закладцы прынялі ўсе, хто жадаў. Узяўшы ў рукі кельмы, разраўноўвалі пакладзены на блокі цэментны раствор, які падавалі будаўнікі.

"Я вельмі рада і ўзрушана, што з'яўляюся сведкай і ўдзельніцай такой святой справы", – сказала 77-гадовая прыхаджанка Фаціма Хасяневіч.

Мікола ЛАВІЦКІ.

НА ЗДЫМКУ: макет будучай мячэцы ў Мінску.

Нота лёсу Уладзіміра Мулявіна

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" выйшла кніга "Нота лёсу", прысвечаная жыццю і творчасці Уладзіміра Мулявіна, заснавальніка і кіраўніка славутага ансамбля "Песняры". Аўтар праекта – галоўны рэдактар газеты "Культура" Людміла Крушынская. Выданне ажыццёлена пры ўдзеле Фонду па падтрымцы культуры. Наклад зборніка ўспамінаў, інтэрв'ю, даследаванняў – 3 000 экзэмпляраў.

"Нота лёсу" складаецца з чатырох частак. Першая – "Чалавек" – гэта ўспаміны тых, хто добра ведаў Мулявіна як асобу. "Менстрэль. Музыкант. Пясняр" расказвае пра творчасць цераз аповеды яго калег. Асобная глава прысвечана паездкам і гастроліям "Песняроў" і даследаванням творчасці ансамбля.

Людміла Крушынская назвала "Ноту лёсу" народным праектам, бо яна прысвечана любімаму народнаму артысту, а таксама маючы на ўвазе тое, што ў яе стварэнні ўзялі ўдзел шмат самых розных людзей. Сярод 70 аўтараў кнігі – родныя і блізкія Уладзіміра Мулявіна, сябры, а таксама журналісты, пісьменнікі, калегі. Характэрна, што складальнікі ні ад аднаго чалавека, да якога звярталіся, не атрымалі адмовы. Пра Мулявіна аставілі свае ўспаміны расійскія, украінскія зоркі эстрады. З Раймандам Паўлсам, вядомым латышскім кампазітарам, звязаліся з дапамогай Пасольства Беларусі ў Латвіі. Валянцін Бадэяраў, які працаваў з Уладзімірам Мулявіным у першым складзе "Песняроў", даў свае нататкі з Германіі, дзе зараз жыве. Скажаў слова пра песняра і Уладзімір Каваленка, беларускі касманаўт.

Паліграфічнае выкананне кнігі выдатнае. Шмат фотаздымкаў, зробленых падчас выступленняў, сустрач з гледачамі, сябрамі, а таксама з сямейнага архіва.

Амаль 500 старонак "Ноты лёсу", сцвярджаюць яе стваральнікі, далё-

ка не ўсё, што можна сказаць пра Мулявіна. Але, лічыць Уладзіслаў Мачульскі, дырэктар выдавецтва "Мастацкая літаратура", атрымалася выданне, вартае чалавека, якому прысвечана.

Памяць Мулявіна будзе ўшаноўвацца і надалей. Так Уладзімір Скараходаў, рэктар Інстытута праблем культуры, паведаміў, што скончана праца над музычнай анталогіяй

Людміла Крушынская.

"Песняроў", якая ўключае 21 кампакт-диск. У хуткім часе з'явіцца дакументальны фільм пра "Песняроў" і яго мультымедычны варыянт з кінафрагментамі і інтэрв'ю. Рыхтуецца да выпуску і нотны зборнік з аўтарскімі творами Уладзіміра Мулявіна. І ўсё гэта з'явіцца выказваннем нашай удзячнасці песняру за ягонае служэнне беларускай культуры.

Алена СПАСЮК.

СТРАТА

Ён не памёр, бо ён любіў...

Не стала паэта Алеся Пісьмянкова – яркай, шматграннай, сапраўды творчай асобы

Пісаў ён, на першы погляд, няшмат. Не часта друкаваўся. Хаця, што датычыць паэзіі, дык хіба ж колькасці абсягамі нешта сапраўднае вымераеш?.. Надрукаваўшы першыя вершы ў 1973 годзе ў касцюковіцкай "раёнцы", ён падараваў чытачу кнігі паэзіі "Белы камень", "Чытаю зоры", "Заўзятары", "Планіда", "Ласуны-веселуны", "Вершы", "Журавель над студняй"... Адна з апошніх кніг – з высокай і прарочай назвай: "Я не памру, пакуль люблю". Кніга выбраных твораў убачыла свет у серыі "Беларуская паэзія XX стагоддзя". Эпіграфам Алеся Пісьмянкова ўзяў наступныя словы:

О мой час,
Пачакай, не бяжы,
Хоць не бегчы табе немагчыма.

Пашапчыце,
Грыбныя дажджы,
Паспявайце,
Завейныя зімы!

Алеся Пісьмянкова быў вельмі блізка да Пухавіччыны. Ён быў добра знаёмы з раённым краязнаўчым музеем у Блоні, з мастацкай галерэяй у Мар'інай Горцы. І не выпадковым у яго творчай біяграфіі з'яўляецца гэты такі лёгкі і такі адначасова глыбокі верш – "Кастальская вада":

Я п'ю ваду кастальскую
За Рудзенскам,
За Тальякаў...
Філолагі ўсміхаюцца,
Гісторыкі здзіўляюцца
І робяць твары строгія:
– Што ў вас па міфалогіі?

– Па Рыму і па Грэцыі
Хадзіў на ўсе я лекцыі.
– Дык дзе ж вада кастальская?

– За Рудзенскам,
За Тальякаў...

Брат Алеся Пісьмянковаа жыве, працуе-настаўнічае паблізу ад Пухавіччыны – у Лапічах. Едуць па аўтамабільнай дарозе Мінск–Бабруйск, паэт не забываўся зазірнуць у Балачанку – вёску Коласавага летавання.

Алеся Пісьмянкова часта мелі магчымасць слухаць пухавіцкія школьнікі. Было гэта і ў юбілей паэта Аркадзя Моркаўкі, і ў Коласаўскія дні, і ў дні памяці народнага пісьменніка Беларусі Івана Чыгрынава, ладзіць якія ў Мар'інай Горцы, Пухавіцкім раёне, стала добрай традыцыяй. Як правіла, заўсёды на самыя розныя імпрэзы запрашаў паэта дырэктар раённага краязнаўчага музея Аляксандр Прановіч. І Алеся цаніў гэтыя стасункі, шанаваў гэтую дружбу. Ён як быццам адчуваў следы за Іванам Чыгрынавым сваю любоў да Пухавіччыны. Заўсёды пры нагодзе перадаваў прывітанні, цікавіўся навінамі ў асветніцкім, культурным жыцці Пухавіччыны. І нават падшукваў у нашых вёсачках хату на лецішча.

Хто ведае, мо былі б у творчым багажы Алеся Пісьмянкова і новыя вершы пра пухавіцкі край. Ды ўжо не суджана гэтаму збыцця. Шкада і горка, нястрымна балюча. Сярод напіса-

нага паэтам ёсць эсэ "Ці збываюцца вершы?" У ім – гісторыя верша Анатоля Сербантовіча "Выплываюць тры новыя труны..." Папярэднік напісаў пра пахаванне трох паэтаў. І ў хуткім часе пайшоў з жыцця. А следам – выдатныя і глыбокія паэты Аляксей Пысін і Сцяпан Гаўрусёў. Як тут не ўспомніць пастарнакаўскія словы: "Ніколі не прадказвайце сваю трагічную смерць у вершах, бо сіла слова такая, што яна абавязкова прывядзе вас да прадказанай смерці..." І трэба ж – такая назва ў кнігі: "Я не памру, пакуль люблю..."

Адышоўшы вонкава, паэт Алеся Пісьмянкова застаецца з намі. Сваімі вершамі, сваёй яркай асобай. Доўга будучы помніць Алеся Пісьмянкова і ў паэтычным пухавіцкім краі.

Алеся КАРЛЮКЕВІЧ.

уражанні

Цяпло і холад

У 1999 годзе "Беларускі кнігазбор" выдаў кнігу паэзіі Марыны Наталіч "Странніца". Два раздзелы ўласнай лірыкі дапаўнялі яшчэ і пераклады з Максіма Багдановіча. І гэта быў далёка не пачатак паэтычнай работы. Нават зусім не першыя публікацыі. У 1992 годзе чытач меў магчымасць сустрэцца з яе вершаванай кнігай "В лесном саду". А яшчэ за тры гады перад гэтым у калектыўным зборніку "Первая встреча" – ёмістая падборка вершаў Марыны Наталіч. І ўсё ж асабіста для мяне падаецца адметнай, яркай, якая прэтэндуе на сапраўднае ўваходжанне ў літаратуру, кніга "Странніца".

Давай с тобой поговорим
о счастье,
О радости, печальх и стихах,
Давай надежде
скажем скромно:
– Здравствуй... –

Няўлоўнай лёгкасцю павеяла ад "Странніцы". Падалося, што ад старонкі да старонкі паўстае не толькі светапогляд таленавітай паэтычнай адзінкі, а зашыфраванае ў вобразях і метафарах, выкладзенае прыязнымі рытмам і рыфмамі ўбачанае, прынятае асобай жыццё. Мо нават дакладней будзе сказаць – увабранае, такое жыццё, якое апынулася з ёю побач, якое прыйшло ў снах і з іншых сусветаў. Прыйшло, каб не прэрэчыць гармоніі, уладкаванасці і традыцыі. Гэтым кніга і прыцягнула ўвагу, прымусіла быць уважлівым да ўсяго зробленага Марынай Наталіч. Ды і да-

навакольнага жыцця. Памятаеце, быў і ў Цвятэавай (цяжка ў гэта паверыць) перыяд, калі ёй хацелася: "И амазонкой мчатся в бой". Сённяшняе, вынесенае з глыбіні душы жаданне Марыны Наталіч: "Лететь поющю стрелой..."

Ляцець "В край Огненный и сердцу милый". Дык, магчыма, жаданне збудзецца, і на змену ледзяному холаду прыйдзе мяккае, але і спепяляючае цяпельца?

Мы не заметили за кровью
и войной
Зимы прекрасной
драгоценное явление,
Деревьев над железною броней
От снега невесомого склоненье.

Обманчивая мучит тишина,
И в ней сорочий стрекот
автомата,
И в сердце леденеет, но зима
Пред миром и людьми
не виновата.

О чьей свободе и о чьей вине,
Что генералы дикие решат,
Уже неважно, —
В вечной тишине,
Как братья-близнецы,
Убитые лежат.

"Кроў і вайна", перажыванне за час і трагедыі ў ім не пазбаўляюць паэтэсу аднойчы абранай

лірычнай манеры, не зводзяць у бок пафаснасці і псеўдапатрыятычнай рыторыкі. І нават пра беларушчыню Марына Наталіч піша лёгка і нязмушана. Але за лёгкасцю гэтай – выбар і глыбокая перакананасць, што, зразумела, шматкрат важней за мітынгавасць і плакатнасць, груганую-крумкачоў і чорныя колеры. Аўтар "Ледяных стихов", як часам падаецца, знаходзіцца ў паэтычным падарожжы ў Беларусь. Гэта як альтэрнатыва многім падарожжам беларускіх ці рускіх паэтаў у іншы свет, іншыя краіны. Часам, праўда, "заморскія" цыклы былі і своеасаблівай магчымасцю выявіцца, адкрыцца са сваім родным, унутраным. Часам не сягалі далей пейзажнага характару, заставаліся ўсяго толькі малоначкамі з экзатычнага для беларусаў свету. А вось каб пачуць усіх музыкаў сусветнага аркестра, каб зразумець іншанародныя гамы і колеры... Марына Наталіч, стараючыся ўжыцца ў Беларусь (нарадзілася яна на Далёкім Усходзе, у Прымор'і), хоча спасцігнуць, разгледзець, пазнаць характар народа і краю. І робіць гэта, ніколі не саромеючыся паказацца чужынкай, чалавекам, які яшчэ знаходзіцца ў дарозе да Айчыны. Пачытаеш яе сумненні, пранікнешся яе трывогай – і выходзіць, што беларускасці ў яе больш, чым у многіх з тых, хто домам, хацінай выпеставаны.

Таму, пэўна, і можа яна з поўным правам напісаць пасланне рускаму паэту з Беларусі, які зараз ўжо жыве ў ЗША – "Радиславу Лапушину в Чикаго":

Как ты там — с твоей
вселенской дрожью?
Дышит форточка
небесная сквозняком.
Но тебя не зачаруешь ложью,
Что повсюду будет стол
и дом.

Своеасабліва "безмятежность" "Ледяных стихов" настройвае часам і на спрэчку з паэтам. Хаця "безмятежность" гэтая – умоўны знак, сімвал. Як сімвал і толькі падстава для адкрытага дыялога і такіх радкі, такое пытанне: "Я тоже уеду, / Ну что меня держит? / Не стала своей / Ни друзьям, ни врагам. / Здесь нет моей доли / Ни в горе, ни в песне, / Ну разве что общая / Нежность к снегам". Але як шмат значыць гэтая "нежность к снегам".

Лёд, прыдуманый (альбо падказаны з глыбінь паэтычнай тайны) Марынай Наталіч у апошняй на сённяшні дзень яе кнізе, – форма, трывожная вопратка думак. На самай справе "Ледяные стихи" – яркая і цёплая кніга, якая здзіўляе, пранізліва-лядовымі, зімова-іскрыстымі сонечнымі промнямі сягае ў душу, краенае сэрца.

Алеся КАРЛЮКЕВІЧ.

Так ратаваліся каштоўнасці

Мікалай Нікандраў, супрацоўнік аддзела рэстытуцыі культурных каштоўнасцей Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі, наш суайчыннік (па маці), у 1997 годзе ці не ўпершыню агучыў даныя пра абставіны вяртання беларускіх музейных экспанатаў з Германіі. Яго даклад аб праблемах выяўлення вывезеных у час другой сусветнай вайны скарбаў на Міжнароднай канферэнцыі ў Мінску, што ладзілася пад эгідай ЮНЕСКА, быў сенсацыйным. Тыя, хто жадае пераканацца ў гэтым, могуць прачытаць яго даклад у вядомым зборніку "Вяртанне-4" (Мінск, 1997), які выйшаў пад эгідай ЮНЕСКА. Паводле сцвярджэнняў маскоўскага калегі (праўда, без спасылак на крыніцы), амерыканскія акупацыйныя ўлады ў Германіі атрымалі ў свае рукі больш чым 1 500 месцаў захоўвання музейных экспанатаў з Германіі і іншых краін.

Амерыканцы знаходзілі каштоўнасці ў тайніках, замках, шахтах Баварыі і звозілі іх у зборныя пункты ў Мюнхене, Аффенбаху, Вісбадэне. Адтуль каштоўнасці СССР на падставе спецыяльных картак-падрабаванняў ("дэкларацый"), якія запаўняліся супрацоўнікамі Упраўлення рэпарацый і паставак Савецкай ваеннай адміністрацыі ў Германіі (СВАГ), перадаваліся на склад "Дэрутра" ў Берліне. Да 24 кастрычніка 1947 года на склад перадалі 2 391 скрыню з каштоўнасцямі, якія затым пагрузілі ў 18 закрытых вагонаў і адзін адкрыты (у ім павезлі дзве бронзавыя статуі і ствол гарматы). Вагоны накіроўваліся ў Пушкін, Ноў-гарад, Кіеў, а два вагоны з 182 скрынямі — у Мінск.

Вывучэнне далейшага лёсу вернутых у СССР культурных каштоўнасцей М.Нікандраў назваў "асобнай праблемай" і адзначыў, што падрабязны інвентарызацыйны вопіс з вызначэннем кошту кожнага экспаната праводзіўся "на базах сістэмы культурасветустановаў", у тым ліку ў Мінску. Дакументы, што зберагаюцца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь у фондзе № 790 "Камітэт па справах культурна-асветных устаноў пры Савеце Міністраў БССР", дазваляюць нарэшце зняць заслонку з гэтай важнай старонкі ў гісторыі музейнай справы і шырэй — культуры, удакладніць шляхі так неабходных пошукаў расцярушанай ці прыхаванай па розных прычынах спадчыны, прапанаваць рэальныя захавы па яе выяўленні і выкарыстанні.

Барбара з Завішаў Радзівіл, XVIII ст. НМГ і КБ.

Адкрыем справу № 68, аркушаў у ёй няшмат, усяго 30, але ўсе яны надзвычай каштоўныя для нашай гаворкі. Ужо першы дакумент, датаваны 6 лістапада 1947 года, пераносіць нас у тагачасны Берлін, дзе быў складзены "Акт прыёму-здачы музейнай маёмасці, што вяртаецца ў парадку рэстытуцыі ў Савецкі Саюз".

Параскева, абраз XVI стагоддзя. НММ РБ.

Прывядзём пачатак дакумента ў перакладзе з рускай мовы: "На падставе распараджэння Савета Міністраў Саюза ССР № 15792-РС ад 26 кастрычніка 1947 года Савецкай ваеннай адміністрацыя ў Германіі ў асобе начальніка аддзела рэстытуцыі ўпраўлення рэпарацый і паставак СВА ў Германіі тав. Гуляева Г.Н. і начальніка аддзялення культурна-мастацкіх каштоўнасцей тав. Галузіна В.Л. здала, а Камітэт па справах культурна-асветных устаноў пры Савеце Міністраў РСФСР у асобе свайго ўпаўнаважанага тав. Марчукова Д.Б. прыняў у гор. Берліне са склада "Дэрутра", што знаходзіцца ва "Усходнім порце", у адпаведнасці з паскрыневым вопісам, прадстаўленым аддзелам рэстытуцыі ўпраўлення рэпарацый і паставак (гл. дадатак да акта) — дзве тысячы трыста дзевяноста адно месца (2 391) розных памераў з культурна-мастацкімі каштоўнасцямі, што наступілі ў парадку рэстытуцыі з амерыканскай зоны акупацыі Германіі як уласнасць Савецкага Саюза".

Далей у акце адзначалася, што

паводле заключэння ўпаўнаважанага камітэта Д.Б.Марчукова і групы спецыялістаў А.М.Кучумава, Г.Г.Анцішына, Н.Г.Галембіўскага, В.В.Хатышава было прызнана немагчымым праводзіць у Берліне інвентарызацыйны вопіс соцень тысяч каштоўнасцей. Таму прынялі наступнае рашэнне. Пры здачы музейнай маёмасці пламбіраваць кожную скрыню асобна. Вагоны з нагружанымі скрынямі таксама запламбіраваць. Вагоны з Берліна да месца прызначэння павінны суправаджацца прадстаўнікамі Камітэта па справах культурна-асветных устаноў пры Савеце Міністраў РСФСР, ўпаўнаважанага Савета Міністраў Украінскай ССР у Германіі В.С.Астравецкага і ўпаўнаважанага Савета Міністраў Беларускай ССР у Германіі М.Кальніцкага.

У акце падаюцца звесткі, што ўдакладняюць інфармацыю М.Нікандрава, прынамсі пра лёс 2 391 скрыні са склада "Дэрутра". Было распакавана больш за тысячу скрынь "з мэтай праверкі характару музейнай маёмасці, яе тэхнічнага стану і якасці ўпакоўкі", а таксама прагледжаны знешні выгляд упакоўкі ўсіх астатніх скрынь і "асобных месцаў" (мабыць, рэчаў у своеасаблівай упакоўцы). Усе скрыні з прадметамі, што б'юцца (фарфор, шкло, кераміка), а таксама скрыні з кнігамі, карцінамі, начыннем і мэбляю былі перапакаваны, акрамя таго, было выраблена 350 новых скрынь розных памераў і 650 скрынь адрамантавана. Калі распакавалі скрыню № К-153, то ўбачылі сярэбраную шкатулку за № 41120, у якой знайшлі розныя каштоўнасці. Гэта было перададзена ў першае аддзяленне ўпраўлення рэпарацый і паставак на асобае захоўванне, каб затым адправіць у Савецкі Саюз спецыяльнай поштай. Пасля сартавання і пераўпакоўкі ўся прынятая са склада "Дэрутры" музейная маёмасць знаходзілася ўжо ў 2 021 месцы, прыдатным для адпраўкі ў ССР. Прычым у акце адзначалася, што грабежніцкая практыка вывазу мастацкіх каштоўнасцей з ССР і наступныя іх перакідкі па Германіі прывялі да таго, што шэраг музейных экспанатаў, асабліва з тых, што лёгка б'юцца, сталі поўнасцю ці часткова непрыдатнымі. Атрыманую ў такім стане ад амерыканскіх улад маёмасць пакінулі сярод іншых рэчаў для магчымай рэстаўрацыі ў будучыні.

Нараджэнне Маці Боскай. 1649 г. Абраз. Пётр Яўсеевіч з Галынца. НММ РБ.

Другі дакумент тычыцца Дужо непасрэдна 182 скрынь у двух вагонах, што вярталіся ў Беларусь:

"Акт прыёму-здачы музейнай маёмасці, што вяртаецца ў парадку рэстытуцыі ў Савецкі Саюз.

28 кастрычніка 1947 года, гор. Берлін.

На падставе распараджэння Савета Міністраў Саюза ССР ад 26 кастрычніка 1947 года, № 15732-РС ўпаўнаважаны Камітэта па справах культурна-асветных устаноў пры Савеце Міністраў РСФСР у асобе Д.Б.Марчукова здаў, а ўпаўнаважаны Савета Міністраў БССР у асобе М.Кальніцкага прыняў культурна-мастацкія каштоўнасці са склада "Дэрут-

Мікалай Завіша. Копія XIX ст. з арыгінала XVII ст. НМГ і КБ.

ра" ў гор. Берліне ў колькасці 182 (сто восемдзесят дзве) скрыні і месцы, што наступілі ва ўпраўленне рэпарацый і паставак СВА ў Германіі з амерыканскай зоны акупацыі Германіі як уласнасць Савецкага Саюза, у адпаведнасці з надрукаваным на 2 аркушах вопісам, што дадаецца".

У акце спецыяльна адзначалася, што пасля прыбыцця на месца прызначэння Камітэт па справах культурна-асветных устаноў пры Савеце Міністраў БССР выдае загад аб прызначэнні спецыяль-

най камісіі для распакавання грузу, складання папрадметнага вопісу рэчаў і вызначэння кошту кожнага экспаната. Копіі загада і вопісаў камітэт павінен быў накіраваць у Берлін, у аддзел рэстытуцыі ўпраўлення рэпарацый і паставак СВА ў Германіі.

Да акта, складзенага 28 кастрычніка 1947 года ў Берліне, дадаецца вопіс скрынь і месцаў, атрыманых на складзе "Дэрутра" Камітэтам па справах культурна-асветных устаноў пры Савеце Міністраў РСФСР і перададзеных "ўпаўнаважанаму Савета Міністраў БССР тав. Кальніцкаму як уласнасць Беларускай ССР для адпраўкі ў гор. Мінск". Вопіс цікавы тым, што ў ім зафіксаваны нумары скрынь паводле амерыканскага ўліку і новыя нумары, ад В-1 да В-182, адпаведна колькасці скрынь.

Што ж вярнулася ў Беларусь? Што было ў скрынях? Адказ на пытанне дае перш за ўсё даведка "Асноўныя музейныя калекцыі і зборы, вернутыя з Германіі Савецкай ваеннай адміністрацыяй у лістападзе 1947 года" за подпісам начальніка аддзела музеяў Камітэта па справах культурасветустановаў пры Савеце Міністраў БССР У.Венюкова:

"1. Калекцыі (да 100) старадрукаваных кніг пераважна беларускіх, старамаскоўскіх, стараўкраінскіх выданняў XVII-XVIII стагоддзяў. У ліку іх знаходзіцца такое рэдкае выданне, як першы беларускі лексікон, выдадзены ў Куцеінскім манастыры пад Оршай Памвам Бярындам. Шэраг магільскіх выданняў і кніг. Кнігі, надрукаваныя ў Супрасльскім манастыры (былая Гродзенская губерня).

2. Да 30 рукапісных кніг, пераважна XVI-XVIII стагоддзяў, у асноўным пісаных ў Беларусі.

3. Каштоўная і шматлікая калекцыя фотаздымкаў па этнаграфіі Беларусі.

4. Вялікая калекцыя беларускага этнаграфічнага матэрыялу, сярод якога асабліва каштоўны збор даўніх беларускіх

Так ратаваліся каштоўнасці

— Пачатак на 13-й стар. —

драўляных коўшыкаў, шэраг прылад працы беларусаў, народныя музычныя інструменты і розныя побытавыя прадметы.

5. Значны збор абразоў, сярод якіх трапляюцца надзвычай каштоўныя творы даўняга беларускага мастацтва (абразы магільскай школы і інш.).

6. Збор старабеларускай драўлянай культувай разьбы XVII-XVIII стагоддзяў.

7. З гістарычнага матэрыялу ўяўляюць каштоўнасць цэхаваы сцягі, розныя цэхаваы вырабы (хатняе начынне).

8. Прыкладнае мастацтва прадстаўлена мэбляй, фарфорам і бронзай, аднак як мэбля, так і фарфор атрыманы ў моцна пашкоджаным стане, большасць пераламана, каштоўныя часткі адсутнічаюць (папрабуецца рэстаўрацыя).

9. Са свецкага жывапісу значная калекцыя сям'і Радзівілаў (больш за 50 партрэтаў).

10. Атрымана таксама значная колькасць твораў беларускіх мастакоў пераважна 20-30-х гадоў: Філіповіча, Сухаверхава, Манасзона, Бялініцкага (Бірулі. — В.С.), Лейтмана і работы старэйшых мастакоў: Пэна, Альпяровіча, Бразера, Кругера.

11. Царкоўны посуд, пераважна XVII-XVIII стагоддзяў у моцна пашкоджаным стане.

12. Археалагічныя калекцыі з раскопак на тэрыторыі Беларусі (матэрыялы Акадэміі навук БССР і мінскага Дзяржаўнага гістарычнага музея).

13. Некаторыя колькасць этнаграфічнага матэрыялу (кераміка, тканіны і інш.), а таксама архіўнага матэрыялу і друкаваных выданняў Украінскай ССР.

14. Калекцыя старажытнай зброі.

15. Частка мастацкіх твораў належыць Дзяржаўнай карціннай галерэі (Левітан, Башылаў і інш.).

Пра лёс вярнутых з Германіі каштоўнасцей сведчаць яшчэ два дакументы са справы № 68.

Першы з іх — гэта ліст ад 10 лютага 1948 года, падпісаны А.М.Кучумавым, дырэктарам Цэнтральнага сховішча музейных фондаў у Пушкіне пад Ленінградом, куды траплялі вярнутыя з Германіі каштоўнасці. Славуты музейшчык паведамляў беларускім калегам, што сярод вярнутай з Берліна музейнай маё-

Селянін 67 гадоў. Вёска Сяргеевічы. 1923г. Фота Льва Дашкевіча. НМГ і КБ.

масці выяўлены "карціны ў колькасці 30 шт., выкрадзеныя немцамі з Беларускага дзяржаўнага музея". Таму А.Кучумаў прасіў тэрмінова высласць прадстаўніка для прыёмкі карцін. Гісторыкам мастацтва і музейнай справы ўжо добра вядомая перадача музейных каштоўнасцей з Пушкіна ў Беларусь, што адбылася 2 красавіка 1948 года, прафесар Надзея Высоцкая надрукавала акт аб іх перадачы ў зборніку "Вяртанне-4". Але ўжо ў жніўні 1950 года 89 твораў з паступлення 1948 года былі перададзены з Мінска ў Польшчу.

Другі дакумент датаваны 28 лютага 1948 года і напісаны намеснікам старшыні Савета Міністраў БССР А.Эльманам на гербавым бланку са службовага бланкета. Дакумент адрасаваны ўжо знаёмаму нам У.Л.Венюкову, якога ў перапісцы часам называлі Вінюковым:

"Тав. Вінюкоў!

Прашу перадаць карціннай галерэі ўсе экспанаты, атрыманыя з Германіі ў парадку вяртання каштоўнасцей і маючыя адносіны да мастацтва (падкрэслена А.Эльманам. — В.С.)."

Рэшта дакументаў сведчыць пра падрыхтоўчую работу, што праводзіў Камітэт па справах культасветустаноў да вяртання вывезеных у Германію каштоўнасцей. 8 верасня 1947 года ў музей Беларусі быў накіраваны ліст за № 1726 з прапановай паведаміць звесткі пра лёс вывезеных фашысцкімі захопнікамі экспанатаў. У справе захоўваюцца наступныя дакументы, атрыманыя камітэтам з музеяў:

— Спіс музейных каштоўнас-

цей Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, украдзеных немцамі і вывезеных у Германію. 14.09.1947. Арк. 13-15. Суправаджальны ліст — арк. 12.

— Вынікі вопісу экспанатаў Віцебскага абласнога гістарычнага музея, што прапалі за час вайны. 17.10.1947. Арк. 16-17 адв.

— Пералік найгалоўных каштоўнасцей, што меліся ў даваенным Полацкім краязнаўчым музеі і былі разрабаваны захопнікамі ў час акупацыі Полацка. Арк. 21-21 адв.

— Вопіс экспанатаў Віцебскага гістарычнага музея, вярнутых з Рыгі. Арк. 24-25.

— Інфармацыя Пінскага абласнога гістарычнага музея пра вывезення ў Германію ў 1942-1943 гадах экспанаты, датаваная 20.09.1947 года. Арк. 18-20. Апошні дакумент важны тым, што ў копіі ён быў накіраваны аддзелу рэстытуцыі ўпраўлення рэпарацый і паставак СВА ў Германіі. Хутчэй за ўсё, разгортанне гэтай работы было ініцыявана з Берліна.

У будучыні магчыма публікацыя артыкула пра дасланыя спісы.

Звернем увагу і на такі, быццам бы дробязны, факт. Аналагічная інфармацыя дырэктара Магілёўскага музея І.Мігуліна ад 17 верасня 1947 года на трох аркушах захоўвалася ў асобнай папцы (справа № 79, дакумент друкаваўся ў "Голасе Радзімы" № 10-11 за 2004 год, прыведзены даныя пра Крыж Ефрасінні Полацкай і Слуцкае Евангелле).

Завяршаюць справу перакладу дакументаў з нямецкай мовы, якія выканаў старшы навуковы супрацоўнік Мінскага музея Вялікай Айчыннай вайны (так у тэксце) Пётр Захаравіч Савачкін, будучы шматгадовы дэкан гістарычнага факультэта БДУ. Дакументы зберагаліся ў тагачасным Цэнтральным дзяржаўным архіве Кастрычніцкай рэвалюцыі (цяпер Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь) у фондзе Генеральнага камісарыята Беларусі. Гэта датаваны 11 лістапада 1942 года акт аб перадачы Мінскім гістарычным музеям Праваслаўнай беларускай Мітраполіі царкоўнай маёмасці, сярод якой кнігі XVII-XVIII стагоддзяў, царкоўны посуд, усяго 33 пазіцыі. Акт ад 9 лістапада 1943 года сведчыць, што музей перадаў Чыгуначнай царкве 9 кніг, у тым ліку 8 назваў XVIII стагоддзя. Перакладзены таксама 5 тэлеграм за красавік 1944 года пра мяркуемую эвакуацыю мінскага музея ў Інстэрбург (Усходняя Прусія) і Гохштат (Баварыя). Сёння ўжо добра вядома, што з Гохштата музейныя скарбы праз амерыканскі зборны пункт трапілі ў Берлін на склад "Дэрутра", а адтуль у лістападзе 1947 года вярнуліся ў Мінск. Што чакала іх у родным горадзе?

Віталь СКАЛАБАН,

кандыдат гістарычных навук.

НА РЭПРАДУКЦЫЯХ — творы мастацтва і фатаграфіі, якія былі вярнуты з Германіі ў Беларусь у 1947 годзе. Больш падрабязная гутарка пра іх пойдзе на старонках "Вяртанне" ў наступным нумары.

Упершыню ў археаграфічным штогодніку

Чацвёрты выпуск "Беларускага археаграфічнага штогодніка" (М., 2003) змяшчае сярод іншых матэрыялы, якія маюць прамое дачыненне да тэмы беларускай культурнай спадчыны за мяжой. Кратка паспрабуем разгледзець іх.

Артыкул Вольгі Зубко "Дакументы па гісторыі беларускага вызваленчага руху 1917-1930 гадоў у ЦДАВОУК Украіны" распавядае пра тыя архіўныя дакументы, што датычаць нацыянальнага руху 1917-1921 гадоў, а таксама яго эміграцыйнай фазы (1921-1941) і перахоўваюцца ў Цэнтральным дзяржаўным архіве вышэйшых органаў улады і кіраўніцтва Украіны ў Кіеве, які сабраў у сваіх сховішчах матэрыялы ўкраінскай гісторыі XX стагоддзя.

Фонды Украінскага замежнага архіва (так называлася "Пражская калекцыя") утрымліваюць звесткі пра беларусаў у Чэхіі.

Сярод дзвюх дакуменальных публікацый у штогодніку першым трэба назваць артыкул Алеся Жлуткі "Кароль Міндоўг і яго дзяржава ў дакументах папскай курыі XIII стагоддзя". Знаходкі беларускага лацініста датычацца 1251-1268 гадоў і закранаюць тэму каранацыі Міндоўга, заснавання на нашых землях першага біскупства — падзей, што мелі велізарнае значэнне для міжнароднага статуса дзяржавы і яе далейшага лёсу. Атрымаўшы карону, Міндоўг увайшоў у цеснае кола еўрапейскай кіруючай эліты, набыў адпаведны каралеўскія правы і прывілеі і звязаны з імі прэстыж. Усё гэта далучала Вялікае княства Літоўскае (ВКЛ) да Еўропы і ставіла яго на адзін узровень з іншымі хрысціянскімі дзяржавамі. У гэты час працягвалася закладка падмурка нашай дзяржаўнасці. Выяўленыя А.Жлуткам у Рыме лісты папы Інацэнта IV сведчаць аб тым, што выпраўленае неўзабаве пасля хросту пасольства да папы дало неблагі плён. Папа ўзяў сям'ю і землі Міндоўга пад свой пратэктарат. У лістах знаходзім звесткі пра тое, што князю ВКЛ было даручана клапаціцца, каб дзесяціна ў "Літоўі" бралася ў памяркоўных мерах. У адным з пасланых Міндоўгу папа зацвердзіў яго валоданне землямі, якія той адваіваў і яшчэ адваівае ад "каралеўства Русі". Гаворка, мусіць, ідзе пра землі, адваіваныя ў Галіцка-Валынскага князя. З Рыма ішлі пасланні да біскупаў Прыбалтыкі, дзе ім даручалася дбаць пра тое, каб ніхто не супрацьдзейнічаў абароне, пад якую быў узятый Міндоўг.

Папа даручыў Кульмскаму біскупу каранаваць князя каралём Літвы. Каранацыя, як вядома, адбылася летам 1253 года ў Навагрудку. У лістах гаворыцца аб прызначэнні ў Літву біскупа Хрысціяна, які выводзіцца з пад юрысдыкцыі арцыбіскупа Лівоніі і Прусіі і падпарадкоўваецца непасрэдна апольскаму пасаду.

Потым "інструкцыі" выходзяць ужо ад новага папы — Аляксандра IV, які дазваляе Міндоўгу каранаваць сына Руклю. Цікава, што папскія дакументы не згадваюць пра адступленні ад хрысціянства, пра якія паведамлялі нямецкія і ўсходнеславянскія хронікі (цяпер гэта прызнаны факт у гістарычнай навуцы). Наадварот, там са шкадаваннем гаворыцца пра тое, што

кароль, які прыклаў столькі намаганняў для хрысціянізацыі новай дзяржавы, быў забіты "сынамі здрады". Відаць, Міндоўг парваў толькі з Нямецкім ордэнам, а апошні выкарыстаў гэта, каб паказаць караля вераадступнікам. Цікавыя формы каралеўскага імя, што фігуруюць на старонках папскіх дакументаў: Міндаў, Міндовін, Міндота і даюць новы матэрыял для разважанняў аб яго "літоўскасці" ці "славянскасці".

Варта адзначыць, што ўсе матэрыялы ўпершыню друкуюцца не толькі ў арыгінале, але і ў беларускім перакладзе. Перахоўваюцца дакументы ў Ватыканскім тайным архіве, а таксама Тайным дзяржаўным архіве прускага культурнага здабытку ў Берліне, куды перамясціліся фонды коўшніга Кёнігсбергскага архіва Нямецкага ордэна. Папскія лісты маюць вялікую навуковую каштоўнасць па сваёй аўтэнтычнасці і з'яўляюцца адной з нешматлікіх ацалелых крыніц, што асвятляюць найважнейшыя моманты палітычнай гісторыі дзяржавы Міндоўга.

Публікацыя Генадзя Кісялёва "Лісты Аляксандра Ельскага да Юзафа Ігнацыя Крашэўскага" рэпрэзентуе перапіску вядомага дзеяча беларускай культуры, пісьменніка, публіцыста, гісторыка, краязнаўца з польскім пісьменнікам, род якога, дарэчы, паходзіць з Беларусі. Аўтэнтыкі лістоў перазахоўваюцца ў Ягелонскай бібліятэцы ў Кракаве, а копіі дасланы ў выдавецтва "Беларускі кнігазбор" нашчадкам Ельскага, Анджэем Ельскім, які жыве ў Польшчы. У перыяд ліставання (1870-1883) Крашэўскі жыве ў Дрэздэне, куды ішла карэспандэнцыя Ельскага.

У лістах, што яшчэ не друкаваліся, знайшло адлюстраванне шырокае кола пытанняў: клопаты Ельскага, звязаныя з музеем у Замосці (апісваецца сёе-тое з тамтэйшых збораў). Прычым у яго паведамленнях добра адчуваецца натура калекцыянера, чалавека, апантанага сваёй справай, яго асветніцкая праца сярод народа, ацэнка аўтарам тагачаснай палітычнай сітуацыі, грамадскія погляды, матэрыяльныя цяжкасці. Сярод іншага Ельскі піша пра пераклад на беларускую мову "Сямі вечароў" польскага пісьменніка Юзафа Супіньскага, які ён меў зрабіць. Па гэтай нізцы лістоў можна скласці пэўнае ўяўленне пра асобу неардынарнага аўтара, яго зацікаўленні і дзейнасць на культурнай ніве Беларусі.

Названыя публікацыі "Беларускага археаграфічнага зборніка", які матэрыялы папярэдніх яго выпускаў, несумненна будуць карыснымі пры складанні сумарных каталогаў беларускай архіўнай, бібліятэчнай і музейнай спадчыны, якая знаходзіцца за рубяжом. Неабходнасць падрыхтоўкі такіх каталогаў (у тым ліку на падставе зборнікаў "Вяртанне", 8 выпуск якога знаходзіцца ў друкарні) даўно наспела.

Яраш МАЛІШЭЎСкі,

сябар камісіі "Вяртанне" пры БФК.

Рыбакі з комлей. Вёска Хатляны. Фота Льва Дашкевіча. НМГ і КБ.

НАРОДНЫ КАЛЯНДАР

Мікола Веснавы

Святы Мікола лічыцца апекуном земляробства і коней, таму вясной яго дзень (22 мая) — гэта свята пастухоў. Жывёлу ў гэты дзень абкурвалі зёлкам, абыходзілі з яйкам, акое потым аддавалі сляпому жабраку. Гаспадыні частавалі пастухоў. Яны гулялі на выгане ў традыцыйныя гульні, скіраваныя на захаванне жывёлы ад хвароб і драпежнікаў у летнюю пару. Пасля абрадавых дзеяў на выгане спраўлялі рытуальныя абедаў з яечняй і гарэлкай. Кажуць: "Юр'е пасе кароў, а Мікола — коней". У валачобных песнях пра яго гаворыцца: "Мікола па жах ходзя і ўсё родзя, і траву расціць, і скот пасціць, раі садзіць".

Сёмуха

Сёмуха (або Сямік, Зелянец) — пачатак святкавання перыяду найбольшага росквіту прыроды, расліннасці. Бярозкамі ўпрыгожвалі падворак, а ў хаце на падлогу сыпалі аер, за партрэты і абразы засоўвалі галінкі маладой зеляніны бярозы, ліпы, клёну. Цнатлівыя дзяўчаты ў гэты дзень ішлі ў лясы завіваць вянкi на бярозах — для варажбы пра свой сямейны лёс. Паміж сабою ў лесе яны куміліся: пад аркай звязаных верхнімі галінкамі бярозак вадзілі карагоды, гуртам пяклі і елі абрадавую яечню — на здаровых дзетак.

На Піншчыне на другі дзень Сёмухі наладжвалі свята Куста, або Абрад ваджэння Куста: апараты дзяўчыну ў адзенне з лістоў клёну або бярозы, на галаву ўскладаў вянок таксама з маладой зеляніны і кветак і абыдзілі ўсе двары, дзе кожны гаспадар частаваў яе мёдам, адорваў удзельнікаў абраду, бо спраўляўся ён дзеля добрай урадлівасці зямлі і лепшай долі людзей.

Прыказка "Зелянец — вясны канец" засведчыла месца Сёмухі ў народным календары.

"Палешукі" з Іванава

Ансамбль народнай музыкі і песні "Палешукі" з раённага цэнтра Іванава Брэсцкай вобласці ўдастоены звання заслужанага калектыву. Высокая культура касцюма і выканання, захаванне рэгіянальных традыцый у рэпертуары ацэнены па заслугах. У сцэнічнай форме "Палешукі" прадстаўляюць культуру беларускага Палесся і знаёмяць з ёю не толькі айчыннага, але і замежнага глядача.

Званні "заслужаны" — аматарскім калектывам

У Беларусі развіваецца традыцыя надаваць званне "заслужаны" аматарскім калектывам. Наш карэспандэнт Рэгіна Гамзовіч звярнулася ў Міністэрства культуры з просьбай патлумачыць,

як надаюцца такія званні ў нашай краіне і колькі калектываў ужо ўдастоены іх. На гэтыя пытанні адказвае супрацоўнік Упраўлення ўстаноў культуры і народнай творчасці Алег СКАРЫНА.

— Да 2001 года такое званне маглі мець толькі прафесійныя калектывы. Зараз узровень некаторых аматарскіх калектываў не ніжэйшы за прафесійныя, а часам і вышэйшы, нягледзячы на тое, што іх удзельнікі сумяшчаюць працу ў калектыве са сваёй асноўнай і не атрымліваюць за яе зарплату. Часам яны сваімі рукамі шыюць касцюмы або вырабляюць народныя інструменты, дэкарацыі і г.д., і вынік выдатны.

У лістападзе 2001 года Паставай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь было прынята палажэнне аб парадку надання звання "Заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь". Вызначае такія калектывы Рэспубліканская атэстацыйная камі-

сія, куды ўваходзяць спецыялісты з усіх абласцей і горада Мінска. Яны праглядаюць канцэртныя праграмы і спектаклі, выставы або калекцыю вырабаў, сочаць за тым, каб былі выкананы ўсе патрабаванні (не менш за 10 гадоў творчай дзейнасці, удзел у рэспубліканскіх і міжнародных фестывалях і конкурсах), даюць заключэнне, што калектыву можа прэтэндаваць на такое званне. Вылучаюць калектывы ўпраўленні культуры абласцей і горада Мінска (сталіца прыраўноўваецца да вобласці, бо мае вялікую колькасць жыхароў і калектываў мастацкай творчасці).

Да гэтага года 8 калектываў Беларусі ўжо ўдастоены ганаровага звання "заслужаны". Яго атрымалі фальклорныя ансамблі

"Крупіцкія музыкі" з Мінскага раёна і "Церніца" Палаца культуры чыгуначнікаў Мінска, "Паазер'е" з Паставаў, "Журавінка" Слабадскога сельскага дома культуры Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці, ансамбль танца "Радасць" Брэсцкага гарадскога дома культуры, вакальна-харэаграфічны ансамбль "Гомій" з Гомеля, ансамбль беларускай песні "Медуніца" з горада Магілёва і харавая капэла Рэспубліканскага палаца культуры прафсаюзаў.

Сёлета да іх далучылася яшчэ 4 калектывы. Званне "заслужаны" цяпер будучы насіць ансамбль народнай музыкі і песні "Палешукі" Іванаўскага цэнтра культуры і народных традыцый Брэсцкай вобласці, камерны аркестр "Рычаркар" Рэспубліканс-

кага палаца культуры прафсаюзаў, ансамбль песні і танца "Спадчына" з Маладзечна, народны тэатр "Відарыс" з Барысава.

Засталося яшчэ 25 прэтэндэнтаў, якім выказаны парады, чаго нестae ў іх працы, каб атрымаць гэтае пачэснае званне. Высокага выканальніцкага ўзроўню ў гэтым выпадку недастаткова. Самыя асноўныя патрабаванні — гэта захаванне рэгіянальных традыцый, непаўторнай адметнасці калектыву, уклад у развіццё беларускай нацыянальнай культуры. Над гэтым і будучы працаваць прэтэндэнты на званне "заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь" у далейшым, а зараз яны пацвердзілі свае найменні народных калектываў.

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

Святы сонечнага крыжа

Нацыянальны цэнтр мастацкай творчасці дзяцей і моладзі сумесна з Беларускай дзяржаўнай універсітэтам культуры правялі рэспубліканскі "круглы стол" на тэму "Святы сонечнага крыжа і сістэмнасць працэсу этнакультурнага выхавання дзяцей і падлеткаў". Там пабывала наш карэспандэнт Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

З розных рэгіёнаў Беларусі з'ехаліся кіраўнікі дзіцячых фальклорных калектываў, якія будуць сваю работу на аснове традыцыйнай культуры нашага народа. Прыехалі разам са сваімі калектывамі, якія задзейнічаны ў эксперыментальным праекце "Фальклор і дзеці". Наладзілі такую творчую лабараторыю культурологі Вячаслаў Калацэй і Таццяна Пладунова. Нядаўна Вячаслаў стаў дэканам факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва Белдзяржуніверсітэта культуры, а Таццяна працуе ў аддзеле народных мастацкіх промыслаў і фальклору Нацыянальнага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі. На працягу трох гадоў гэта ўжо трэці "круглы стол", прысвечаны абмеркаванню праблемы этнічнага

выхавання. Кожны з вопытных кіраўнікоў абавязкова падчас такіх сустрэч праводзіць свой майстар-клас.

Паколькі разам сабраліся творчыя калектывы, то пачалася іх сустрэча з "гуканнем вясны", паказу тых абрадаў і звычайў, якія існавалі або дагэтуль існуюць у тых ці іншых рэгіёнах Беларусі. Веснавы настрой, яркія строі дзяўчат у вяночках, паважлівая, трапяткія адносіны хлопцаў да дзяўчат, што праяўляліся ў рухах старасвецкіх танцаў і вяснавых гульнях, адкрыццё новых талентаў, новых твораў і цэлых абрадаў — усё гэта адбывалася ў атмасферы сяброўства і ўзаемапаважання, асабліва ўзнёслага пачуцця радасці, бо здабыткі кожнага гурта папаўнялі агульную, ужо засвоеную дзецьмі і падлеткамі спадчыну.

Строі для сябе (копіі рэгіянальных народных) дзеці з дапамогай бацькоў і настаўнікаў вырабляюць самі. Фальклор запісваюць на вёсках ад бабуль і дзядуль. І ў той жа час засвойваюць народныя рамёствы, самі рыхтуюць атрыбутыку для выканання абрадаў.

Такім чынам захоўваецца пераемнасць традыцый. Некаторыя з выхаванцаў гуртоў ужо сталі дарослымі, яны ўключаюць у свае

сямейна-абрадавыя ўрачыстасці элементы развучаных вясельных або хрэсьбінных абрадаў, ушанавання памяці продкаў і інш.

Гурты акумулююць традыцыі свайго раёна, вобласці або ўсёй Беларусі — для гэтага выязджаюць у экспедыцыі і на святы, каб паўдзельнічаць у традыцыйных абрадах. Сведчанне таму "Рудабельскія зорачкі" з райцэнтра Акцябрскі Гомельскай вобласці, дзе праводзіцца традыцыйны фестываль народнага мастацтва "Берагіня", "Ліпачка" з вёскі Ліпнікі Драгічынскага раёна Брэсцкай вобласці, "Нашчадкі" з вёскі Забалаць Любанскага раёна, "Калыханка" з вёскі Міханавічы Мінскага раёна, "Квецень" — гімназіі № 9 Мінска, "Ветах" — Нацыянальнага цэнтра мастацкай творчасці дзяцей і моладзі, гурты "Нежычкі" з горада Расоны Віцебскай вобласці і "Берагіня" з вёскі Мётча Барысаўскага раёна Мінскай вобласці.

Антаніна Абрамовіч — на меснік дырэктара па выхаванні ў рабоце Мётчанскай школы — сама навучылася іграць на гармоніку і акампаніруе школьнаму гурту "Берагіня" (такім вялікім было жаданне здзейсніць у школе гэтае самае этнавыхаванне). Мастацкі кіраўнік гурта "Берагіня" — этнахарэограф Міко-

ла Козенка (дарэчы, аўтар рэспубліканскага эксперыментальнага праекта "Фальклор і дзеці"). Школа мае даўнія традыцыі краязнаўства, многія дзеці захапляюцца беларускай пазыі і літаратурай, цяпер да гэтага дадалося веданне сваёй рэгіянальнай традыцыйнай культуры. Вопытны педагог і арганізатар, Антаніна Абрамовіч дзялілася тым, як наладжана работа ў іх калектыве.

— Усе павінны ісці ад каранёў, тады яно натуральнае. Мы працуем перш за ўсё з носьбітамі традыцыйнай культуры ў сваёй і навакольных вёсках: сустракаемся з імі, пераймаем з нагі ў нагу танцы, з голасу ў голас песні, музыку, запісваем тое, што расказваюць бабулі і дзядулі, на аўдыё- і відэаапаратуру. Так у нас назбіралася ўжо каля 50 сяброў і сябровак, якіх мы лічым сваімі настаўнікамі. Самай старэйшай з іх — Яўгеніі Грук сёлета споўніцца 90 гадоў, яна гатова і можа многаму навучыць дзяцей. Такім чынам, аснова нашай работы — фальклорныя вандровкі. Цэнтрам календарных святаў, якія мы адраджаем, з'яўляюцца Каляды з вясёлым карнавалам, вялікай магчымасцю імправізацый, а потым ужо святы вясны і восені. Купалле — свята для дарослай моладзі, там свае законы, свая спецыфіка, мы да яго дакрэмаем асцярожна.

— Заканчэнне на 16-й стар.

“Алеся” з Таліна

У беларускай вакальнай групе “Алеся” з Таліна – тры цудоўныя спявачкі. Гэта Ларыса Маёрава (кіраўнік), Маргарыта Сідарава і Галіна Лехтсаар. Група спявае а капэльна беларускія песні, часам суправаджаючы іх гучаннем трашчотак і бубна. Сёлета спайняецца 10 гадоў з часу стварэння ансамбля. Летась ён прыедзе ў Мінск на вучобу-семинар, каб папоўніць свой рэпертуар, паслухаць фальклорныя ансамблі сталіцы, раскажаць пра сябе.

Ларыса Маёрава родам з Гомеля, скончыла там музычнае вучылішча імя Сакалоўскага, а затым ўзяла шлюб з вайскоўцам і паехала ў Талін, дзе ён служыў, і ўжо ўзначальвае музычны тэатр-студыю – гэта яе праца, яе бізнес, бо тэатр прыватны. Праўда, рускамоўны ў адрозненне ад “Алесі”. Тут ствараюцца шоу-праграмы для ўдзелу ў святах горада.

У свой час выступленне Ларысы з беларускай народнай песняй “Небыліцы” пачула Іна Савінава, якая арганізавала тады Беларускае культурнае цэнтр у Таліне. Пры гэтым цэнтры Ларыса Маёрава і стварыла вакальнае трыо “Алеся”. Трыкатажныя касцюмы для выступленняў на сцэне заказалі на свае сродкі, зараз мяркуюць на-

ваі ў рамках Дзён старога горада. Зараз Ларыса выходзіць 15 вучняў і марыць паставіць дзіцячы жартоўны музычны спектакль. Вось толькі са сцэнарыем праблема. Магчыма, нехта з сусайчыннікаў дапаможа. Шчырыя сэрцы заўсёды адкрытыя адно

аднаму, а беларусы заўсёды з энтузіязмам аддаюцца ідэі, калі яна таго варта.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: на сцэне – вакальная група “Алеся”.

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

Святы сонечнага крыжа

Пачатак на 15-й стар.

Даўшы магчымасць задаць пытанні і параіцца, вядучая дыскусія Таццяна Пладунова адзначыла, што сёлета ў сакавіку ў летніку “Зубраня” на возеры Нарач прайшла этназнана, падчас якой адпачылі і творча папрацавалі, пасябравалі з такімі вопытнымі калектывамі, як “Рудабельскія зорачкі”, “Нежычкі”, “Вера-Бейкі”, чатыры новыя гурты. Гэта ансамблі народнага танца “Крынічка” – з Асіповіч Магілёўскай вобласці, “Жыццё” – з вёскі Чурывавічы Мінскага раёна, “Квецень” – з гімназіі № 9 Мінска, “Ліпачка” – з вёскі Ліпнікі Драгічынскага раёна Брэсцкай вобласці, якія толькі пачынаюць працаваць у сістэме этнавыхавання.

Затым слова далі **Вользе Дульскай** з пасёлка Акцябрскі, якая кіруе ўзорным фальклорным ансамблем “Рудабельскія зорачкі”. Яна расказала пра абрад, які захоўваецца ў вёсцы Гароховішчы. Песні, танцы, карагоды, гульні ўваходзяць у комплекс абрадавых дзеяў на свята Юр’я і бытуюць цяпер у раёне ў некалькіх вёсках, але шмат што ўжо забылася. Праца са старэйшымі носьбітамі фальклору дазволіла аднавіць гэты цікавы абрад поўнасцю. Такім жа чынам вывучаюцца святы Каляд, Сёмухі, Вялікадня, шэраг веснавых святаў, што распаўсюджаны ў гэтым раёне.

Ларыса Рыжкова кіруе фальклорным гуртом “Калыханка” ў пасёлку Міханавічы, што непадалёк ад Мінска. Там яна выходзіць ўжо пятае пакаленне выдатных спевакоў. Ёй удаецца блізка да аўтэнтчнай традыцыі пераняць абрадавыя спевы і навучыць гэтакім дзяцей. Пасля шматгадовай працы ў яе складалася свая ўласная метадыка. Вынікам з’яўляецца не толькі высокая культура спеваў, але і народнага касцюма

ва ўдзельнікаў гурта. Як спецыяліст этнічнага натуральнага гуку, Ларыса Рыжкова адзначыла, што новыя гурты з Драгічынскага і Любанскага раёнаў паказалі даволі добрае натуральнае гучанне рэгіянальных песень. Пра сябе сказала, што ўжо 15 гадоў працуе ў Міханавічах з дзецьмі, што іх пасёлак – гэта хутчэй спальны мікрараён Мінска, бо многія працуюць у сталіцы. У адной з навакольных вёсак запісалі 5 маслянних песень, і з імі адродзілі ў Міханавічах абрад, які спраўляюць штогод. На Каляды ўжо шмат гуртоў ходзіць па пасёлку, якія пераймаюць тое, што робяць удзельнікі “Калыханкі”.

Самая галоўная тэма, якую абмяркоўвалі ўдзельнікі “круглага стала”, – гэта тое, як уключыць дзяцей з малку ў асноўныя святы гадавога кола, звязаныя з сонцаваротам: Каляды і Купалле як святы ў гонар зімовага і летняга сонцастаяння, Саракі і Блажавешчанне – восеньскага і веснавога раўнадзенства (гэта і ёсць святы сонечнага крыжа). Але сонца рухаецца, а за ім рухаецца і гадавое кола каляндарных святаў і прысвяткаў з цікавымі і змястоўнымі абрадамі. Яны павінны ўспрымацца як наша нацыянальная спадчына.

— Перадачы змест выступленняў падчас “круглага стала”, зазначу, што праблема, якая абмяркоўвалася, не проста культуралагічная, ад яе вырашэння ў будучыні і ўключэння ў сістэму адукацыі залежыць захаванне беларускай сярод іншых этнасаў зямлі. Гэта падкрэсліла доктар філалагічных навук прафесар **Галіна Барташэвіч** – адна з лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі Беларусі, якую атрымала разам з калегамі за серыю акадэмічных кніг “Беларуская народная творчасць”.

— Кожны этнас мае сваё агульнанацыянальнае свята, якое адзначаецца ўсім народам. У Латвіі – Ліго (свята ў гонар летняга сонцавароту, аналогія нашаму Купаллю), у Японіі, як толькі завітнее сакура, усе ідуць любавіцца гэтым. Прыкладаў шмат. А вось у нас такой агульнай для ўсяго народа традыцыі няма, хоць святаў цудоўных многа, – падзялілася сваімі разважанымі Галіна Барташэвіч.

Яна выказала меркаванне, што для беларусаў такім агульным святам можа стаць **Дабравешчанне**, якое раней лічылі самым важным і адзначалі паўсюдна. З гэтага дня прылятаюць з выраю буслы. У старажытнасці гэта быў дзень ушанавання маці-зямлі. Чаму б усім беларусам не заўважыць гэты дзень? У многіх школах, клубах, гуртках і ансамблях моладзь і дзеці сёння спяваюць веснавыя абрадавыя песні. Дык чаму б нам не заспяваць разам у адзін дзень – на **Дабравешчанне**. Гэта прапанова была прынята ўдзельнікамі сустрэчы. Амаль год можна працаваць над яе ажыццяўленнем. (Магчыма, абуджаныя, як і родная зямля вясной, беларусы захочуць сустрэцца разам на наступнае свята – Купалле, Каляды ці Багач... І гэтым самым далучацца да спадчыны, каб захоўваць і перадаваць наступным пакаленням.)

Этнаспецыялісты – удзельнікі гэтай сустрэчы – звярнуліся да Міністэрстваў адукацыі і культуры з просьбай падтрымаць праект “Фальклор і дзеці”, надаць яму статус прыярытэтнага, пашырыць на ўсе рэгіёны Беларусі, а таксама пачаць рыхтаваць спецыялістаў па этнапедагогіцы і этнакасіюму ў БДУ культуры.

Перакананы, што дасведчаны адразу здагадаецца, пра каго ідзе гаворка – канешне, пра Янку Саламевіча, бо такі ў нас толькі адзін. От жа бывае, што “Бог няроўна дзеліць” – аднаму чалавеку часам дае таленту за многіх!

У гэтым сэнсе беларускай фалькларыстыцы пашчасціла, бо былі яшчэ і вялікія беларусы-фалькларысты XX стагоддзя Рыгор Шырма і Геннадзь Цітовіч, ёсць прафесар-фалькларыст Варшаўскага ўніверсітэта Аляксандр Баршчэўскі. У гэты рад упісана і імя фалькларыста, літаратуразнаўца, перакладчыка і бібліяграфа Янкі Саламевіча.

Янка Саламевіч – фалькларыст-энцыклапедыст

Родны фальклор, які літаральна перакладаецца з англійскай як “мудрасць народа”, шчасліва выбраны жыццёвы накірунак працы Янкі Саламевіча, дапамог яму ў складаных жыццёвых абставінах прыйсці да шырокай, энцыклапедычнага ўзроўню навуковай эрудыцыі і не адарвацца ад роднай глебы.

Нарадзіўся Іван Саламевіч у вёсцы Малая Кракотка цяпершняга Слонімскага раёна 29 кастрычніка 1938 года ў вялікай, нават па мерках таго часу, сялянскай сям’і: у хлопца-першынца было аж шэсць братоў і самая малодшая – сястра. Бацькі, мудрыя беларускія сяляне, заахвочвалі дзяцей да ведаў (сястра, як і старшы брат, у 1984 годзе таксама закончыла ўніверсітэт).

У часы дзяцінства Янкі ў Заходняй Беларусі на Слонімсчыне быў вельмі цікавы асяродак. Згадаецца цікавы ўспамін Янкі Саламевіча: “У маіх родных мясцінах ці не з 20-х гадоў былі моцныя асветніцкія традыцыі. Я яшчэ застаў людзей, якія ў 1927 годзе ставілі ў Кракотцы “Паўлінку”, быў проста ў захапленні ад энтузіязму і перакананасці настаўніка Васіля Трафімовіча. Стары ён цяпер, а тады быў зух: за адзін дзень “збегав” у Слонім, гэта кіламетраў 30 у адзін канец, выпрасіў ва ўлад дзвол на пастаноўку і ў той жа вечар выконваў сваю ролю на сцэне... І калі я вучыўся ў школе, у нас была неблагая мастацкая самадзейнасць. Па чатыры п’есы ў год ставілі. Я гатовы быў днямі прападаць у гуртках”.

Ненатольная прага ведаць больш, лепш, глыбей прывяла Янку Саламевіча ў Мінск, на філфак ўніверсітэта, потым была аспірантура, кандыдацкая дысертацыя “Міхал Федароўскі – фалькларыст”. З 1968 года Янка Саламевіч становіцца і застаецца да нашага часу адным з галоўных заснавальнікаў і супрацоўнікаў самага аўтарытэтнага на Беларусі выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя”. Заўважым, што запісы фалькларыста ўвайшлі ў тамы “Прыказкі і прымаўкі”, “Выслоўі”, “Дзіцячы фальклор” цяпер ужо 46-томнага зводу “Беларуская народная творчасць”.

Ніводзін фалькларыст Беларусі не абыходзіцца без складзенага Саламевічам бібліяграфічнага даведніка “Беларускі фальклор. 1926 – 1963”, які прадоўжыў папярэднюю ў гэтым сэнсе працу Яўгена Ляцкага, а разам з ана-

гічнай працай Грынבלата яны даюць панараму ўсёй бібліяграфіі беларускай фалькларыстыкі. Потым былі фальклорныя зборнікі “Беларускія загадкі” і “Мама мышы ка сушыла шышкі. Беларускія народныя скоргаворкі”, “Помнік народнага мудраслоўя”, “Праз гады”, вучэбны дапаможнік “Беларуская дзіцячая літаратура. Хрэстаматыя” (у сааўтарстве), літаратуразнаўчыя працы і многа яшчэ чаго.

Унікальны па сваёй сутнасці працаёмкі “Слоўнік беларускіх псеўданімаў XVI – XX стст.”, над якім ён працаваў каля 20 год і дзе адпаведна народнай традыцыі пададзена каля чатырох тысяч прозвішчаў.

Патрэба ў такім выданні наспела ўжо даўно. Адусюль звярталіся да Янкі Саламевіча літаратары, гісторыкі, мовазнаўцы па парадку і з просьбай дапамагчы ўстанавіць аўтарства тэкстаў... Ці ведалі мы раней, што Зміцер Жылуновіч (Цішка Гартны) выступаў пад 121 псеўданімам? Калі выдаваў “Дзянніцу”, фактычна ўсе рабіў сам, а подпісы былі розныя. Іван Луцэвіч (Янка Купала) меў псеўданімы, Кастусь Міцкевіч (Якуб Колас) – 59, Ілля Ляўковіч (Галляш Леўчык) – 31, Леопольд Радзевіч – 42... Часам з-за супадзення, асабліва ў крыптанімах (гэта калі подпіс складаецца з 2–3 літар), аўтарства прыпісваюць іншай асобе.

Янка Саламевіч пераклаў на беларускую мову манаграфію “Беларуская казка” і паказальнік “Сюжэты і матывы беларускіх народных казак” Льва Барага, кнігу Міхала Федароўскага “Люд беларускі: Вяселле”, аповесць “Адысей з Беларусі” Гузанава, “Успаміны пра Тышкевічаву Свіслач, Дзярэчын і Ружаны” Патоцкага, раман “Зверабой” Купера і “Блукваючыя зоркі” Шолам-Алейхема (з Генадзем Шупенькам). Ён удзельнічаў у выданні літаратурна-мастацкіх календароў “Кола дзён” і склаў “Каляндар памятных дат 2001”, з 1979 па 1988 год цікава вёў тэлечасопіс “Роднае слова”.

Выдатны вучоны-энцыклапедыст, якому за ўдзел у стварэнні Беларускай энцыклапедыі ў 1976 годзе была прысуджана Дзяржаўная прэмія Беларусі, цяпер зноў сабраў цвет беларускай навукі на стварэнне двухтомнага энцыклапедычнага слоўніка “Беларускі фальклор”.

Васіль ЛІЦВІНКА.

Жаночая сарочка

Пастухоўскія гульні
Пачынаючы са свята Юр'я, хлопчыкі, а з імі і дзяўчаткі ўсё лета гулялі ў рухомыя гульні на свежым паветры. Многія з іх утрымліваюць дыялогі, лічылікі, скорагаворкі, якія садзейнічаюць навучанню роднай мове, добрай дыкцыі, артыстычнасці, камунікабельнасці.

"АВЕЧАЧКА"

Колькасць удзельнікаў гэтай гульні неабмежаваная. З іх выбіраюць 2 галоўныя асобы: пастуха і ваўка, астатнія будуць авечачкі. Пастух становіцца пасярэдзіне з каржакаватым кіем або галавешкай, якой папраўляюць вогнішча (у хаце раней гулялі з качаргой). Воўк хаваецца, а авечачкі садзяцца вакол пастуха. Пастух гаворыць: "Пасу, пасу авечачкі ад рання да вечара; воўк за гарой, а я за другой. Я ваўка не баюся, галавешкай абаранюся (кіем, качаргой)". Падыходзіць да адной з авечачак і крапае яе. У гэты час воўк хапае адну авечачку. "Ату! Воўк авечку панёс!" — у распачы крычыць пастух. Але воўк ужо збег і схавалася з авечкай. Гульня пачынаецца спачатку, пакуль воўк не забярэ ўсіх авечак. Тады пастух ідзе шукаць авечак, ступаючы качаргой то з аднаго, то з другога боку: "Воўчы след, авечы след, воўчы след, авечы след..." Падыходзіць да ваўка і пытаецца: "Ці не бачыў, панок, маіх авечачак?" Воўк адказвае: "Не, не бачыў". Авечкі пачынаюць шаптацца. Пастух: "А што гэта за шум?" Воўк: "Гэта пчолы гудзяць". Пастух зноў шукае авечак, а яны пачынаюць стукаць. Ён — да ваўка: "Хто ў цябе стукае?" Воўк: "Мае парабкі (работнікі) дровы сякуць".

І так далей: авечкі выдаюць галасы коней, кароў, курэй, гусей і г.д. Нарэшце пачынаюць бляяць. Пастух бяжыць да іх і гоніць дамоў.

"КАРШУН"

(Рэгіянальныя назвы: "Гусі", "Шчука")

Гусак абараняе гусянят ад ваўка, шчупак ловіць хвост і інш.

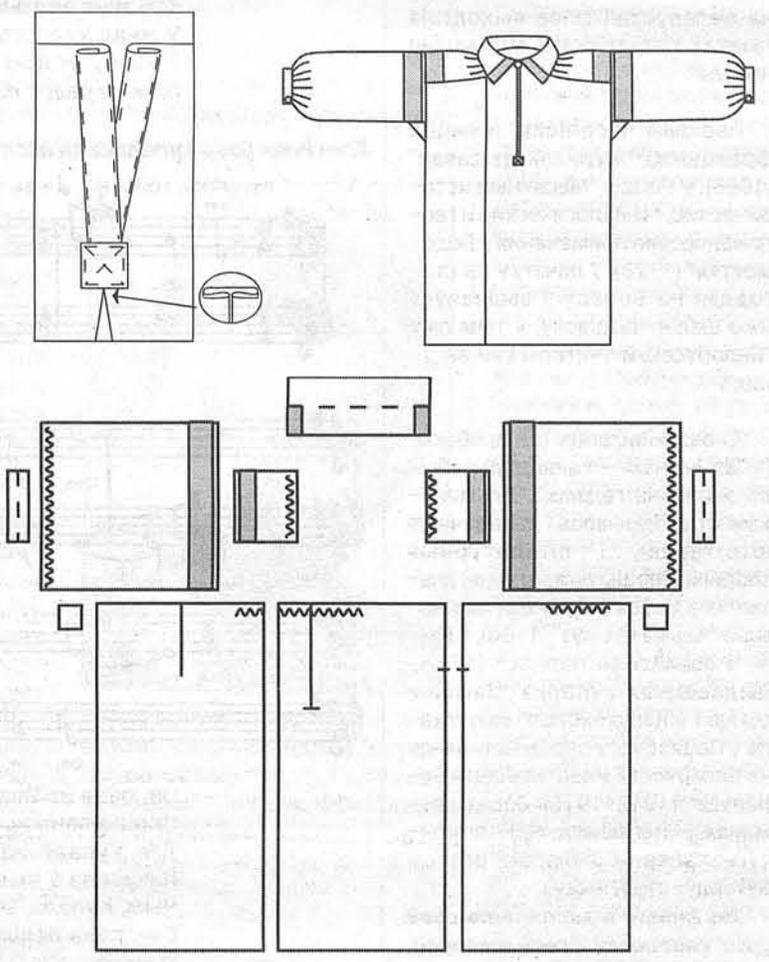
Гульцы становяцца адзін за адным, трымаючы за пояс папярэдняга. Першы з іх — качка — абарачае сваіх дзяцей ад каршуна, які стаіць супраць яе. Паміж імі адбываецца дыялог:

— Каршун, каршун, што ты робіш?

- Ямку капаю.
- На што табе ямка?
- Каменьчыкі шукаю.
- На што табе каменьчыкі?
- Іголачкі вайстрыць.
- На што табе іголачкі?
- Мяшчочкі шыць.
- На што табе мяшчочкі?
- Каменьчыкі збіраць.
- На што табе каменьчыкі?
- Тваім дзеткам зубкі выбіваць.

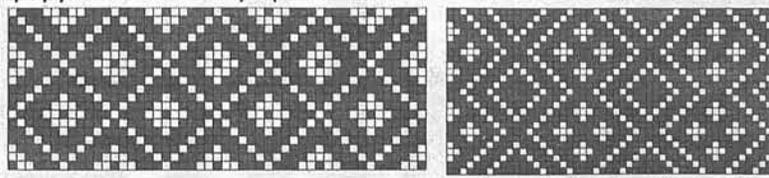
Каршун ловіць гусей, стараючыся ўхапіць апошняю.

Прапануем крой і апісанне вышыўкі жаночай сарочки. За ўзор узятая сарочка з вёскі Журоўка Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці, вырабленая ў пачатку XX стагоддзя Лізаветай Кандраль 1910 года нараджэння. Перадала яе ў музей яе ўнучка, а вывучыла і падрыхтавала выкрайку старшы навуковы супрацоўнік гэтага музея мастацтвазнаўца Марыя Віннікава. Выкраіўшы дэталі сарочки, зрабіце вышыўку. Вышыўку вывучыла, апісала і падрыхтавала яе апісанне майстрыха-вышывальшчыца, якая працуе ў Цэнтры беларускіх традыцыйных рамёстваў "Скарбніца" Зінаіда Зіміна. Скарыстайце парады гэтых спецыялістаў — яны напісаны спецыяльна для нашай газеты.

Дэталі	Даўжыня (см)	Шырыня (см)	Колькасць (шт.)
1. Полка станіны	102	48	3
2. Разрэз пад рукаў	18		
3. Палік	18,5	22	2
4. Рукаў	50	48	2
5. Каўнер	39	8 x 2	1
6. Манжэт	19	3 x 2	2
7. Вертыкальны разрэз спе радку	30		
8. Гарызонтальны падрэз		3	
9. Накладка на плечы	2	2	1
10. Ластавіца	6	6	2

Сарочка выраблена з даматканага палатна. Каўнер адкладны. Тканіна каля вората і манжэтаў прызборана ручной раўнамернай зборкай. Вышыўка выканана чырвонымі ніткамі ў тэхніцы "набор". Вышыўка на каўнеры выканана ўзорам № 1. Вышыўка на паліку і верхняй частцы рукава выканана ўзорам № 2.

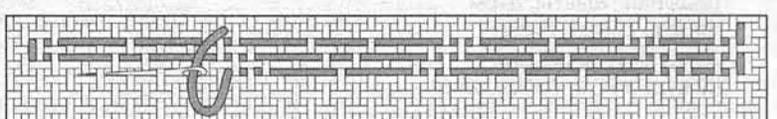
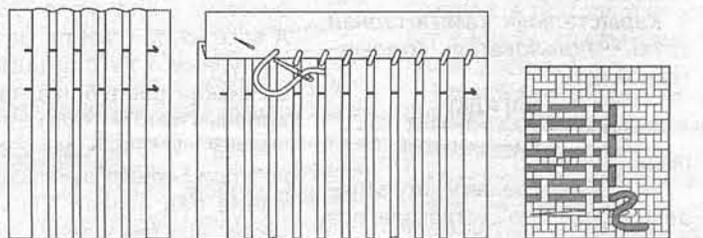
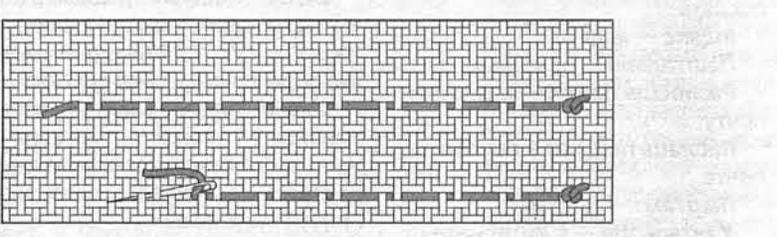
Агульная назва гэтай тэхніцы вышыўкі на Беларусі — набор, рэгіянальныя — нашыванне, набіранне, нацяг, процяг, насціланне іголкаю, насмыканне. У Чачэрскім, Рагачоўскім раёнах Гомельскай вобласці пра вышыўку наборам кажуць — "чысленай нашыта", "лічана шыта", гэта азначае, што вышыўка выканана падлікам ніцяў тканіны. Таму, калі будзеце набываць тканіну, ўлічыце, што яе структура павінна нагадваць даматканую лянную, калі няма магчымасці набыць такую. Тэрмін "завалаканне" сустракаецца ў раёнах Брэсцкай вобласці, якія мяжуюць з Валынню на Украіне, дзе таксама вядомая такая назва.

Вышыўка наборам уяўляе сабой арнаментальны бардзюр геаметрычнага арнамента, выкананы пэўнай колькасцю радкоў шва "іголку наперад". Узор утвараецца паслядоўным чаргаваннем правых і левых шаўкоў неабходнай даўжыні. Асаблівасцю вышыўкі наборам з'яўляецца негатыўная выява ўзору на левым баку тканіны.

Пры вышыванні бяруць нітку такой даўжыні, каб яна была кратнай даўжыні радка. Нітка не павінна перарывацца ў сярэдзіне радка. Узор утвараецца паслядоўным чаргаваннем правых і левых шыўкоў. Звычайна вышываць пачынаюць з сярэдняй ніткі ўзору, спачатку ў адзін бок, потым — у супрацьлеглы. У традыцыйных вышыўках наборам сярэдзіна ўзору нярэдка абазначаецца чорнай ніткай.

Рабочую нітку замацаваць у пачатку радка справа. Рухам іголки справа налева, падхопліваючы ніці тканіны суадносна з малюнкам узору, пракласці нітку па ўсёй даўжыні вышытага бардзюра. Павярнуць работу на 180 градусаў і выканаць другі радок набору ў адваротнай паслядоўнасці.

Спосаб выканання і замацавання раўнамерных складак

1 — Па ліку ніцей тканіны швом "наперад іголку" раўнамернымі шыўкамі пракласці паралельныя радкі ніцей асновы на адлегласці 1 сантыметр ад адной. Справа на кожнай нітцы завязаць вузельчык. Канцы рабочай ніткі пакінуць свабоднымі.

2 — Канцы асновы злева сцягнуць. Адначасова са сцягваннем фарміраваць складкі і раўнамерна размеркаваць іх на ніцях асновы. Канцы асновы злева замацаваць вузельчыкамі.

3 — Калі прысабраны край дэталі ўшываецца ў манжэту або каўнер сарочки, кожную складку зборкі трэба дадаткова замацаваць касым шыўком. Гэта зменшыць вышыню складак, задасць ім аднолькавы накірунак.

4,5 — Для дадатковай фіксацыі складак адначасова з касымі шыўкамі, якія замацоўваюць, пракласці ўздоўж краю строчку, як паказана на схеме.

Падрыхтавалі **Марыя ВІННІКАВА, Зінаіда ЗІМІНА.**

БЕЛАРУСКАЯ МІФАЛОГІЯ
ЭНЦЫКЛАПЕДЫЧНЫ СЛОЎНІК

Вокладка слоўніка.

Энцыклапедычны слоўнік

Нядаўна на паліцах беларускіх кнігарняў з'явіўся энцыклапедычны слоўнік "Беларуская міфалогія", створаны калектывам аўтараў. Прэзентацыя яго адбылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Выступаючы перадчытачамі, намеснік дырэктара выдавецтва "Беларусь" Ніна Законнікава адзначыла, што працаваць з гэтым калектывам было вельмі цікава: амаль усе яны — навукоўцы Нацыянальнай акадэміі навук, выкладчыкі ВУНУ, супрацоўнікі музеяў — вядомыя аўтары кніг па фальклору, гісторыі, філасофіі і іншых галінах навук, а сам слоўнік — першая ў нашай краіне спроба сістэматычнага апісання традыцыйнай спадчыны беларусаў, нашай жывой яшчэ беларускай антычнасці. Кніжка мае попыт, і ўжо зараз плануецца новае яе выданне палепшанай якасці, з каляровымі ілюстрацыямі.

Журналістка Ірына Клімковіч, адна з арганізатараў гэтага выдання, расказала пра яго гісторыю і працу на грамадскіх пачатках (над слоўнікам працавала 22 аўтары, якія напісалі 627 артыкулаў), затым дала слова Ліі Сала-

вей, Тацяне Валодзінай, Уладзіміру Васілевічу, Эдварду Зайкоўскаму, Людміле Дучыц, Андрэю Прохараву, якія адказалі на пытанні прысутных. Пачалі працаваць у 1998 годзе, калі з'явіўся першы том кнігі "Славянские древности", — захацелі стварыць нешта аналагічнае на беларускім матэрыяле. Тое, што зрабілі зараз, гэта толькі прыступка да стварэння сапраўднай энцыклапедыі беларускай міфалогіі. Цікава, што нашы продкі міфалагізавалі ўсё сваё жыццё — увесь навакольны свет, зоркі на небе, хату з усімі прадметамі ў ёй, прылады працы, нават усе часткі чалавечага цела. Паганскі пантэон вывучыў гісторык Эдвард Зайкоўскі,

а яго калега Людміла Дучыц — культывыя валуны, крыніцы. Нідзе ў свеце няма столькі міфалагізаваных аб'ектаў, колькі іх на Беларусі. Паслухаць людзей, што іх збіралі ў народзе, вывучалі ў працах даследчыкаў мінулых стагоддзяў, было вельмі цікава. Чаму беларусы шануюць бусла, зязюлю, салаўя і іншых птушак, зяроў, некаторыя дрэвы, расліны, склалі пра іх незвычайнай прыгожасці песні і казкі, легенды і паданні, захоўваюць у такіх шэдэўрах міфапаэтычнай творчасці, як замовы, — пра гэта і шмат яшчэ пра што даведаюцца чытачы гэтага выдання.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Урокі дзеда Усёведа

Прывітанне, мае дарагія чытачы!

Сёння я прапаную ўрок: "На пошце"

Прачытайце словы і словазлучэнні, запомніце тыя, з якімі сустрэліся ўпершыню. Складзіце з імі сказы.

- Паштовае аддзяленне** — поштовое аддзяленне.
- Пасылка** — посылка.
- Скрынка на пасылку** — ящик для посылки.
- Ліст, пісьмо** — письмо.
- Газета** — газета.
- Часопіс** — журнал.
- Штотыднёвік** — еженедельник.
- Паштоўка** — открытка.
- Канверт** — конверт.
- Марка** — марка.
- Тэлеграма** — телеграмма.
- Віншавальная тэлеграма** — поздравительная телеграмма.
- Тэлеграма-маланка** — телеграмма-молния.
- Перавод паслаць** — перевод послать.
- Індэкс** — индекс.
- Паштальён** — почтальон.
- Разносіць пошту** — разносит почту.
- Паслаць поштай** — послать по почте.
- Паштамт** — почтамт.
- У Інтэрнэце** — в Интернете.
- Электронная пошта** — электронная почта.

Карыстальнік камп'ютэрнай сеткі — пользователь компьютерной сети.

ЗАГАДКІ

- Закіну за мора — і там гаворыць. (дзёр)
- Галубачка белая ў хату заляцела, а дзе і што сустракала, пра ўсё расказала. (вдзев)
- Стаяць кійкі, а на кійках доўгія шнуркі. (фядра)
- Праз палі, шасты, лясы Ляцяць словы-галасы. Дзякуючы правадам, Кажуць тут, а чуюць там. (радыё)

А цяпер я прапаную вам звесткі з "біяграфіі" некаторых слоў.

Археалагічныя раскопкі ў дэльце Ніла сведчаць, што каля двух тысячагоддзяў да н.э. Егіпет меў рэгулярную паштовую сувязь з Сірыяй і Месапатаміяй. Пісьмы таго часу пісаліся на гліняных дошках і перавозіліся на вярблюдах. А ў Рыме пошту перавозілі коньмі ад станцыі да станцыі. Так і стварылася слова "пошта". Палатыні "экві пазіта" — падстаўныя коні. Гэтае "пазіта" відазмянілася ў італьянскай мове ў "поста", у польскай — "пошта". Упершыню ў Расіі слова "пошта" ўпамінаецца ў 1667 годзе. А першыя паштовыя скрынкі, падобныя да сучасных, распрацаваў П. Шаброў у 1910 годзе.

Слова "тэлефон" паходзіць ад грэчаскіх слоў "тэле" — далёка і "фоне" — гук. У 1876 годзе амерыканскі вучоны А.Бел пры ўдасканаленні тэлеграфнага апарата вынайшаў і тэлефон, пры дапамозе якога стала магчымым перадаваць не толькі вышыню, але і тэмбр гуча, мову.

Першая газета на паперы надрукавана ў Кітаі (каля 725 года). А вось назва "газета" звязана з наступным. У XVI стагоддзі Венецыянская рэспубліка чаканіла дробныя медзякі, якія называліся "газета". У 1556 годзе ў Венецыі выйшла першае рукапіснае выданне пад назвай "Пісьмовыя весткі" коштам у адну газету. Да гэтага так прывыклі, што назва манеты перайшла на назву выдання. А потым ужо з італьянскай мовы гэта слова трапіла да нас. Газета "Куранты" (1600) была першай рускай рукапіснай газетай. Першая друкаваная газета

называлася "Ведомости о военных и иных делах, достойных знания и памяти, случившихся в Московском государстве и в иных окрестных странах" (пачала выходзіць з 1702 года). З 1838 года выдаюцца "Минские губернские ведомости", а ў 1862–1863 гадах на беларускай мове выходзіла газета К.Каліноўскага "Мужыцкая праўда".

Першым часопісам лічыцца французскі "Журнал дэ саван" (1665). У Расіі — "Месячные исторические, генеалогические и географические примечания в Ведомостях" (1728). У пачатку XX стагоддзя на Беларусі выдаваўся ўжо шэраг часопісаў, у тым ліку "Белорусский учительский вестник".

Слова альманах (ад арабскага "ал-манах" — каляндар) набыло значэнне гадавіка. Альманахамі сталі называць і даведачныя штогоднікі, і літаратурныя зборнікі. Першы літаратурны альманах з'явіўся ў Францыі пад назвай "Альманах муз" (1764), у Расіі — "Российский парнас" (1771). Выдавецкая суполка "Загляне сонца і ў наша аконца" выпускала ў Пецярбургу першы альманах на беларускай мове "Маладая Беларусь" (1912–1913). Зараз альманах — неперыядычны літаратурны зборнік з творами розных аўтараў-сучаснікаў.

На гэтым я заканчваю свой урок. Спадзяюся, ён вам спадабаўся. Пішыце мне, задавайце пытанні, а я паспрабую на іх адказаць.

Да пабачэння!

Ваш дзед Усёвед.

Падрыхтавала **Святлана КАРПУЧОК.**

Рыхтуемца да Купалля

Развучыце з падлеткамі і моладдзю, са сур'язнымі калектывамі купальскія абрадавыя песні. Захоўвайце дыялектныя асаблівасці тэкстаў, запісаных на Віцебшчыне. Яны старажытнейшыя па сюжэту і напеву.

ГОЛАСНА (АДКРЫТЫМ ГУКАМ) $\text{♩} = 88$

Ку_па_лка йва_на на ву_лку зва_ло,
Ку_па_лка йва_на на ву_лку звал[о].

Купалка йвана на вулку звало.
— Ні маю часу, Купалачко.
Пайдзі ў жытнае жыта глядзеці,
Каб міня ведзьма не вітала,
У жыці калосся ні зрывало,
Ў кароў малокі не (а)дбірало.
(кожны радок паўтараецца)

Класічны ўзор купальскай песні, запісанай Г.Цітовічам:

ЛІРЫЧНА, ГОЛАСНА $\text{♩} = 56$

Соля

Ой, ра_на на йва_на. Хор
Ой, ра_на
Про_ці йва_на ночка ма_ла. Ой, ра_на
на йва_на.
на йва_на.
Ой, ра_на на йва_на.

Ой, рана на йвана. (2) — да і пасля кожнага радка.
Проці йвана ночка мала.
Дзе, Купала, начавала?
Начавала ў чыстым полі.
Чым, Купала, вячэрала?
Вячэрала белым сырам.
Чым, Купала, запівала?
Запівала гарэліцай.

крыжаванка ад Любові Іонавай

Перакладзіце на беларускую мову

- ПА ГАРЫЗАНТАЛІ.** 1. Торжество. 7. День. 8. Настоящее. 10. Жидкость. 11. Весть. 13. Ситец. 14. Упорство. 15. Память. 16. Кисть (анат.). 18. Усердие. 19. Осень. 20. Часть (воин.). 24. Журавль. 25. Наличие. 26. Навес (скалы). 27. Лить (рыба). 28. Количество.
- ПА ВЕРТЫКАЛІ.** 2. Многообразие. 3. Общность. 4. Свойство. 5. Рать. 6. Преданность. 9. Воздержанность. 12. Убыточность. 16. Кость. 17. Вражда. 21. Висок. 22. Гость. 23. Александр (разговорн.).

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 12–13

- ПА ГАРЫЗАНТАЛІ.** 1. Стварэнне. 4. Прывітанне. 6. Уражанне. 7. Жыццё. 9. Пачуццё. 11. Зерне. 12. Ратаванне. 15. Вусце. 18. Знікненне. 19. Чаканне. 21. Рэле. 23. Паданне. 24. Дараванне. 25. Дасье. 26. Дыханне. 27. Паведамленне.
- ПА ВЕРТЫКАЛІ.** 2. Тлумачэнне. 3. Выданне. 5. Апытанне. 8. Цыраванне. 10. Утрыманне. 11. Здарэнне. 13. Веславанне. 14. Дакрананне. 16. Меркаванне. 17. Пярэдадне. 20. Адценне. 22. Вяселле.

музейная зала

Унікальнае сховішча

старажытнабеларускай культуры

15 мая споўнілася 25 гадоў з дня адкрыцця Музея старажытнабеларускай культуры, створанага як спецыяльны аддзел пры Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук Беларусі. Сёння музей шырока прадстаўляе этнаграфію і традыцыйнае мастацтва Беларусі, археалагічную калекцыю, мастацкае шкло і кафлю, Чарнобыльскі фонд, самыя поўныя ў краіне калекцыі абразоў і скульптуры, народнага касцюма, народных і мастацкіх тканін. Усе калекцыі музея маюць статус нацыянальнага навуковага здабытку.

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ВЕСТКІ МІЖНАРОДНАЙ АСАЦЫЯЦЫІ БЕЛАРУСІСТАЎ. №31

У асацыяцыі

Змены ў польскіх беларусістаў

Адбыўся справядна-перавыбарны сход Польскага таварыства беларусістаў, якое заснаваў і звыш 10 гадоў ўзначальваў загадчык кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта прафесар Аляксандр Баршчэйскі.

Падзякаваўшы прафесару Баршчэйскаму за плённую працу, удзельнікі пасяджэння выбралі старшынёй таварыства Міхала Саевіча. Ён прафесар Люблінскага ўніверсітэта імя Марыі Складоўскай-Кюры, аўтар многіх прац, прысвечаных мове польска-беларускага памежжа. Рэвізійную камісію ўзначаліў перакладчык і публіцыст Чэслаў Сэнюх (Варшава).

Польскае таварыства беларусістаў пашыраецца тэрытарыяльна. Днямі да Беластока, Варшавы, Вроцлава, Любліна і Познані дадаўся Ольштын. Пад старшынствам загадчыка кафедры ўсходняга славяназнаўства В.Пілата тут адбыўся ўстаноўчы сход. Прэсутны М.Саевіч расказаў аб мэтах таварыства, статутных патрабаваннях, дасягненнях і праблемах.

На сходзе было вырашана заснаваць ольштынскую суполку

беларусістаў. У яе ўвайшлі 25 супрацоўнікаў кафедры ўсходняга славяназнаўства, паэтэса Тамара Болдак-Яноўская. Старшынёй выбраны В.Пілат.

Андрэй ГАЎРЫЛЮК (Ольштын).

Сардэчна віншуем

Валянціна Грыцкевіча, сябра асацыяцыі (Санкт-Пецярбург) з узнагароджаннем медалём "У памяць 300-годдзя Санкт-Пецярбурга" і атрыманнем дыплама доктара гістарычных навук.

Намеснікаў дырэктараў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы і Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы сяброў ГА "МАБ" доктара гістарычных навук, доктара архітэктуры Аляксандра Лакотку і доктара

філалагічных навук Сцяпана Лаўшука — з выбраннем членамі-карэспандэнтамі НАНБ!

Доктара філалагічных навук, старшыню рэгіянальнай санкт-пецярбургскай суполкі беларусістаў Міколу Нікалаева — з прызначэннем загадчыкам аддзела рэдкай кнігі Расійскай нацыянальнай бібліятэкі.

Дацэнта Беларускай акадэміі мастацтваў, старшыню суполкі ГА "МАБ" у гэтай акадэміі Яўгена Шунейку — з 60-годдзем з дня нараджэння!

Наш фотаальбом

Вясной бягучага года намеснік старшыні ГА "МАБ" прафесар Аляксей Мікуліч меў навуковую камандзіроўку ў Польшчу. Як антраполог, ён супрацоўнічае з Гданьскай медыцынскай акадэміяй, яе прафесарам Зоф'яй Шчыркоўскай у вывучэнні генафонду беларускага і польскага этнасаў.

У час сустрэчы адбыўся ўзаемны абмен думкамі пра метады збору антрапагенетычнага матэрыялу, яго далейшую лабараторную і навукова-аналітычную апрацоўку. Заключана адпаведная дамова аб захаванні беларускай інтэлектуальнай уласнасці ў банку даных і сумарных публікацыях.

Прайшла цёплая сустрэча ў доме 3.Шчыркоўскай, знаёмства з яе мужам архітэктарам Янушам Стомай. Ураджэнец Івянца, што на Валожыншчыне, ён спраектаваў у Гданьску не адзін дзесятак будынкаў. Я.Стома выказаў жаданне супрацоўнічаць з ГА "МАБ". Летам сям'я Шчыркоўскіх-Стомаў збіраецца наведаць Беларусь.

НА ЗДЫМКУ: (злева направа) А.МІКУЛІЧ і Я.СТОМА каля дома апошняга.

Асоба

“Бачыць сябе ў сусвеце...”

Доктара Іаханеса Шлоотца, нямецкага гісторыка, прафесара Свабоднага ўніверсітэта Берлін (СУБ), старшыню рабочай групы “Беларуска-германскія сустрэчы” добра ведаюць у Беларусі. Ён набыў тут шырокую папулярнасць дзякуючы сваёй плённай дзейнасці па ўмацаванні рознабаковых сувязей паміж нашымі краінамі.

Знаёмству з доктарам Шлоотцам, цудоўным чалавекам, гуманістам, прыхільнікам збліжэння з беларускім грамадствам, асабліва пасля чарнобыльскай аварыі і абвясчэння Беларусі незалежнай дзяржавай, я абавязана нашаму вядомаму суайчынніку, акадэміку Міжнароднай акадэміі астранаўтыкі, ганароваму грамадзяніну Навагрудка Барысу Кіту, якога не забыўны Васіль Быкаў назваў “найпершым беларусам з беларусаў у свеце”. Паколькі Барыс Кіт мае багаты вопыт педагагічнай дзейнасці, ён, жывучы ў Франкфурце-на-Майне, безумоўна, не мог не сустрэцца з Шлоотцам, аўтарам праектаў садзейнічання беларускім студэнтам, якія імкнуцца далучыцца да заходнеўрапейскай культуры і навукі.

Выкананне праграмы абмену доктар Шлоотц арганічна спалучае з грамадскімі абавязкамі старшыні рабочай групы “Беларуска-нямецкія сустрэчы”, якую ён, дарэчы, і заснаваў у 1998 годзе. Акадэмік Кіт далучыўся да дзейнасці групы не толькі як яе ганаровы сябар, але і як фундатар некалькіх стыпендыяў для беларускіх студэнтаў і заснавальнік штогадовых прэмій для беларускіх навукоўцаў і пісьменнікаў.

Менавіта ад Б.Кіта я многа даведалася пра доктара Шлоотца, яго праекты. У шматграннай дзейнасці групы я атрымала магчымасць пераканацца, калі па яе запрашэнні восенню 2000 года пабывала ў Берліне. Мне была прадастаўлена магчымасць папрысутнічаць на занятках у СУБ, самай прачытаць некалькі лекцый, адчуць зацікаўленасць і актыўнасць студэнтаў, якія займаюцца ў семінарах прафесара Шлоотца беларускай літаратурай і беларускімі справамі наогул. Дарэчы, у яго офісе знаходзіцца багатая калекцыя беларускіх кніг — як падараваных беларускімі пісьменнікамі і навукоўцамі, так і набытых у час штогадовых паездак у Беларусь. А ў яго ўтульным патсдамскім доме, дзе прыезджых з Беларусі гасцінна сустракае фрау Элізабэт, вісяць карціны з беларускімі краявідамі, стаяць кнігі, альбомы і сувеніры.

І. Шлоотц атрымаў выдатную еўрапейскую адукацыю: скончыў багатыя традыцыямі Вюрцбургскі і Венскі ўніверсітэты. У 26 гадоў атрымаў вучоную ступень доктара філасофскіх навук (1967). Стаў лаўрэатам прэміі Ібера-Амерыка (Гамбург, 1973). Некаторы час займаўся журналістыкай. Потым быў абраны загадчыкам аддзялення сродкаў масавай інфармацыі СУБ. З 1991 года выкладае на факультэце паліталогіі таго ж універсітэта.

У 1989 годзе ў ФРГ арганізавалася таварыства “Кантакты” для наладжвання сувязей з рэспублікамі Савецкага Саюза. Узначалі яго прафесар Клаўз Маер, а яго намеснікам стаў Іаханес Шлоотц. У кастрычніку таго ж года яно наладзіла паездку ў Беларусь немцаў розных узростаў — ад 20 да 70 гадоў. Так І. Шлоотц упершыню трапіў у Беларусь. Пазней ён успамінаў: “Мы наведалі мясціны, дзе і цяпер захаваўся следы злачынстваў гітлераўскіх армій, — Брэсцкую крэпасць, Баранавічы, Мір, Дзяржынск, Хатынь, Трасцянец. Асабліва нас уразіў Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, дзе была арганізавана сустрэча беларускіх і нямецкіх ветэранаў. Узнікла ідэя аб сустрэчы колішніх беларускіх і нямецкіх ваеннапалонных, якая адбылася ў пачатку чэрвеня 1995 года. Былі шчырыя і дружалюбныя размовы без асабістых крыўд, было глыбокае ўзаемаразуменне, што вайна — гэта страшная бяда для ўсіх народаў. Як для нашай, так і для вашай моладзі важна ведаць праўду пра вайну, хто і чаму яе пачаў”.

“Бачыць сябе ў сусвеце” — асноўнае жыццёвае крэда доктара Шлоотца, які імкнецца прышчапіць моладзі імунітэт супраць фашызму, даць ёй шанс улічыць памылкі мінулага. Гэтак ён вучыць сваіх студэнтаў не толькі з дапамогай архіўных дакументаў, газет. Больш за ўсё яго самога і студэнтаў уражваюць сустрэчы з людзьмі — як з былымі нямецкімі салдатамі, што акупіравалі некалі Беларусь, так і з беларусамі, якія перанеслі жахі акупацыі, імгненні пакаяння адных і даравання другіх. Дзякуючы такім сустрэчам, перад доктарам Шлоотцам адкрыліся многія невядомыя раней ваенныя старонкі, бо сам ён не ваяваў, нарадзіўся 21 красавіка 1941 года.

Асаблівымі былі сустрэчы з людзьмі, якія перажылі пекла мінскага гета. Доктару Шлоотцу цяжка было нават уявіць, што такое маглі вытвараць прадстаўнікі цывілізаваўнай нацыі, якая дала свету геніяльных літаратараў, мастакоў, вучоных...

Ужо тады І.Шлоотц прачытаў кнігу Ганны Краснапёркі “Пісьмы маёй памяці”, упершыню выдданую на беларускай мове ў 1984 годзе, а затым перакладзеную на рускую і нямецкую мовы. Пасля сустрэчы з аўтарам і яе мужам, беларускім пісьменнікам Уладзімірам Мехавым, якія неаднаразова пабывалі з прэзентацыяй кнігі ў Германіі, доктар Шлоотц вырашыў заснаваць прэмію імя Ганны Краснапёркі за кнігі і артыкулы на аналагічныя тэмы. Згода аўтара была атрымана за некалькі дзён да яе смерці — 2 мая 2000 года. У першую гадавіну памяці мужнай падпольшчыцы і таленавітай пісьменніцы прэмія яе імя была прысуджана дацэнту кафедры журналістыкі БДУ Ірыне Тоўсцік. У наступныя гады гэтую ўзнагароду атрымалі іншыя навукоўцы, дырэктар Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны І.Баркун. Сёлета яе павінен атрымаць былы савецкі военачальнік.

Доктар Шлоотц пачаў чытаць лекцыі ў БДУ, іншых ВНУ Беларусі, арганізоўваў абмен студэнтамі з дапамогай нямецкай акадэмічнай службы (ДААД), фондаў Фрыдрых Наумана, Карла-Фрыдрых і Эльзы Бюзінг, муж якіх загінуў у час вайны ў Беларусі. Была распрацавана праграма па міжнародным абмене студэнтамі, выкананне якой дало значныя вынікі. Доктар Шлоотц прыняў удзел у канферэнцыі “Беларуска-нямецкае грамадска-культурнае ўзаемадзеянне: гісторыя і сучаснасць”, якую правялі Міжнародная асацыяцыя беларусістаў і іншыя беларускія і нямецкія арганізацыі. У 1997 годзе ён арганізаваў у Мінску “круглы стол” “Белыя плямы ў гісторыі”.

На стварэнне аб’ектыўнай гісторыі мінулага, сучаснасці і будучыні і накіравана дзейнасць доктара І.Шлоотца. Ён аўтар многіх навуковых артыкулаў, кніг. Некаторыя непасрэдна звязаны з гісторыяй Беларусі і Германіі, асабліва ваеннага перыяду.

Аб перспектывах далейшага супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі нямецкі вучоны мяркуе так: “Ацэньваю перспектывы супрацоўніцтва станоўча. Акрамя сувязей з БДУ, музэямі, архівамі, у мяне ёсць цесныя кантакты з Нацыянальнай акадэміяй навук, Нацыянальнай бібліятэкай, прэсай, разнастайнымі фондамі, работнікамі культуры і мастацтва. Веру, што гэтыя сувязі будуць пашырацца і ўмацоўвацца”.

Лідзія САВІК,

сябар ГА “МАБ”.

НА ЗДЫМКУ: (справа налева) доктар І.ШЛООТЦ, дацэнт СУБ Вернер ФАЛЬК, акадэмік Б.КІТ і сябар ГА “МАБ” прафесар Н.РАНДАЎ (Берлін).

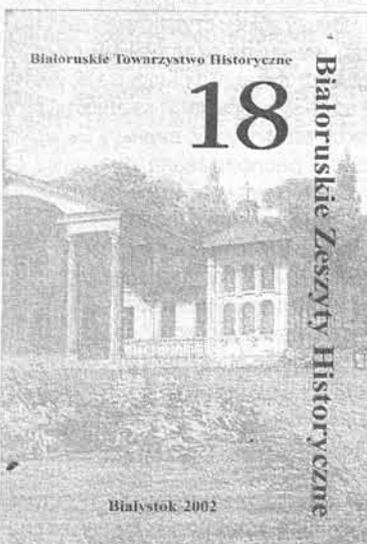

Прысутнасць беларускай культуры ў свеце

Масток паміж польскай і беларускай гістарычнай навукай

На працягу мінулых двух гадоў у Беластоку (Польшча) выйшлі з друку чарговыя – восемнаццаты і дзевятнаццаты – нумары “Беларускага гістарычнага зборніка” (“*Białoruskich Zeszytów Historycznych*”), які выдаецца мясцовым Беларускім гістарычным таварыствам і рэдагуецца сябрам ГА “МАН” прафесарам Яўгена Мірановічам. Традыцыйна ў гэтым выданні друкуюцца артыкулы, паведамленні, рэцэнзіі і палемічныя артыкулы, што належаць яму як беларускіх, так і польскіх вучоных.

Напрыклад, у № 18 гістарычная навука Беларусі прадстаўлена артыкуламі Генадзя Семенчука, Эдуарда Мазько, Янкі Трацяка, Аляксандра Вабішчэвіча, Сяргея Токця, Анатоля Вялікага, а Польшчы – працамі Мажэны Ледке, Бартламея Бярнацкага, Яўгена Мірановіча, Веслава Харужага.

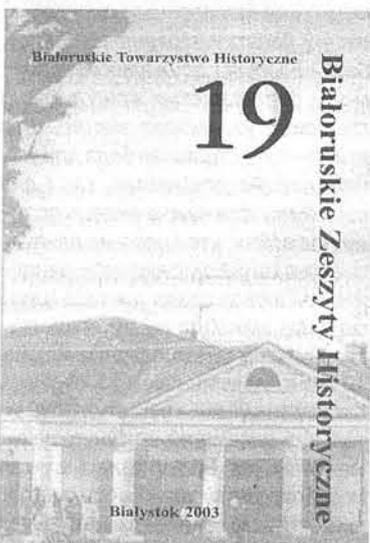
У наступным, дзевятнаццатым нумары з беларускага боку выступаюць як аўтары Андрэй Янушкевіч, Сяргей Токць, Іна Герасімава і Павел Мажэйка, а з польскага – Яраслаў Нікадэм, Мажэна Ледке, браты Антон і Яўген Мірановічы, Пётр Чомік і Дарота Верэда. Як бачна з прыведзенага пераліку, аўтарамі зборнікаў з’яўляюцца больш ці менш вядомыя, аўтарытэтныя беларускія і польскія даследчыкі, сярод якіх нямаюць кандыдатаў і дактароў навук, прафесараў.

Усяго на старонках абодвух зборнікаў за 2002 і 2003 гады змешчана звыш 40 прац – артыкулаў, паведамленняў (камунікатаў), рэцэнзій гісторыкаў і мастацтвазнаўцаў. Навуковы ўзровень надрукаваных матэрыялаў, агульныя метадалагічныя падыходы, якасць, навізна і навукова-практычная вартасць зробленых высноў, стыль аўтараў найчасцей з’яўляюцца вельмі рознымі, часам ледзь не палярнымі, аднак усіх даследчыкаў аб’ядноўвае шчырае жаданне, імкненне дайсці да гістарычнай праўды, “дакапацца да ісціны”, унесці свой пасьпелы ўклад у распрацоўку маладаследаваных старонак нашага гістарычнага жыцця.

Тэксты, змешчаныя ва ўказаных зборніках, прысвечаны важным і актуальным для беларускай і польскай гістарычнай навукі праблемам – фарміраванню дзяржаўнай ідэалогіі Вялікага княства Літоўскага, характару палітычнага працэсу, спецыфіцы этнічнай ідэнтыфікацыі і становішчы шляхты ў гэтай магутнай сярэднявечнай дзяржаве, грамад-

ска-палітычнаму і нацыянальна-культурнаму жыццю ў Заходняй Беларусі (1921–1939) і г.д. Шмат увагі надаецца таксама пытанню станаўлення і развіцця беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці, духоўна-культурнай спадчыне беларусаў, нацыянальна-вызваленчым рухам і ваенным падзеям, ролі і месцу палітычных партый, рэлігійных, асветніцкіх арганізацый у жыцці грамадства, дзейнасці асобных палітыкаў, духоўных асоб і да т.п.

Уражвае надзвычай шырокі дыяпазон храналагічных і прасторавых межаў прадстаўленых

даследаванняў – з аднаго боку, ад часоў Полацкага княства да канца XX стагоддзя, а з другога, ад лакальна-рэгіянальных тэрыторый (напрыклад, Гарадзеншчыны і Беластоцшыны) да абшараў усяго Вялікага княства Літоўскага. Ва ўказаных тамах змешчаны таксама матэрыялы навуковай канферэнцыі “Беларускае культурнае жыццё ў ІІ Рэчы Паспалітай”.

Зборнікі выдадзены пры фінансавай дапамозе Міністэрства культуры Польшчы і ўлад горада Беластока. На вокладках змешчаны фотаздымкі і малюнк гістарычных мясцін беларускага краю. У канцы выпускаў падаецца таксама інфармацыя пра ўсе папярэднія выданні Беларускага гістарычнага таварыства, сярод якіх – манаграфіі, матэрыялы канферэнцый, зборнікі дакументаў, успаміны, абразкі з жыцця, нават творы для фартэпіяна на польскай і беларускай мовах.

Большасць з гэтых выданняў можна набыць, патэлефанаваўшы ці адправіўшы на адрас рэдакцыі ў Беластоку папярковы ці электронны ліст, аднак асобныя кнігі ўжо прададзены і знаходзяцца, як кажуць, на руках у зацікаўленых чытачоў.

Эдуард ДУБЯНЕЦКІ,
кандыдат гістарычных навук.

Таварыства імя Дамейкі

У Вільнюсе пры дапамозе Літоўскай акадэміі навук створана Таварыства Ігнаці Дамейкі, вучонага і падарожніка, нацыянальнага героя Чылі, ураджэнца вёскі Медзвядка Карэліцкага раёна, 200-годдзе з дня нараджэння якога не так даўно шырока адзначалася ў свеце пад эгідай ЮНЕСКА. Таварыства ўзначаліў членкарэспандэнт Літоўскай акадэміі навук, доктар геолога-мінералагічных навук, прафесар Альгімантас Грыгеліс.

Стварэнне таварыства было адзначана штогадовым сходам у гонар І.Дамейкі, на якім прысутнічалі літоўскія навукоўцы, спецыялісты розных галін ведаў і ганаровыя госці з іншых краін. Былі заслуханы даклады А.Грыгеліса і С.Міхно «Пуцявінамі Дамейкі ў Гервятах» і В.Юдкавіса «Літоўская прэса пра Ігнаці Дамейку ў 1920–1939 гады». Сябры таварыства плануюць сёлета зрабіць паездку ў Беларусь, у мястэчка Гервяты (Гродзенская вобласць).

У 2003 годзе было створана Таварыства І.Дамейкі ў Кракаве, якое ўзначаліў былы павел Польшчы ў Чылі прафесар Ягелонскага ўніверсітэта Здзіслаў Ян Рын. Дарэчы, ідэя стварэння такіх

таварыстваў у дзяржавах, з якімі звязана жыццё першага рэктара Чылійскага ўніверсітэта, узнікла ў час святкавання 200-годдзя з дня яго нараджэння. Цяпер – чарга за беларусамі, землякамі вучонага-геолога.

Тацяна МАХНАЧ.

НА ЗДЫМКУ: каля фундамента дома Дамейкаў у Медзвядцы ў час юбілейных урачыстасцей 2002 года. Нашчадкі І.Дамейкі (справа налева) унучка Ева АДАХОўСКАЯ з сынам, Пабла ДАМЕЙКА (Чылі), Паз ДАМЕЙКА (Аўстраля), Андрэ ДАМЕЙКА, Абух АТЧАШЫНЬСКИ (Чылі), Ганна ДАМЕЙКА (Нарвегія).

Фота З.-Я.РЫНА.
Публікуецца ўпершыню.

Унікальныя карты і гравюры

12 мая споўнілася 50 гадоў з таго часу, як Беларусь стала членам ЮНЕСКА. Прайшло таксама 400 гадоў з часу заканчэння работ Томашам Макоўскім над картай Вялікага княства Літоўскага (так званай Радзівілаўскай).

Гэтым юбілеям была прысвечана выстава “Беларусь на географічных картах і гравюрах XVI–XVIII стагоддзяў”, якая дзейнічае (да 30 мая) у Гасцёўні Галубка ў Траецкім прадмесці. Арганізавалі яе Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА (у рамках праграмы “Памяць свету”) і Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь.

На выставе можна пабачыць арыгіналы картаграфічных публікацый, гравюр і літаграфій, выдадзеных пераважна ў Заходняй Еўропе. Многія з іх узяты з прыватнай калекцыі, якая ўзнікла ў Вялікабрытаніі, але цяпер знаходзіцца ў Беларусі. На картах 1544, 1595, 1613 (“Радзівілаўская карта”), 1718, 1733, 1739, 1770, 1781, 1841, 1904, 1943 гадоў паказаны таксама беларускія землі, што дае ўяўленне аб гістарычных і этнічных працэсах, складанні нашай дзяржаўнасці. А для многіх проста цікава, што ж фіксавалася на іх “малой радзіме” некалькі стагоддзяў назад.

Не менш цікава паглядзець, як

выглядала Гродна ў 1572 годзе, касцёл святога Станіслава ў Маляцічах на Магілёўшчыне, які з’яўляўся дакладнай паменшанай копіяй сабора святога Пятра ў Рыме, фальварак Убель на Міншчыне, дзе нарадзіўся Станіслаў Манюшка, або сядзібы Гарадзішча, Лешч, Моладава і Дубай (у праграме апошня чапусці напісаны як Малодаў і Дубой).

На адкрыцці выставы выступілі старшыня Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны, дырэктар музея Зінаіда Кучар, старшыня Камітэта па архівах і справаходству пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Адамушка, картограф Леў Казлоў і іншыя. У Адамушка, у прыватнасці, расказаў, як аб’яднанымі сіламі вучоных некалькіх краін ствараецца даведнік пра архіўныя фонды Радзівілаў, які ўпісваецца ў праграму “Памяць свету”.

Тацяна ГЕРНОВІЧ,
архівістка.

3 ПОШТЫ

Беларуска-расійскі Інтэрнэт-праект

У Маскве ў рамках работы міжнароднай канферэнцыі “Кніга і сусветная цывілізацыя”, арганізаванай шэрагам буйных навуковых арганізацый Расіі, перш за ўсё Расійскай акадэміяй навук (РАН), прайшла прэзентацыя новага сумеснага Беларуска-расійскага праекта па вывучэнні гісторыі кнігі. Мяркуюцца, што ён будзе ажыццяўляцца ў рамках спецыяльнага пастаянна дзеючага навуковага семінара.

Пачатковым крокам на гэтым шляху стала правядзенне першага сумеснага беларуска-расійскага Інтэрнэт-камунікацыйнага “круглага стала” па гісторыі кнігі, матэрыялы якога размешчаны па адрасе: www.shchawin.narod.ru; www.belros-seminar.narod.ru. Арганізатарамі семінара з расійскага боку выступілі супрацоўнікі Інстытута славазнаўства РАН і Навуковага цэнтра даследаванняў гісторыі кніжнай культуры пры Акадэміяй навук і Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. На “круглым сталем” прадстаўлена 14 дакладаў, якія адлюстроўваюць шматвяковую гісторыю беларускай кніжнасці ад глыбокай старажытнасці да нашых дзён, праблемы метадалогіі даследчага пошуку, музейнай работы, бібліяграфіі, археаграфіі, кадэкалогіі і навуказнаўства.

Дар мог паходзіць са Шчорсаўскай бібліятэкі

У апошні час у друку (напрыклад, у “Советской Белоруссии”) зноў з’явіліся публікацыі пра лёс Шчорсаўскай бібліятэкі Храптовічай, якая ў час першай сусветнай вайны апынулася ў Кіеве і якую, паводле завяшчання ўладальніка, належыць вярнуць у Беларусь, у БДУ.

Магчыма, у мяне ёсць для вас карысная інфармацыя ў гэтай справе, бо, відаць, не ўсё са Шчорсаў паспелі вывесці ў Кіев. А сею-тое назапасілася ў 20–30-я гады XX стагоддзя.

Мой прадзед служыў фурманам, а прабабка – пакаёўкай у графа Храптовіча-Буцянкева ў Шчорсах. Прадзед нават выраставаў у 1915 годзе графа з сям’ёй, перавёзшы іх праз лінію фронту, а сам загінуў па дарозе назад.

Мой дзед Іван Мазала таксама потым служыў у графа – у пажарнай камандзе маёнтка. У 1939 годзе, калі сяляне кінупілі рабаваць маёмасць, ён прынёс адтуль, паводле сямейнага падання, некалькі мяхоў кніг. У 60-х гадах гэтыя кнігі ён некуды перадаў, і толькі нядаўна мне ў рукі трапіў ліст з Гістарычнага музея ў Маскве, дасланы на адрас дзеда (ён памёр). Магчыма, разам з дакументамі, перададзенымі ў дар музею, знаходзіліся і кнігі.

У вас большая магчымасць дабрацца да архіва музея і даведацца, што ж сабрала ў Шчорсах экспедыцыя 1961 года.

Ксеракопію ліста далучаю.
Станіслаў ХОЛЕЎ,
настаўнік географіі СШ № 90
г.Мінска.

Сяргей ПАНІЗЬНІК
Сваё жыццёвае пайналеце Аўгіння Кавалюк сустрэла ў вякамі збеларушчаным Санкт-Пецярбургу, дзе прыкаранілася яшчэ ў 1987 годзе. А нарадзілася Яўгенія Трафімаўна 13 сакавіка 1934 года ў вёсцы Стральцы на Гродзеншчыне.

Для літаратара юбілейныя даты – шчаслівая нагода: і каб яго ўспомнілі, і каб сам пісьменнік паспрабаваў, калі не стрымаць час імклівы, то азірнуцца на рэха гадоў. У Аўгінні Кавалюк такіх мурожна-расяных згадак многа. 50 гадоў, як скончыла школу, 45 – як скончыла інстытут у Гродне і апынулася ў Рызе, 40 – як была выдадзена яе першая кніжка “Белае дзіва”, 30 гадоў таму з’явіўся зборнік “Кропля бурштыну”...

“Блізкае замежжа” не перашкаджае Аўгінні Кавалюк штораз нагадаць аб сабе. Падборкі яе вершаў з’яўляліся ў шотыднёвіку “Літаратура і мастацтва”, яна была прадстаўлена М.Скоблам у анталогіі беларускай паэзіі XX стагоддзя “Краса і сіла”, ва ўкладзеным А.Кірвелем зборніку “Тры грацыі” (Н.Мацяш, А.Кавалюк, А.Хатэнка). Вялікую нізку вершаў і перакладаў латышскай паэзіі знойдзе наш чытач і ў выдадзенай летась “Беларускім кнігазборам” кнізе “Крывіцкія руны: Беларускія

пісьменнікі Латвіі”. Часта друкуецца Аўгіння Трафімаўна ў газеце піцерскіх беларусаў “Родзічы”. З днём нараджэння, з юбілеем вас, дзяўчына з-пад Нёмана! Светла жыць і светла думаць зычым вам і на Ныве!

Росны след імгненняў

Аўгіння КАВАЛЮК

Адклікаюцца рэхам гады...

* * *

Калі часам знаходжуся ў скрусе, —
Чую рэха маёй Беларусі.
Адклікаецца рэхам мой бор,
Ночка з небам у кропачках зор;
Адклікаюцца рэхам палі
І дарогі, што ўдалы пралаглі.
Адклікаецца Нёман-рака,
Ўсхліпы кнігавак, спеў жаўрука,
Цэрквы, вёскі і гарады...
Адклікаюцца рэхам гады.

МРОЇ

Мой дзядуля, запалі ў пячы, —
Сядзем разам побач, памаўчым.
Я пытаннямі не буду дакучаць:
У жыцця вучылася маўчаць.

Запалі аранжавы ліхтар
Маіх думак, мрой,
нязбытных мар.
Цемру хаты асвятлі ў начы,
Светла жыць і думаць навучы!

* * *

Пажадайце мне,
любыя, шчасця, —
Каб зычліваю песню класці.
Пажадайце мне сонца
над садам...
Не прашу ў вас ні грошай,
ні ўлады —
Толькі сонца. Хай прыйдзе
адліга.

Пажадайце пагодных дзён,
Каб не стрэла дзяцей маіх ліха,
Каб не згінулі роздум і плён,
Каб у шчырасьці людскую
мне ўверыцца.

НАШЧАДКІ

Шэлдан Лі Глэшаў —

НОБЕЛЕЎСКИ ЛАЎРЭАТ БЕЛАРУСКАГА ПАХОДЖАННЯ

Шэлдан Лі Глэшаў (5. 12. 1932, Нью-Йорк), амерыканскі вучоны, сябар Нацыянальнай акадэміі ЗША (1977), лаўрэат Нобелеўскай прэміі (1970), нарадзіўся ў сям’і эмігрантаў з Бабруйска. Скончыў Карнэльскі (1954) і Гарвардскі (1955) універсітэты. У 1958–1960 гадах працаваў у Інстытуце тэарэтычнай фізікі ў Капенгагене, затым – у Каліфарнійскім тэхналагічным інстытуце, Стэнфардскім і Каліфарнійскім універсітэтах. З 1966 года – прафесар прэстыжнага Гарвардскага універсітэта.

Шэлдану Лі Глэшава належаць навуковыя даследаванні ў галіне тэорыі элементарных часціцак. У 1960 годзе ён тэарэтычна даказаў існаванне адной з груп сіметрыі, у 1964–м сумесна з Д.Б’эркэнам выказаў гіпотэзу пра існаванне новай квантавай лічбы, якой была на-

Пажаданні да вас жа і вернуцца.

* * *

Што ў спадчыну мне
засталося, —

Пакіну я сваім нашчадкам.
І, як у свеце павялося,
Пакіну ўсё, яшчэ з дадаткам.
Стаптанья пакіну сцезжкі
Сваёй дзіцячай блытаніны,
Пакіну казкі, жарты, ўсмешкі
І спачуванні... Нават кніны.
Пакіну тых, каго не будзе,
Пакіну сумныя гады...
Пакіну будучыню людзям,
Ну а каханне — маладым.
І рай, і пекла тут пакіну,
Вас, бессмяротныя паэты...
Вазьму з сабой адны ўспаміны,
Каб захаваць жыцця прыкметы.
Пакіну шчасце на дарозе
Для тых, хто выбярэ
мой шлях.
Пакіну ў словах — вершах,
прозе —
Сумленне, мужнасць, боль і
страх.

Пакіну мрой і натхненне...
А рэчы ўсе ў зямлі згніюць.
Ні ў царства зор, ні ў
царства ценяў
Зямных багціцяў не бяруць.
Планету любую пакіну
Ў блакітна-казачнай красе.
І недзе ў іншым вымярэнні
Я засумую... па расе.

РУКІ МАЦІ

Над дарогай і над гаем,
Над сцяжынкаю крутой,
Нібы крылы, распускае
Маці рукі над табой.

Каб не ўпаў, не спатыкнуўся,
Па сцяжынкы бегучы,
Каб зайчасна не сазнуўся,
Не хлусіў і не лаўчыўся.

Час імклівы не стрымаць мне:
Дні бялітасна бягуць...
Рукі маці, рукі маці
Нас ад бедаў берагуць.

* * *

Пакліч мяне, мама,
У любы мой край.
Мне ціхую песню сваю
Праспявай!
Пакліч мяне, мама,
Сям’ю ўсю збяры,
Да самага рання
Пагавары!

РЭХА

Дзеля жарту, дзеля смеху
Б’ем паклоны свайму рэху.
А яно то засмяецца,
То нам плачам адгукнецца,
Музыкай сябе паўторыць,
Чалавекам загорыць.

* * *

Святая музыка, змані:
Душа трапеча і сумуе,
І незямныя гукі чуе
У патэмнай глыбіні.

Святая музыка, гучы!
Бо мне здаецца, што ўзляцела
З душой я, грэшная... Ты цела
Ў палёце гэтым палячы.

Святая музыка, спыні
Палёт: я, бачыш, паміраю,
Душу я болей не натхняю:
Яна, зямная, ў вышыні.

ад іншых даследчыкаў прадказаў існаванне зараджанага і нейтральнага цяжкага ліптона, сумесна з Г.Джорджы прапанаваў мадэль электраслабага ўзаемадзеяння, у якой адсутнічаюць нейтральныя токі, а таксама распрацаваў тэорыю, якая аб’ядноўвае слабыя электрамагнітныя і моцныя ўзаемадзеянні (яна атрымала назву “тэорыі вялікага яднання”). Прапанаваў мадэль гармоніі, у якой прадказаў існаванне “чароўных” D- і F-мезонаў.

Сын нашых суайчыннікаў атрымаў Нобелеўскую прэмію за ўклад у стварэнне тэорыі, якая аб’ядноўвае слабае і электрамагнітнае ўзаемадзеянні.

Вольга ГАПОНЕНКА,

дырэктар Музея гісторыі навукі НАНБ.

Віцяблянка – лідэр швейцарскіх жанчын

Марыя ГУБЕР-БЛЮМ-БЕРГ
(1881-1963)

50 гадоў змагалася Марыя Губер-Блюмберг за жаночае права голасу і правы работніц ва Усходняй Швейцарыі. Паходзіла высокаадукаваная сацыялістка, аднак, з зусім іншага свету. Марыя нарадзілася ў 1881 годзе ў беларускім Віцебску. Яна вырасла разам з пяццю сёстрамі ў ліберальнай сям’і гандляра. Маці Марыі сябрвала з маці Марка Шагала. Каб атрымаць універсітэцкую адукацыю, Марыя Блюмберг эмігрыравала, вучылася спачатку ў Берліне, потым штудзіравала медыцыну ў Берне і Цюрыху. У 1906 годзе рыхтавалася ў Цюрыху да абароны доктарскай дысертацыі.

“У сацыялістычных студэнцкіх колах яна пазнаёмілася са сваім мужам Іоханесам Губерам, — пісала гісторык Даніэла Нойман у кнізе “Студэнткі з Расійскай імперыі ў Швейцарыі”. Разам яны ўстанавілі кантакты з такімі рускімі рэвалюцыянерамі, як Ленін і Троцкі, былі перакананымі дэмакратамі. Пасля навучання яна вярнулася спачатку ў Віцебск, некаторы час практыкавала ў маскоўскім шпіталі. Але хутка вярнулася ў Швейцарыю і выйшла замуж. Сям’я Губераў у 1908 годзе перасялілася ў Роршах. Марыя нейкі час працавала там у шпіталі, але паколькі яна не мела швейцарскага атэстата сталасці, то не магла пачаць уласную практыку.

Марыя нарадзіла двое дзяцей — Марыям і Гаральда — і прысвяціла сябе палітыцы. У Роршаху яна стварыла саюз работніц, арганізавала ў 1910 годзе жаночую канферэнцыю і істотна спрыяла таму, каб у 1912 годзе ў партыйную праграму Сацыял-дэмакратычнай партыі (СП) было ўключана патрабаванне аб палітычным раўнапраўі жанчын[...]

Калі ў 1914 годзе пачалася першая светная вайна, Марыя Губер арганізавала ў Роршаху акцыю падтрымкі для збыднёных сем’яў. Праз чатыры гады ў час усеагульнай забастоўкі яна і яе муж дапамагалі работнікам і арганізавалі юрыдычныя акцыі. У 1917 годзе Марыя была адной з першых трох жанчын, выбраных у праўленне СП Швейцарыі.

Упершыню праект аб жаночым праве голасу быў пастаўлены на галасаванне ў пачатку 20-х гадоў у кантоне Св. Гален. “Таварыш доктар Губер”, як яе называлі ва Усходняй Швейцарыі, не мела, аднак, ілюзій. У адным з дакладаў у Роршаху (1919) яна адзначыла, што, верагодна, “і ў гэты раз прапанова аб жаночым праве галасаваць будзе адхілена, але ў будучыні няма іншага выхаду, як прыняць яго”. І яна мела рацыю: прайшло больш за пяцьдзят гадоў, пакуль мужчыны ў 1971 годзе далі жанчынам права галасаваць... У 1928 годзе Марыя ўдзельнічала ў падрыхтоўцы першай Усешвейцарскай петыцыі аб жаночым праве голасу. У пачатку 20-х гадоў сям’я

Губераў пераязджае з Роршаха ў Св. Гален. Марыя ўзначальвае кіраўніцтва жаночай групай, і ў 1926 годзе яе выбіраюць ў цэнтральную жаночую агітацыйную камісію сацыял-дэмакратычнай партыі, у якую яна ўваходзіла да 1960 года.

Пазней Іоханеса Губера выбралі ў Нацыянальны савет, і пэўны час ён заставаўся цэнтральнай фігурай у нацыянальнай палітыцы. Гаральд Губер услед за бацькам атрымаў адукацыю юрыста, працаваў пры СП і на працягу 15 гадоў заставаўся ў Нацыянальным савете. Маці і сын падтрымлівалі цесныя сувязі. Заўсёды, калі Гаральд Губер вяртаўся ў Св. Гален пасля сесіі, ён (перш чым звязацца з калегіяй адвакатаў) сустракаўся са сваёй маці, каб паведаміць ёй апошнія палітычныя навіны. Зімой 1962 года парламент выбраў яго федэральным суддзёй. М.Губер-Блюмберг, з аднаго боку, ганарылася, што сын атрымаў гэту пасаду, з другога боку, шкадавала, што была згублена іх непасрэдная сувязь з парламентам. Сяброўкам, якія ў студзені 1963 года наведлі Св. Гален, яна сумна паведаміла: “Эра Губераў у Св. Галене ўжо прайшла”. Праз два тыдні ва ўзросце 82 гадоў яна памерла ад сардэчнага інфаркту.

Марыя Губер-Блюмберг — жанчына, вартая ўвагі. Яна звярталася да сваіх калег па партыі “таварыш”, аднак паслядоўна — на Вы. Мала было ў свеце такога, чым не зацікавілася б гэтая рухавая, бадзёрая жанчына, якая размаўляла з лёгкім рускім акцэнтам. Калі патрабавалася, яна заўсёды рыхтавала даклады на палітычныя або медыцынскія тэмы і сістэматычна спрабавала аб’ядноўваць жанчын. Клапацілася і сачыла за штогадовымі канферэнцыямі жанчын Усходняй Швейцарыі, у якіх прымалі ўдзел таксама жанчыны з Тургау і Апенцэля. Гэтыя рэгіянальныя сустрэчы з супольным абедам спрыялі абмену думкамі і ўмацоўвалі пачуццё згуртаванасці жанчын. Яна заставалася крыху ў баку ад партыйных збораў і звычайна казала: “Я мушу ісці, але ўсё ж партыя — гэта мая сям’я”.

Сюзан БОС.

Пераклад

Кацярыны ЛЮБЕЦКАЙ.

Пагодле першапублікацыі з кнігі “Жанчыны Св.Галена — 200 партыяў”, выдадзенай на нямецкай мове ў Цюрыху. Тэкст прысланы Монай БАНКОУСКІ (Швейцарыя).

Трыумф "Непасед" у Польшчы

Першым дажджом і вільготным пругкім ветрам грукала ў акно вясна, стаяў маладзічок у купцы тоненькіх воблачкаў, стаіўшыся, як рыбіна ў траве. Была ноч.

Ехалі ў адзіночым аўтобусе дзеткі з узорнага ансамбля "Непаседы" з вёскі Расна, што на Брэстчыне. Ехалі ў Польшчу на Міжнародны фестываль дзіцячай творчасці "Веснавыя зоркі-2004". Ля акна ў задуменні сядзела Ларыса Нечыпарук — кіраўнік ансамбля.

— Пра што думаеце, Ларыса? — пытаюся.

— А вось гляджу на паселішчы, палі, дарогі і згадваю сваю вёску, дзе ўсё роднае, з дзяцінства знаёмае, дзе спакой, дзе па-сапраўднаму адпачываю душой. А яшчэ думаю пра цудоўную, з вялікім і шчырым сэрцам амерыканскую жанчыну.

Цікава, чаму беларуска з далёкай вёскі ўспамінае пра амерыканскую жанчыну?

А вось чаму...

Два гады таму звярнуўся да мяне Уладзімір Лявонцэвіч Бядуля, кіраўнік калгаса "Советская Белоруссия", што ў Камянецкім раёне Брэстчыны, з пытаннем, ці змагла б дапамагчы ў пошуку спонсара для "Міні-міс Свету" Сашы Шкурдоды, якая атрымала запрашэнне ў Галівуд на міжнародны конкурс "Performing of Art".

Паразмаўляла з нашымі мясцовымі мецэнатамі і зразумела, што вельмі цяжка будзе знайсці такія вялікія сродкі. Тады звярнулася да амерыканкі беларускага паходжання Ірэны Каляды-Смірновай. Пра яе дабрачынны фонд "Этнічныя галасы Амерыкі", дзякуючы якому палепшылі здароўе ў еўрапейскіх краінах каля 7 500 беларускіх дзетак, ведаюць ужо многія.

"Зоркай, прыгожай душою і сэрцам, добрай чараўніцай" лічаць гэтую незвычайную жанчыну "чарнобыльскія" дзеці, прысвячаюць ёй вершы, называюць Ірэну Каляду-Смірнову мамай...

— Пасля Госпада Бога ў нашым жыцці і нашай сям'і ёсць жанчына, Чалавек з вялікай літары, Ірэна Каляда, — гаворыць Наталля Гушча, маці 16-гадовай Сашы Гушчы. — Гэта дзякуючы ёй, мы мелі магчымасць зрабіць 34 аперацыі ў ЗША (спадзяюся, што чытач памятае пра 11-месячнае дзіця, якое ледзь не згарэла ў агні). Расходы аплачвала Ірэна.

Зараз Саша ўжо ў 9 класе і марыць не пра адну, а нават пра дзве вышэйшыя адукацыі.

Гэта Ірэна Каляда адправіла 6 тысяч долараў у Беларусь на лячэнне

хлопчыка Уладзіміра, хворага на рэдкую хваробу — гемафілію. Гэта да яе з усёй Беларусі звяртаюцца людзі. Ірэна клапаціцца пра хворых дзяцей з Мінска, Кобрына, Мазыра, Гомеля, Брэста... Гэта дзякуючы ёй на Беларусь прыйшло для малазабеспечаных сем'яў, дамоў сірот і вяскоўцаў дзяцей каля 30 тон адзення. Яна была адным са спонсараў дакументальнага фільма "Права на жыццё" аб хворых на гемафілію. Дзякуючы ёй, свет убачыла выданне Дастаеўскага ў перакладзе на беларускую мову, гэта з яе дапамогай адбылася выстава дзіцячых малюнкаў пад назвай "Беларусь. Гістарычныя вандрюўкі" ў Музеі Максіма Багдановіча. Не пералічыць усе добрыя справы Ірэны. Штогод яна атрымлівае сотні лістоў і вершаў ад удзячных дзяцей. Калі скласці іх разам, атрымаецца вялікая кніга.

Вось і я папрасіла Ірэну дапамагчы з паездкай у ЗША нашай "Міні-міс Свету" з вясковага ансамбля "Непаседы" Сашы Шкурдодзе.

Ірэна не толькі дапамагла з паездкай, выдзеліўшы са сваіх асабістых сродкаў грошы, але і ўсе чатырнаццаць дзён была разам з Сашай, яе мамай Аленай і кіраўніком Ларысай Нечыпарук.

Саша атрымала 4 залатыя медалі. Гэта быў вялікі гонар для нашай роднай Беларусі.

У наступным годзе Ірэна Каляда аплаліла адпачынак усіх "Непасед" у вельмі маляўнічым месцы каля Новай Руды ў Польшчы.

Гэта далёка не ўсе добрыя справы, што знаходзяцца на рахунку беларускі, якая жыве ў Амерыцы, але бліжэй да Беларусі, чым многія з нас.

І вось разам з "Непаседамі" мы зноў, дзякуючы Ірэне Калядзе, едем на фестываль у Польшчу.

— Хвалюешся? — перарываю я думкі Ларысы.

— Так, гэта вялікая адказнасць. Развіднела. Мяжа. Беларускія мытнікі жадаюць нам перамогі.

Вось мы і дачакаліся Міжнароднага фестывалю выканаўчых мастацтваў у Новай Рудзе адкрыты. Першымі ў парадзе ідуць славянскія краіны, якія маюць супольныя карані. Ідуць прыгожыя, натхнёныя, апранутыя ў рознакаляровыя касцюмы прадстаўнікі Расіі, Украіны, Чэхіі, Польшчы, Германіі і самая шматлікая дэлегацыя з Беларусі — каля 80 чалавек.

Думаю, не здзіўлю чытача, калі паведамлю, што беларуская дэлегацыя, а гэта і "Непаседы" з вёскі Расна, і фальклорны ансамбль "Сваячкі", і народна-эстрадны танцавальны

калектыў ALEXIS, і вакальны калектыў "ЮМЭС" з Мазыра, — усе прыехалі дзякуючы спадарыні Ірэне Калядзе і яе дабрачыннай арганізацыі "Этнічныя галасы Амерыкі".

"Танцуй, а я паспрабую табе дапамагчы", — так заклікала Вольга Сацюк на дзіцячым "Еўрабачанні" ў Капенгагене. Але тады нам не пашанцавала патанцаваць з Вольгай, — піша Ганна Локцева з Брэста, — таму з вялікім задавальненнем раскажу, як я пабывала ў заходняй Польшчы і ўбачыла не толькі Волечку, але і пазнаёмілася з таленавітымі ўдзельнікамі фестывалю з іншых краін. Здзівілі мяне дзеткі з Кельна (Германія), яны прыгожа спявалі не толькі на нямецкай мове, але і на рускай. Вельмі ўзрушылі "Сваячкі" з Мазыра. А якія цудоўныя калектывы з Украіны! Калі ж танцавалі народныя калектывы з Польшчы, нават глядачы на трыбунах падтанцоўвалі. Выступалі таксама і беларускія "Непаседы" з вёскі Расна. Больш за ўсё спадабаўся танец "Вербніца". Пад ціхую, зусім не эстрадную мелодыю зіхцелі прыгожыя касцюмы, зачароўвалі адточаныя рухі. Глядачы заціхлі, а потым... выбух апладысмантаў. Усіх вельмі зацікавіла таксама калекцыя касцюмаў, распрацаваная 15-гадовай Насцяй Сацюк.

На працягу чатырох дзён дзеткі змагаліся ў намінацыях "эстрадны танец", "народны танец", "вакал", "драматычнае мастацтва", "тэатр мод".

Нашы "Непаседы" яшчэ падчас рэпетыцый трымалі лідэрства.

Час ляціць хутка. І вось апошні дзень... Хвалююцца ўсе... Хто ж будзе найлепшы?

Журы аб'яўляе 3-е і 2-е месцы. Ура! Нашы беларусы з Мазыра на першым месцы. Напружаны момант, хто ж атрымае Гран-пры? Пераможцамі прызнаны дзеткі з маленькай вёскі Расна! Пад шквал апладысмантаў "Непаседы" плачучы і смяюцца.

— Я вельмі шчаслівая, буду працаваць і працаваць! Вялікі дзякуй Ірэне Калядзе ад мяне і ўсіх дзетак, — гэта былі першыя словы кіраўніка "Непасед" Ларысы Нечыпарук, калі яна атрымала ўзнагароду.

— Беларусь паказала, што такое сапраўднае мастацтва. Я вельмі ўзрушана, — выказаў свае ўражанні адзін з арганізатараў фестывалю Антон Забалоцкі.

Вось і мы з вамі, шануюныя чытачы, крыху павандравалі і пабывалі на фестывалі, дзякуючы Ірэне Калядзе.

Наталля ВЯРБОЎСКАЯ.

Мінск—Новая Руда—Мінск.

Вельмі прыемна трымаць у руках з густам аздобленую кнігу "Крыніцы" з вершамі і паэмамі на рускай мове нашай суайчынніцы Іны Санінай (сапраўднае яе імя Маіна Іванаўна Ерусалімыч-Арцішэўская). Яна нарадзілася ў Беларусі і жыве ў Мінску. Атрымала вышэйшую адукацыю, стала кандыдатам архітэктур, сябрам Саюза архітэктараў Беларусі. Выкладала ў Беларускай політэхнічнай інстытуце. У 1989 годзе выехала ў ЗША. Цяпер жыве і працуе ў Лос-Анджэлесе (штат Каліфорнія).

Архітэктар і паэтэса

Першы зборнік паэтэсы "Кветкі часу" з'явіўся ў 1984 годзе. Другі выйшаў праз адзінаццаць гадоў. А ў 2002 у Лос-Анджэлесе пабачыў свет трэці, "Крыніцы". Хачу падкрэсліць, што яго прывабны знешні выгляд — заслуга самога аўтара, бо вокладка, мастацкае афармленне — справа яе таленавітых рук.

і нічожна!
Разбіць, конечно,
І случайно можна.
Но чтобы сохранить
то, что едино,
быть осторожным
и бережливым
необходимо
...Не правда ль, просто?
Но выполнимо ль?..

Кожны радок гэтага верша "Плач над кубкам" прымушае глыбока задумацца. А здаецца, пісаны ён просценька. Няма высокіх слоў. Праўду,

Адкрыўшы зборнік, сустракаешся на здымку з добрай, цёплай усмешкай аўтара. Цяццёцэ цепені не пакадала мяне на працягу чытання ўсёй кнігі. Разумееш, што аўтар — чалавек духоўна багаты і несумненна таленавіты. Іна Саніна выклікае павягу да сваёй асобы. Вершы і паэмы зборніка "Крыніцы" вызначаюцца шырокай тэматыкай, разнастайнасцю ўжытых мастацкіх сродкаў. Часта сустракаюцца глыбока філасофскія радкі. Напрыклад, такія:

Разбилась чашка!..
Упала и разбилась
на две
друг другу чуждых половины.
А прежде были
половины те в единстве.
.....
Разбилась чашка...
Повод для раздумий:
как в мире хрупко все,
и бренно,

мусіць, кажуць: усё геніяльнае — простае.

Шкада, што мала месца, каб падрабязна расказаць пра паэтэсу. Яна сапраўды заслугоўвае ўвагі чытача. Крыўдна, што сёння імя Іны Санінай больш вядомае за межамі Беларусі, чым на яе радзіме. Яна сябар Клуба рускіх пісьменнікаў у Нью-Йорку, Міжнароднага ПЭН-клуба, друкуецца ў многіх перыядычных выданнях і альманахах за межамі.

Цяпер буду з нецярплівацю чакаць новых сустрэч з паэзіяй Іны Санінай.

Вольга АСТРАВУХ.

Данскія беларусы шукаюць землякоў

У Растоўскім абласным музеі краязнаўства сёлета адкрываецца выстава "Беларусы-донцы".

Падрыхтоўка экспазіцыі ідзе поўным ходам. Прадстаўнікі беларускай дыяспары Дона, якая налічвае каля 40 тысяч чалавек, звяртаюцца да ўсіх жыхароў рэгіёна з просьбай унесці свой уклад у гэтую высакародную справу. Саюз беларусаў Дона асабліва цікаваць творы прыкладнага мастацтва, прадметы быту, цікавыя пісьмы, фотаздымкі, кнігі, паштоўкі. Усе гэтыя прадметы будуць з удзячнасцю прыняты ў дар або на час работы выставы.

Музей краязнаўства даўно стаў цэнтрам інтэрнацыянальнай дружбы — на яго базе мясцовыя дыяспары праводзяць не толькі выставы, але і адзначаюць свае нацыянальныя святы, якія суправаджаюцца дэманстрацыяй фальклорных песень і танцаў, тэатралізаванымі пастаноўкамі звычайна і г.д. Добрай традыцыяй стала правядзенне ў сценах музея Дзён славянскай культуры.

Кацярына ПАГОНЦАВА, "Саюз".

Газета для суайчыннікаў за межжа
Голас Радзімы
(г. Мінск)

ПРАМЁНЬ
ГАЗЕТА БЕЛАРУСАЎ ЛАТВІІ
(г. Рыга)

СМІ сябе паказалі і з чытачамі пазнаёміліся

тацы "Праменя" на гэтай прэстыжнай выставе і ўшанаванні газеты ў сувязі з юбілеем, аб афіцыйных прыёмах, узнагароджанні Леаніда Шакаўца і іншых падзеях, якія адбываліся ў гэтыя дні ў сталіцы Беларусі ў гонар газеты.

Рэдактар газеты "Прамень" Леанід Шакавец прыбыў у Мінск з "групай падтрымкі" на чале са старшынёй Саюза грамадскіх аб'яднанняў беларусаў Латвіі Валянцінай Піскуновай. Культурную праграму забяспечваў рыжскі ансамбль "Надзея" таварыства "Прамень" і салістка Міжнароднага Шаляпінскага цэнтру ў Рызе Ганна Крупская. Прыехалі і тры прадстаўнікі рэгіянальных суполак – Таццяна Бучэль з Даўгаўпілса, Валянціна Грыбоўская з Ліепая і Алена Нарушэвіч з Вентспілса. Яны меркавалі забяспечваць інфармаванне латышскіх выданняў аб прэзентацыі газеты.

Сумесны стэнд у выставачным павільёне "БелЭкспа" сведчыў аб тым, што сувязі з Радзімай у беларусаў Латвіі трывалыя. Яны пастаянна паведамляюць у Мінск аб дзейнасці сваіх арганізацый, а газета "Голас Радзімы" расказвае пра гэта беларусам ва ўсім свеце. Напярэдадні выставы ў "Голасе Радзімы" была змешчана падрыхтаваная ў Рызе старонка пра тое, як дружалюбныя беларусы Латвіі гавараць дасягненнямі сваёй краіны, падтрымліваюць сувязь з Радзімай і з'яўляюцца дастойнымі прадстаўнікамі свайго народа ў краіне пражывання.

У Доме дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі адбыўся вечар, прысвечаны юбілею газеты беларусаў Латвіі з удзелам рэдакцыі газеты "Голас Радзімы" і дэлегацыі беларусаў Латвіі, на якім прысутнічалі прадстаўнікі латвійскай дыяспары ў Беларусі, а таксама старшыня таварыства "Беларусь-Латвія" Сяргей Панізік. Галоўны рэдактар газеты "Голас Радзімы" Наталля Салук прадставіла

ўдзельнікам вечара старшыню Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Беларусі Станіслава Буко, які ад імя віцэ-прэм'ера беларускага ўрада Уладзіміра Дражына выказаў удзячнасць газеце "Прамень" і адзначыў, што яна – выдатны дыпламат, дастойны прадстаўнік беларускіх сродкаў масавай інфармацыі за мяжой, а ад сябе асабіста павіншаваў рэдактара Леаніда Шакаўца, спонсара і ініцыятара стварэння поўнафарматнай штомесячнай газеты Валянціну Піскунову, адзначыў яе выдатную ролю ў арганізацыі беларускай дыяспары не толькі ў Латвіі, але і ў іншых краінах Балтыі. У адказ на ўрочэнне падарунка – сувенірнага дывана з выявай Ефрасінні Полацкай Ганна Крупская выканала песню на словы Сяргея Панізіка аб святой заступніцы Беларусі.

Выпускнік Белдзяржуніверсітэта Леанід Шакавец – высокапрафесійны журналіст, выдатны арганізатар, сапраўдны беларускі патрыёт. Яго заслугі былі адзначаны беларускім урадам: на ўрачыстым

сходзе ў Палацы Рэспублікі ён быў узнагароджаны нагрудным знакам "Выдатнік друку Беларусі". Такой узнагароды прадстаўнік прэсы беларускай дыяспары ўдасцоены ўпершыню.

А ў дзень адкрыцця выставы дэлегацыю беларусаў Латвіі асабіста павіншаваў намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Алег Праляскоўскі, намеснік прэм'ера – міністра Рэспублікі Беларусь Уладзімір Дражын, міністр інфармацыі Уладзімір Русакевіч і яго намеснік Лілія Ананіч. Наведвальнікі выставы знаёміліся з газетай і здзіўляліся, што яна выходзіць у Латвіі на беларускай мове самастойным выданнем тыражом 2 000 экзemplяраў, ілюстраваная, распаўсюджваецца ў беларускіх арганізацыях Латвіі бясплатна, любімая чытачамі, мае сваіх няштатных аўтараў.

Газета "Голас Радзімы" знаёміла суайчыннікаў і наведвальнікаў выставы са сваімі дасягненнямі: апошняе – Інтэрнэт-праект "Вітае Беларусь", ён выклікаў вялікую ціка-

васць ва ўсім свеце, у красавіку яго наведала каля 30 тысяч Інтэрнэт-карыстальнікаў. Адна са старонак праекта – пошукавая сістэма 21.by "Беларусь у новым фармаце" была адзначана дыпломам на XI Міжнароднай спецыялізаванай выставе "Тэлекамунацыі, інфарматыка. Банк. Офіс. ТІВО-2004". Яна дае магчымасць атрымліваць штодзённую разнастайную інфармацыю пра Беларусь з першакрыніц, глядзець тэленавіны Беларусі і слухаць у прамым эфіры айчынныя радыёстанцыі, чытаць беларускую прэсу, праглядаць фотахроніку і г.д. Інтэрнэт-праект "Вітае Беларусь" – гэта яшчэ і першая ў Беларусі вэб-камера, устаноўленая ў цэнтры Мінска з відам на плошчу Перамогі. Беларусы за мяжой могуць убачыць жывое дыханне сталіцы ў яе штодзённым і святочным жыцці.

Сама газета "Голас Радзімы" стала выходзіць адзін раз у месяц, стварыўшы зручную для карыстання чатырохпалосную газету ў газеце "Скарбонка" з метадычнымі рэкамендацыямі па правядзенні свят, матэрыяламі па традыцый-

най культуры, рэцэптамі штодзёнай і святочнай беларускай народнай кухні, тэкстамі песень з нотамі і апісаннямі гульні, старонкай для дзяцей і іх бацькоў, дзе можна знайсці матэрыялы па абучэнні роднай мове для нядзельных рознаўзроставых школ беларусаў за мяжой. Газета "Голас Радзімы" прадэманстравала на выставе сваю магчымасць удасканалвацца, выкарыстоўваючы сучасныя сродкі камунацыі, супрацоўнічаць з выданнямі замежжа.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: прэзентацыю на выставе "СМІ ў Беларусі" распачынаюць (злева направа) рэдактар "Голасу Радзімы" Наталля САЛУК і старшыня Саюза грамадскіх аб'яднанняў беларусаў Латвіі Валянціна ПІСКУНОВА; галоўны рэдактар газеты "Прамень" Леанід ШАКАВЕЦ і старшыня беларускага культурна-асветніцкага таварыства "Уздым" (Даўгаўпілс) Таццяна БУЧЭЛЬ.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

УКРАЇНА. ВІННІЦА

Памяць сцішвае боль страт...

Кіраўнікі Вінніцкай вобласці (Украіна) на святкаванні 60-годдзя вызвалення вобласці ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў запрасілі паслоў з Расійскай Федэрацыі – Віктара Чарнамыр-

дзіна, з Рэспублікі Беларусь – Валянціна Вялічку, дыпламатычных прадстаўнікоў вышэйшага рангу іншых дзяржаў, народы якіх дапамагалі выганяць ненавіснага ворага з Падоллі.

Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Рэспублікі Беларусь В.Вялічка меў індывідуальную двухдзённую праграму сустрэч і перагавораў. Адбылася сустрэча пасла і з прадстаўнікамі беларускай дыяспары. Мы выказалі просьбу, каб гэту сустрэчу правесці ў фізіка-матэматычнай гімназіі, дзе больш паўстагоддзя працаваў былы ваенны палітрук, ўдзельнік Сталінградскай бітвы беларус Аляксандр Салаўёў. Ён, як дырэктар і настаўнік, карыстаўся вялікай павагай не толькі ў горадзе Вінніцы, але і ва ўсёй Украіне. А.Салаўёў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, знакам Пашаны, медалём А.Макаранкі. Наватар і педагог з вялікай літары, ён быў таксама ўдасцоены звання

заслужанага настаўніка і выдатніка народнай адукацыі. На сустрэчу ў гімназію прыйшло шмат людзей. Усклалі да мемарыяльнай дошкі кветкі. Вялікую цікавасць праявілі рускія, украінцы і прадстаўнікі іншых нацыянальнасцей.

З боку беларускай дыяспары віншаванне паважаным гасцям выказаў Васіль Свірыд. Падзяліліся ўспамінамі ўдзельнікі вайны, якія вызвалілі землі Віннічыны і Беларусі ад нямецка-фашысцкіх рабаўнікоў. Дарэчы, быў тут распаўсюджаны і архіўны матэрыял пра ўклад, які ўнёс у 1943–1944 гадах беларускі народ у вызваленне Украіны. Сярод іх Герой Савецкага Саюза – гвардыі старшыня Вітольд

Гінтаўт, разведчык 759-га стралковага палка 163 стралковай дывізіі Сцяпан Аляшкевіч, камандзір кулямётнага разліку Іван Кандрацёў.

Віннічане вельмі шануюць нашых землякоў. Пра тых, хто аддаў сваё жыццё за вінніцкую зямлю і навечна тут застаўся, сабраў звесткі палкоўнік у адстаўцы Дзмітрый Аляксандраў са сваёй жонкай Нінай Георгіеўнай. Ён з 1990 года вядзе вялікую пошукавую работу. Дзякуючы яе вынікам, нам стала вядома, калі загінулі і дзе пахаваны ў Вінніцкай вобласці сыны Беларусі.

Такую ж важную справу, як нам вядома, выконваюць беларусы, якія жывуць у Львове і іншых гарадах Украіны. Пра іх справы "Голас Радзімы" расказвае часта. Дзякуй, бо

ваша газета распаўсюджваецца ў 48 краінах свету і пра памяць сэрца, пра боль і раны, якія нанеслі фашысты, не трэба маўчаць.

Не магу не адзначыць, што Дзмітрый Аляксандраў быў удзельнікам вызвалення Беларусі. У якасці штурмана самалёта лейтэнант 338-га бамбардзіровачнага авіяцыйнага палка наносіў бомбавыя ўдары па нямецкіх аэрадромах каля Бабруйска ў час падрыхтоўкі да вядомай аперацыі "Баграціён", потым бамбіў немцаў на станцыях Полацк і Крулеўшчына, на пераправе на рацэ Дрыса, дабіваючы рэшткі немцаў, якія ўцякалі ў Латвію пасля віцебска-аршанскай аперацыі. Прыняў удзел у бела-стоцкай аперацыі, зрабіўшы два баявыя залёты на станцыю Ліда. Наша абласная арганізацыя выказала Дзмітрый Аляксандраў вялікую падзяку за яго асабістую дапамогу ў разгроме нямецка-фашысцкіх полчышчаў на землях нашай Айчыны і за пошукі матэрыялаў, якія сведчаць аб удзеле

нашых суайчыннікаў у Вялікай Айчыннай вайне на Падоллі, дзе мы жывём, працуем. Жывыя не павінны забываць пра тых, хто загінуў.

Наша абласная арганізацыя выказала Дзмітрый Аляксандраў вялікую падзяку за яго асабісты гераізм у час вайны і за пошукавую работу.

Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Рэспублікі Беларусь ва Украіне Валянцін Вялічка з першым сакратаром пасольства Віктарам Дзенісенкам і наш актыўны пры ўдзеле Дзмітрый Аляксандраў ўсклалі кветкі да магіл невядомых салдат, Вечнага агню, абеліска Славы воінаў-вызваліцеляў. Сярод іх у брацкай магіле ляжыць гвардыі падпалкоўнік Навум Нікіцін, які нарадзіўся ў вёсцы Росасна Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці.

Хочацца, каб сэрца і раны не балелі, але іх слязамі не вылечыш.

Уладзімір ДЗЯМЕСКА,

заснавальнік Вінніцкага абласнога зямляцтва беларусаў, ўдзельнік баявых дзеянняў.

Мікалай ЛАПУКА:

"У маі Балтыка квітнее яблыневымі садамі..."

Мікалай ЛАПУКА ўзначальвае Іглінскі раённы аддзел культуры, што ў Башкортастане, а з 1991 года з'яўляецца нязменным старшынёй нацыянальна-культурнага цэнтра беларусаў Башкортастана "Спадчына".

Нарадзіўся і жыве Мікалай Леанідавіч у Башкортастане, але па паходжанні і выхаванні самы што ні на ёсць шчыры беларус, у яго і вымаўленне характэрнае, як у большасці беларусаў.

— Хоць я і нарадзіўся ў Башкірыі, але ў беларускамоўным асяродку. У Башкірыі жыве каля 15 тысяч беларусаў, у асноўным у Іглінскім раёне. У пачатку мінулага стагоддзя ў час Сталыпінскіх рэформаў ехалі беларусы шукаць лепшай долі на агромністых тэрыторыях царскай Расіі. Шмат хто з іх знайшоў сваю зямлю ў Сібіры, Паволжы, а нехта і ў Башкірыі. Мой дзед прыехаў сюды з сваімі бацькамі і землякамі з Гомельскай вобласці ў 1915-м, калі яму было гадоў 14. Тут, у пасёлку Балтыка, і ў вёсцы Аўструм да гэтай пары жывуць іх нашчадкі, якія лічаць сябе беларусамі, размаўляюць на беларускай мове з цікавым вымаўленнем. Тут ёсць 2 школы, у якіх выкладаюць на беларускай мове.

— Якія прозвішчы распаўсюджаны ў гэтых вёсках?

— Покала, Лапука, Ласкіны. Усе жыхары гэтых мясцін нарадзіліся ўжо ў Расіі, гэта ў асноўным другое-трэцяе пакаленне, і ўсё-такі перанялі ад сваіх бацькоў мову, звычкі.

— Ці адрозніваюцца беларускія вёскі ад іншых?

— Нашым продкам некалі дасталіся няпростыя землі — у лясках. Шмат давялося ім папрацаваць, каб вакол дамоў з'явіліся агароды і нават сады. Затое якая прыгажосць у маі, калі квітнеюць яблыневыя сады! З'ява, нехарактэрная для гэтых мясцін.

— Ці ёсць у вас сваякі ў Беларусі?

— Знайшлі не так даўно сваякоў на Радзіме, мая цётка ўжо іх наведвала. Яе вельмі цёпла сустракалі. Перапісваемся. Знайшлі сваякоў у Беларусі і іншыя сем'і.

— Можна, хто з беларусаў вяртаецца да сваіх вытокаў — на Беларусь?

— Башкіры дружалюбна да нас адносяцца. Вельмі шмат робіць Прэзідэнт Башкортастана Муртуза Рахімаў, каб усе народы, незалежна ад нацыянальнасці, жылі тут дружна. У нас у пасёлку ёсць і латышы. Усе ужываемся, нікуды не збіраемся.

— Раскажыце, калі ласка, пра справы абшчыны.

— У нас у Балтыцы ёсць клуб, створаны народным умельцам, мастацкім кіраўніком ансамбля "Сябры" Аляксандрам Харытонавым. Тут і знаходзіцца нацыянальна-культурны цэнтр "Спадчына", у ім жа праходзяць рэпетыцыі самадзейнага ансамбля "Сябры". Аляксандр Харытонаў — таленавіты чалавек і выдатны арганізатар. І хоць ён не мае спецыяльнай музычнай адукацыі, затое мае выдатны слых. Яму ўдалося стварыць вельмі цікавы калектыў. Калі ўдзельнікі ансамбля выступалі ў Маскве на ІІ з'ездзе беларусаў, усім спадабаліся іх спевы. За плённую работу Аляксандру Мікалаевічу прысвоена званне заслужанага работніка культуры.

Наша аб'яднанне праводзіць па 2-3 мерапрыемствы ў год, на якіх

мы прапагандуем беларускую культуру і звычкі, у прыватнасці, арганізоўваем нацыянальнае падвор'е на свяце горада Уфы — сталіцы Башкортастана, дзе заўсёды годна прадстаўляем нашу дыяспару. Дарэчы, у самадзейных артыстаў прыгожыя касцюмы.

У нас вельмі цікава праходзіць Купалле. На сажалцы будзем домік, рыхтуем спецыяльную праграму. На свята прыязджае вельмі шмат гасцей: і беларусаў, і чувашоў, і мардоўцаў...

— А вашы дзеці лічаць сябе беларусамі?

— Мае дзеці ганарацца тым, што яны беларусы. Гэтак жа, як і я.

— Ці займаецца абшчына арганізацыяй летняга адпачынку беларускіх дзяцей з Башкортастана?

— Гадоў 5 таму прывозілі ў Беларусь школьнікаў у лагер на адпачынак. Ім там вельмі спадабалася. Сёлета вырашылі сабраць беларускіх дзяцей з некалькіх раёнаў Башкортастана ў лагера "Кашлы", каб пазнаёміць іх тут з беларускімі традыцыямі і абрадамі. Знайшліся спонсары, і цяпер падрыхтоўка да летняга адпачынку ідзе поўным ходам.

Гутарыла Таццяна КУВАРЫНА.

НА ЗДЫМКУ: Мікалай ЛАПУКА.

Фота аўтара. Масква-Мінск.

У БУДУЧЫ ДАВЕДНІК

Панасюк Іван Паўлавіч

(14.04.1960, в. Лелікава Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці), прадпрымальнік, мецэнат, генеральны дырэктар акцыянернага таварыства ў Новасібірску, грамадскі дзеяч беларускай дыяспары ў Расіі.

Іван Панасюк нарадзіўся ў беларускай сялянскай сям'і. Яго дзяцінства прайшло на Кобрыншчыне. У 1977 годзе, пасля заканчэння Мінскага сувораўскага вучылішча, паступіў у Вышэйшае ваенна-палітычнае агульнавайсковое вучылішча ў Новасібірску, якое закончыў у 1981 годзе на выдатна. Службу праходзіў у радах Савецкай Арміі на тэрыторыі Манголіі, Хакасіі, Тувы, а таксама ў Новасібірску, з'яўляючыся намеснікам камандзіра батальёна, затым палка. У 1990 — 1993 гадах вучыўся ў Ваенна-палітычнай акадэміі імя У.І.Леніна. Пасля заканчэння быў накіраваны ў Сібірскую ваенную акругу, дзе працягваў службу як намеснік камандзіра палка. Затым па ўласнаму жаданню быў звольнены ў запас.

Іван Паўлавіч цяпер працягвае вучобу і з'яўляецца аспірантам Сібірскай акадэміі дзяржаўнай службы пры Прэзідэнце Расійскай Федэрацыі, працуе над кандыдацкай дысертацыяй па паліталогіі.

З 1993 года І.Панасюк актыўна пачаў займацца прадпрымальніцкай дзейнасцю. У 1999 годзе быў выбраны старшынёй Савета дырэктараў ААА "Новосібірскцветмет" — найбуйнейшага ў Сібіры спецыялізаванага прадпрыемства па пастаўках каляровых металаў. З гэтага ж года і па цяперашні час І.Панасюк з'яўляецца старшынёй Савета дырэктараў групы кампаніі "Еўропа-Азія", якая працуе на расійскім і міжнародных рынках з 1994 года.

Іван Паўлавіч вельмі актыўна ўключыўся ў грамадскую дзей-

насць. З 2002 года ён прэзідэнт Рэгіянальнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі беларусаў. У тым жа годзе быў запрошаны для ўдзелу ў Расійскай праграме лідэрства Бібліятэкі Кангрэса ЗША "Адкрыты свет". Паспяхова прайшоў навучанне па тэме: "Федэралізм і рэгіянальная палітыка", (Новы Арлеан, штат Луізіяна, ЗША).

І.Панасюк добра вядомы ў Расіі і за яе межамі мецэнат. З вельмі кароткі тэрмін пабудаваў у Новасібірску царкву імя святой Ефрасінні Полацкай, якая стала ўвасабленнем духоўнасці для беларускай дыяспары Сібіры. Вядуцца далейшыя праектна-будаўнічыя работы. У бліжэйшыя гады намечана ўзвядзенне цэлага культурна-асветніцкага комплексу з бібліятэкай, канферэнц-залай, домам творчасці, нядзельнай школай. Летам 2002 года дзякуючы Івану Паўлавічу ў Новасібірску пачаў працаваць Беларускі культурна-асветніцкі цэнтр імя Ефрасінні Полацкай, які аб'ядноўвае больш за 30 тысяч беларусаў. Яго ўзначальвае Іван Панасюк. Ён жа з'яўляецца старшынёй аляксандраўскага Савета храма святой Ефрасінні. Цэнтрам выдаецца газета "Мая Радзіма". Іван Паўлавіч наведвае сваю радзіму, дапамагае землякам.

І. Панасюк жанаты, мае сына, студэнта Томскага юрыдычнага ўніверсітэта.

Наталля ТАКТАСУНАВА (Мінск).

Кец

Іван Аляксандравіч
(Літаратурны псеўданім
Іван Батрачкін), 25.04.1940,
в. Муляры Дзятлаўскага раёна
Гродзенскай вобл., грамадскі дзеяч беларускай
дыяспары ў Малдове, паэт.

І.Кец нарадзіўся ў сям'і селяніна. Адукацыю атрымаў у сямігодцы, якую скончыў у 1954 годзе, а затым у сярэдняй школе № 1 г.п. Дзятлава. Два гады працаваў на будоўлі ў г. Сочы, потым на чыгунцы ў Беларусі. У 1959 годзе паступіў у Адэскае ваеннае вучылішча, якое закончыў на "выдатна" ў 1963 годзе.

Закончыў Ваенную акадэмію імя М.В.Фрунзе (1978). Прайшоў шлях ад камандзіра ўзвода да старшага афіцэра штаба Галоўнага камандавання. У званні палкоўніка быў звольнены ў запас па ўзросту (1990). На той час пражываў у г. Кішынёве, дзе і застаўся жыць з жонкай і малодшым сынам.

Пры стварэнні Беларускай абшчыны ў Рэспубліцы Малдова стаў яе актыўным сяб-

рам, а ў 2002 годзе быў абраны старшынёй рады абшчыны.

І.Кец займаецца літаратурнай творчасцю. Піша вершы на беларускай і рускай мовах. Ім выдадзены паэтычныя зборнікі: "Летуценнік" (2000), "Блізкая даль" (2003). Друкаваўся таксама ў альманаху "Ларец". Галоўны рэдактар зборніка "Беларусы ў культуры і навуцы Малдавіі" (2002).

Узнагароджаны медалём "Ветэран Узброеных Сіл" і іншымі ваеннымі медалямі.

Валянціна ГРЫШКЕВІЧ (Мінск).

"Беларускі дом" у Чыкага

Украсавіку ў Чыкага зарэгістравана новае аб'яднанне беларусаў "Беларускі дом". Згуртаваў суайчыннікаў, якія не так даўно трапілі ў гэтыя мясціны, бізнесмен з Мінска
Анатоль Рассоха.

Мэта новай суполкі — аб'яднаць тых, хто мае патрэбу ў зносінах, падтрымаць тых, хто яшчэ не вельмі добра арыентуецца ў новым асяродку, аказаць кансультацыйную і візавую дапамогу.

У планах не толькі культурныя, але і эканамічныя праекты. Для тых, каго яны зацікавяць, "Беларускі дом" у Чыкага даслаў свае каардынаты

Belarusian house in Chicago
877 Sparta crt * Vernons Hills *
Chicago IL 60061 *

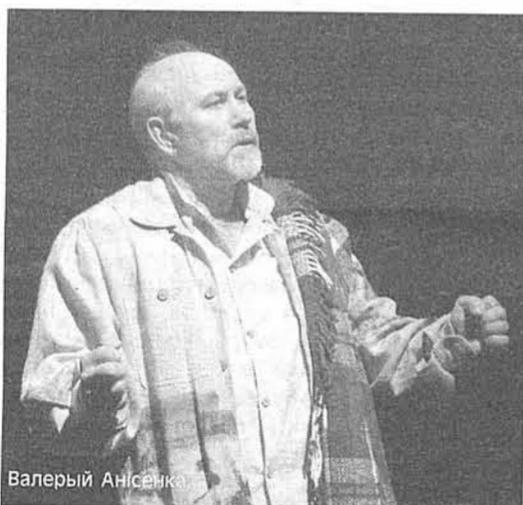
Tel. 800-448-4390, 773-655-9453, 847-533-1609.

НА ЗДЫМКУ: прэзідэнт суполкі "Беларускі дом" Анатоль РАССОХА (злева) і святар айцец Дзмітрый.

Тэкст і фота Ніны ПЕТУХОВАЙ.

Рэжысёр Валерый Анісенка мае 90 п'ес на выбар...

Валерый Анісенка

Тэатр беларускай драматургіі створаны ў канцы 1990 года як структурнае падраздзяленне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы па рабоце з драматургамі (прэм'ера першага спектакля адбылася ў лютым 1992 года). У 1993-м ён атрымаў статус рэспубліканскага. Першым мастацкім кіраўніком стаў Валерый Мазынскі, а з 2000 года тэатр узначальвае Валерый Анісенка. Найбольшая ўвага надаецца папулярнаму беларускаму мову і драматургіі – большасць спектакляў ставіцца паводле п'ес беларускіх аўтараў, даецца магчымасць творча рэалізаваць сябе пачынаючым драматургам. У той жа час кіраўніцтва тэатра не толькі сочыць за ўсім новым у сучаснай драматургіі, але і вывучае сістэму арганізацыйнай працы калег за мяжой, наладжвае гастролі трупы, удзел у тэатральных фестывалях. У маі ўся трупа тэатра выехала на вялікія гастролі ў Іркуцк (Расія), якія праходзяць у рамках Года культуры Беларусі ў Расійскай Федэрацыі. Юбілей рэжысёра і 25-годдзе творчай дзейнасці – яшчэ адна нагода для гутаркі з Валерыем Анісенкам, якую наш карэспандэнт Рэгіна Гамзівіч пачала з пытання пра гастрольны календар тэатра.

тацкім кіраўніком стаў Валерый Мазынскі, а з 2000 года тэатр узначальвае Валерый Анісенка. Найбольшая ўвага надаецца папулярнаму беларускаму мову і драматургіі – большасць спектакляў ставіцца паводле п'ес беларускіх аўтараў, даецца магчымасць творча рэалізаваць сябе пачынаючым драматургам. У той жа час кіраўніцтва тэатра не толькі сочыць за ўсім новым у сучаснай драматургіі, але і вывучае сістэму арганізацыйнай працы калег за мяжой, наладжвае гастролі трупы, удзел у тэатральных фестывалях. У маі ўся трупа тэатра выехала на вялікія гастролі ў Іркуцк (Расія), якія праходзяць у рамках Года культуры Беларусі ў Расійскай Федэрацыі. Юбілей рэжысёра і 25-годдзе творчай дзейнасці – яшчэ адна нагода для гутаркі з Валерыем Анісенкам, якую наш карэспандэнт Рэгіна Гамзівіч пачала з пытання пра гастрольны календар тэатра.

“Жанчыны Бергмана” зразумелыя ўсім і па-беларуску

— Пра гастролі гэтага года скажу, што не ўсё яшчэ вырашана. Але іх пачатак — удзел у праграме Года беларускай культуры ў Расіі. Наш гастрольны тур пачынаецца з Іркуцка. Будзем выступаць у будынку Тэатра юнага гледача, які адзначыў летась сваё 75-годдзе. У Маскву на фестываль “Залаты віцязь” гэты тэатр летась прывозіў спектакль “Працанне с Матэрой” Распуціна, на якім, дарэчы, прысутнічаў і аўтар. Тады пазнаёміліся і пасябравалі з артыстамі, рэжысёрам, дырэктарам. І вось вязём у Іркуцк увесь тэатр і 8 спектакляў: “Адвечная песня”, “Жанчыны Бергмана”, “Песні ваўка”, “Понцій Пілат”, “Адэль”, “Містэр розыгрыш”, “Хрустальны туплік”, “Чарнобыльская малітва”. Нас чакае там наша беларускае зямляцтва, і, здаецца, выступленні будуць не толькі ў Іркуцку, але і ў вобласці. Хвалююся, бо ёсць складанасць у тым, што мы ж беларускамоўны тэатр і вязём усе беларускамоўныя п'есы. Калі іграеш нейкую расійскую ці сусветную класіку, то хоць сюжэт вядомы. Так што гэтыя гастролі — сур'ёзны для нас экзамен. Праўда, спектакль “Жанчыны Бергмана” мы ўжо паказвалі ў Маскве, Каіры (Егіпец), у Румыніі, і ён узрушыў гледачоў: высокае мастацтва зразумелае на любой мове і не мае межаў.

— Летась у вас быў плённы год на гастролі, узнагароды...
— Пры падтрымцы Міністэрства культуры мы з'ездзілі ў

лістападзе ў Маскву на прэстыжны фестываль “Залаты віцязь”, і наша вядучая актрыса Таццяна Мархель атрымала Гран-пры за лепшую жаночую ролю ад старшыні журы Мікалая Бурляева. У верасні адбыліся гастролі ў Егіпце. Мне давялося ўдзельнічаць у Днях культуры Беларусі ў Іране...

“Трупы трэба калекцыяніраваць...”

— У тэатры нядаўна адбылася прэм'ера спектакля “П'емонцкі звер” па п'есе Андрэя Курэйчыка. Вы даволі часта абнаўляеце рэпертуар.

— Яшчэ адна прэм'ера — “Нязваны госьць” — адбудзецца на нашай малой сцэне. Наш тэатр эксперыментальны, мы павінны спрабаваць, адбіраць з дапамогай гледача лепшыя п'есы беларускіх драматургаў. А гэта значыць, трэба рыхтаваць яшчэ больш спектакляў. Тыя, што спадабаліся гледачам, маюць добры рэйтынг, застаюцца ў рэпертуары.

— Падбор маладых акцёраў для трупы — гэта, пэўна, вельмі складана? Некаторыя з іх вашы вучні, іншыя прыйшлі з перыферыйных тэатраў. Як вы іх падбіраеце?

— Я сказаў бы нават так: трупу трэба калекцыяніраваць, выходзіць, так падабраць творчы калектыў, каб гэта было адно цэлае. У тэатры нельга проста служыць. Тэатр — стваральная энергія, якая праяўляецца ў спектаклі. І не толькі. Тэатр нясе культуру ва ўсім, сам акцёр павінен быць носьбітам культуры, і не толькі на сцэне. Наш складаны час вельмі адбіваецца на творчасці, таму мы патрабавальныя да кожнага артыста. Я задаволены добрымі водгукамі пра наш калектыў, што склад яго інтэлігентны, цікавы ў

накірунках творчасці. Тры гады — гэта тэрмін выпрабавання для кожнага ў нашым тэатры.

— Рэпертуар тэатра разнастайны, сапраўды адлюстроўвае сучасную драматургію. Як ён фарміруецца? І, з другога боку, каб тэатр быў сучасным, трэба ж ездзіць па свеце, знаёміцца з навінкамі, тэатральнымі пошукамі...

— Па-першае, дзякуючы Міністэрству культуры Беларусі, маю магчымасць ездзіць на фестывалі. Калі ты настроены быць у курсе сучасных творчых працаў, атрымліваць новую інфармацыю, ты будзеш ёю валодаць. Было б жаданне. У нас добрая літаратурная частка — гэта мае памочнікі. Сілкуюць і конкурсы айчынных драматургаў, якія рэгулярна праводзяцца ўжо на працягу 10 гадоў, і мы маем 90 п'ес на выбар. Друкуюцца зборнікі. Самі аўтары прыносяць свае творы.

— Супрацоўнічаць з рэжысёрамі вам удаецца?

— Я ўсіх запрашаю: стаўце, на Парнасе месца хопіць усім. Даю трупу, сцэну, працуеце. У кожнага свой стыль, свае прыхільнасці. Я люблю псіхалагічную драму, мне здаецца, што я гэта адчуваю,

— Мне здаецца, што ўсё роўна б я прыйшоў да рэжысуры. Ведаючы свой характар, думаю, што мне было б цесна ў межах толькі акцёрскай працы. А спачатку я хацеў быць толькі артыстам, гэта так. Кажуць, неблагім быў артыстам. А потым у 33 гады кінуты Купалаўскі тэатр, дзе працаваў, і паехаў у Маскву пачынаць усё спачатку.

— Давайце абзначым вехі вашай біяграфіі.

— Родам з Талачына Віцебскай вобласці. Там вырас, вучыўся, а потым паступіў у тэатральна-мастацкі інстытут. Мастацкі кіраўнік курса — прафесар Дзмітрый Арлоў, педагогі — Галіна Старкоўская, Зоя Свінарская, ... Курган, ... Стасевіч... На педагогаў мне шанцавала. У 1965 годзе, калі скончыў інстытут, мяне бралі ў тэатр імя Янкі Купалы, але не ўзялі жонку, і мы з ёю, маладыя выпускнікі, паехалі ў Віцебск у тэатр імя Якуба Коласа. Два шчаслівыя гады там. Але я цяпер магу прызнацца: пабаяўся стаць правінцыяльным артыстам. У арміі служыў у Мінску ў армейскім ансамблі песні і танца. Потым 7 гадоў у Купалаўскім тэатры. Тады быў вельмі моцны склад трупы, а я не хацеў заставацца на друга-

Таццяна Мархель у спектаклі “Жанчыны Бергмана”.

што я гэта ведаю. А іншы рэжысёр зробіць тое, што мне не ўдаецца. І акцёрам цікава, і рэпертуар разнастайны.

Час вымагае іншага, чым раней, рытму існавання. У гэтым сэнсе наш тэатр адкрыты для ўсіх.

Цесныя рамкі аднаго ампула

— Валерый Анісенка — акцёр, рэжысёр і адміністратар. Ці не складана аднаму чалавеку сумяшчаць столькі абавязкаў?

— Я хацеў бы застацца мастаком, паставіць цікавыя спектаклі, выхаваць сучасную добрую трупу, каб спектаклі ўзрушвалі гледачоў. Успамінаюць жа дасюль спектакль “Качынае паляванне” Вампілава, які я паставіў 25 гадоў таму.

А што спраўляюся з абавязкамі адміністратара, тлумачыцца проста: я сялянскі сын. У нас у сям'і не было “хачу” ці “не хачу”. Трэба — і ўсё.

— А калі пачалі цікавіцца тэатрам і тым больш калі ўжо атрымалі адукацыю — больш хацелі быць акцёрам ці рэжысёрамі?

радных ролях і паехаў у Маскву вучыцца на рэжысёрскія курсы пры ГЦІСе. У Мінск вярнуўся з мэтай стварыць тэатр. Працаваў на радыё галоўным рэжысёрам. Рабіў спектаклі, якія гучалі на беларускім і расійскім радыё, на Захад ездзіў. Вялікая школа! Цяпер, калі я прыйшоў у тэатр, мне ёсць што перадаць маладым акцёрам, бо я працаваў з лепшымі беларускімі артыстамі. Каля 100 спектакляў паставіў. Удзячны ўсім, хто працаваў са мной.

Амерыка пераканала: цані тое, што маеш

— Якія высновы зрабілі вы для сябе як рэжысёр пасля нядаўняй паездкі ў ЗША?

— Я магу бясконца доўга гаварыць, якія там тэхналогіі, як там цудоўна, але пасля такіх паездак яшчэ больш пачынаеш любіць свой тэатр, сваю Радзіму, пачынаеш цаніць тое, што маеш. Калі вярнуўся, паведаміў свайму калектыву дзве высновы, да якіх прыйшоў пасля паездкі ў Амерыку. Па-першае, трэба пакончыць з сацыялістычнай псіхалогіяй —

мне нехта павінен нешта даць, арганізаваць і г.д. Ніхто нікому не павінен. Параўнаем: у амерыканскім тэатры няма штатнай трупы, там збіраецца каманда на 4 тыдні, рэпетыруе любой складанасці п'есу, потым чатыры тыдні кожны вечар іграе і ўсё. А далей возьмуць цябе ў наступны склад ці не возьмуць — гэта праблема для акцёра.

Другая выснова, якую я зрабіў пасля гэтай паездкі, — трэба цаніць тое, што маеш. Ёсць тэатр — дзякуй, нешта табе плацяць — тройчы дзякуй, мала — зарабі яшчэ. А для гэтага трэба працаваць больш, больш жорстка і больш якасна.

— І ўсё ж раскажыце, калі ласка, падрабязней пра мэты гэтай паездкі.

— Атрымалі запрашэнне Дэпартамента Злучаных Штатаў Амерыкі для знаёмства з культурным жыццём краіны. Разам са мной ездзілі прафесар Рыгор Баравік з Акадэміі мастацтваў, акцёр і мастацкі кіраўнік прыватнага Малога тэатра Ігар Забара, драматург Андрэй Курэйчык і маладая актрыса Юлія Палубіцкая. Прафесар Баравік расказваў пра нашу сістэму тэатраў (ён загадчык кафедры рэжысуры, даследуе беларускі тэатр) — яго ўдзел у нашай дэлегацыі быў важкі. У час паездкі знаёміліся з праграмай “Мясцовыя рэгіянальныя тэатры”, якая 60 гадоў існуе ў Амерыцы, пабывалі ў 5 гарадах: Вашынгтоне, Луісвілі, Остэне (штат Тэхас), затым Сіэтле, потым пералёт праз усю краіну, 4 дні ў Нью-Йорку — і дамоў. Такім чынам, убачылі краіну, сустрэліся з першымі асобамі ў нашай прафесіі. Напрыклад, з генеральным менеджэрам самай прэстыжнай залы ЗША “Кенэдзі-Цэнтр” (нам паказвалі гэты цэнтр, запрасілі на рэпетыцыі, наладзілі сустрэчы з людзьмі, якія каардынуюць праграмы, шукаюць грошы).

— Якія традыцыі існуюць у амерыканскага тэатра, якія віды тэатраў?

— Карані прафесійнага тэатра ЗША рускія (сістэма Станіслаўскага, п'есы Чэхава і г.д. — яны гэта прызнаюць). Цяпер многае відазмяняецца, шмат розных плыняў, але гледачы выхаваны на традыцыях рэалістычнага тэатра. Амерыка — гэта не толькі каўбойскія фільмы і мюзіклы. Мы паглядзелі па 3–4 спектаклі ў кожным з гарадоў, дзе пабывалі. Ад самых фэшэнебельных (мюзікла ў Чыкага, напрыклад) да падвальнага тэатра, які месціцца ў гаражах.

Нам паказалі разнастайныя па жанрах спектаклі, расказалі пра механізм працы, падбор рэпертуару. У Сіэтле прозвішчы людзей, якія ахвяравалі грошы на тэатр, напісаны на крэслах у зале, а таксама занесены ў асобны спіс. У гэтым горадзе жыве адзін з самых багатых людзей свету Біл Гейтс, які ахвяраваў 75 мільёнаў. Дарэчы, па прыездзе на радзіму мы атрымалі паведамленне ад калегі з ЗША, што ён прыедзе і папрацуе з нашым калектывам, паглядзіць нашы беларускія тэатры. Магчыма, давядзецца паляцець у Сіэтл, з задавальненнем пастаўлю там беларускую п'есу. Такія кантакты, спадзяюся, будуць узаемакарыснымі.

— Шчыра дзякуючы за гутарку і зычу далейшых творчых поспехаў вам і калектыву, якім вы кіруеце.

Фота з архіва тэатра і Яўгена КАЗЮЛІ.

Пачула б Паўлінка рок-н-рол

"P.L.A.N." — "Вам слова, Джон Ячмень!", Мн., 2003. Студыя А.Плясанава.

Не прайшло і года з часу нашай першай сустрэчы з блюзавым гуртом "P.L.A.N." (гл. "Віртуозы сярод дэбютантаў", "ГР" № 23 за 05.06.2003), а калектыў прапаноўвае і наступны свой рэліз.

Новы альбом — безумоўны крок наперад у шмат якіх аспектах. Найбольш прыкметная змена — прыход у "P.L.A.N." знакамитага гітарыста Андрэя Дзяменцьева, які раней іграў і ў гурце расійскай зоркі В.Бутусова, і ў беларускім "Калі Юга". Да меладычных фарбаў гітарнай манеры Г.Станкевіча ён дадаў выразную рок-н-рольную энергетыку і захаватыя пасажи.

Калі прэса і раней адзначала вартаснасць пазычнага складніка песень гурта, дык гэты альбом ахоплівае паззію яшчэ больш шырокай пlynню: тут і ўласныя спробы рыфмаванага асэнсавання жыцця ("Вогненная птушка", "Кома-тэле", "Тост пакрадзеных

святаў"), і творы прафесійных пазтаў ("Любоў вышэй за нянавісць" С.Законнікава, мая асабістая "Ой, Дуся, Дуся..."), і свае ўласныя кавер-версіі твораў маладзёжных рок-куміраў ("Маё пакаленне" Лявона Вольскага, "Рок-н-рол шанц" Віктара Цоя). А сама назва альбома не выпадкова нагадвае тытул томіка папулярнай у 80-х гадах беларускай кніжнай серыі "Паззія народаў свету". Менавіта адтуль узяты Роберт Бёрнс, перакладзены на нашу мову Язэпам Семязонам.

Лідэр гурта "P.L.A.N." Андрэй Плясанаў, трэба сказаць, не толькі цікавы вакаліст і кампазітар, а яшчэ і аўтарытэтны калекцыянер сучаснага жывапісу, ды і сам вядомы ў Еўропе мастак. Знайшліся ў яго калекцыі і творы, адпаведныя для раскрыцця піўных вобразаў Роберта Бёрнса: вокладку ўпрыгожылі рэпрадукцыі маляўнічых карцін А.Меранкова, Д.Сурыновіча.

Але гэтым не завяршаецца жывапісная частка альбома. Дыск выпушчаны сучасным камбінаваным фарматам CD-digital-audio+, таму

прыдатны не толькі для плеера або музычнага цэнтра, але і для камп'ютэра, дзе пад музыку можна яшчэ і паблукіць па маштабнай мультымедычнай выставе авангардных работ мастака А.Плясанава, паглядзець вокладкі прэстыжных еўрапейскіх каталогаў з яго удзелам (Галандыя, Германія, Польшча), фрагменты творчасці ў бодзі-арце.

Калі вас здзіўляе такая разнастайнасць натурны лідэра гурта "P.L.A.N.", дык шмат што растлумачыць тут чыста біяграфічны факт: Андрэй Плясанаў — пляменнік знакамітай дзяячкі беларускага тэатра Паўліны Мядзёлкі, якая, аказваецца, не толькі Янку Купалу натхніла на шэдэўр беларускай драматургіі ("Паўлінку"), але і айчынныму блюзу і рок-н-ролу здолела перадаць нацыянальны запал. Пра асабістыя кантакты са слаўтай цёткай Андрэй Плясанаў не раз распавядаў на мядзёлкаўскіх вечарынах, ладжаных музеем Янкі Купалы. Пасавалі такім імпрэзам і яго песні ў акустычным варыянце.

Вітаў **МАРТЫНЕНКА.**

Мужчыны

ў "Пурпурным тумане"

Спецыялісты Беларускага цэнтра моды не пакідаюць без увагі мужчын. Што прапануюць дызайнеры адзення ў гэтым сезоне прадстаўнікам моцнай паловы, расказвае галойны мастацкі кіраўнік БЦМ Эльвіра ЖВІКАВА.

— У гэтым сезоне мужчынам мы прапануем некалькі накірункаў. Адзін з іх назваў "Пурпурны туман". Рамантычная тэма, дзе аб'ядноўваюцца і этнас, і стыль вядомай рок-групы "Бітлз". Калі ўспомніць, у якіх пінжаках выступалі вядомыя музыканты, то ва ўяўленні ўзнікаюць вузкія, прыталеныя сілуэты, папулярныя ў 60-х гадах мінулага стагоддзя. Такая ж стылістыка, толькі з каўняром "стойка", будзе вельмі актуальнай у гэтым сезоне. Адзінае несупадзенне — падкладкі, якія мяркуюцца рабіць яркімі, выкарыстоўваючы каляровыя, пажадана набіўныя тканіны. Кантраст паміж аскетызмам знешняга выгляду і ўнутранай раскошай — адна з модных вядучых тэм. Сурдунныя пінжакі з баваняўнага вельвету, курткі з каўнярамі-стойкамі, аксаміцістыя тканіны з велюравай паверхняй таксама актуальныя. А для сарочак будучы прымяняцца бліскучыя саціны і шаўковыя тканіны. Падобная тэматыка блізка людзям артыстычным і тым, хто трапятліва адносіцца да апошніх модных навінак.

Адна з актуальных тэм сезона — спартыўная. Намі распрацавана серыя "Містэр Алімпія". Будучы вельмі эфектна выглядаць штаны з рознымі драпіроўкамі, з выкарыстаннем металічнай і пластмасавай фурнітуры.

— Якім тканінам для мужчынскага адзення аддаецца перавага ў гэтым сезоне?

— Яны імітуюць тэхнічныя тканіны. З іх будучы шыцца штаны спартыўнай эстэтыкі — вузкія па ўсёй даўжыні, з накладнымі кішэнямі. Вельмі актуальныя для лета таксама кароткія шорты з двухбаковага "джэрсі", няроўна падрэзаныя беля джынсы з лампасамі, сплеченымі са шнуроў. Па-ранейшаму актуальныя неапрацаваныя краі швоў, стыльна будзе выглядаць адбеленая тканіна "дэнім" з аздабленнем з натуральнай скуры. Штаны і шорты будучы эфектна выглядаць, калі іх дапоўніць пуловерамі, звязанымі з грубай шэрсці або віскозы з вузельчыкавым кручэннем ніткі.

— І ўсё ж, што можна назваць "піскам сезона"?

— Яшчэ адна модная тэма атрымае пуцёўку ў жыццё. Яна праявіцца ў верхнім адзенні. Гэта тэма анатоміі. Дызайнеры будучы старацца перанесці анатомічныя падрабязнасці чалавечага цела на ад-

зенне. Найбольш гэта тэндэнцыя праявіцца ў дэкоры, у вырабах са скуры або імітуючых скуру. У якасці дэкору могуць выкарыстоўвацца цясненні, розныя падложкі, шнуркі, і такім чынам на паверхні скуры або тканіны пад скуру будучы з'яўляцца фрагменты, якія імітуюць мышачную тканку, асобныя групы мышцаў. Такая тэндэнцыя — вынік пошуку новага для мужчынскага адзення, бо яно больш кансерватыўнае, чым жаночае. Думаю, навінка будзе цікавай, яна дае прастору для творчай фантазіі.

— Дзе, акрамя буціка Беларускага цэнтра моды, можна набыць ваша моднае адзенне?

— Акрамя фірменнага магазіна ў Доме моды, прадукцыя БЦМ прадстаўлена ў вялікіх мінскіх гандлёвых цэнтрах: ЦУМе, ГУМе, "Кірмашы". Цяпер мы спрабуем стварыць у гэ-

тых магазінах свае фірменныя секцыі, накіроўваем туды сваіх прадаўцоў-кансультаўтаў. Ужо маём станоўчыя вынікі. Наогул, у нас вялікія

планы па адкрыцці цэлай сеткі сваіх магазінаў.

Наталія **АЛЯКСЕВА.**

Танцы... па раскладу

У Беларусі любяць танцаваць. Тысячы дзяцей займаюцца бальнымі, спартыўнымі, народнымі танцамі ў школах, Дамах культуры. Узровень аматарскіх студый высокі. Прыклад таму — танцавальны клуб "Сігма", створаны ў 1986 годзе, які ўзначальваюць муж і жонка Аляксандр і Алена Казыра. Тут займаецца каля трохсот чалавек. З пачынаючымі працуюць вучні Алены і Аляксандра. Самі ж яны вучаць дзяцей танцаваць больш за 20 гадоў. У клубе ёсць свой харэограф. Танцы прыходзяць у жыццё дзяцей у 6-7 гадоў. Усе конкурсныя танцы клубу сканцэнтраваны ў дзіцяча-юнацкай студыі.

Менавіта яны ездзяць на турніры, удзельнічаюць у розных спаборніцтвах. Алена Казыра пераканана, што прызначэнне клуба не толькі ў тым, каб гадаваць чэмпіёнаў, але і займацца з тымі, хто марыць проста навучыцца прыгожа і пластычна рухацца. Здараецца, бацькі прыводзяць дзяцей з мэтай адцягнуць іх ад нейкіх непрыстойных заняткаў. Часам танцы раіць урачы для выпраўлення асанкі. У клубе не прынята каму-небудзь адмаўляць. Напрыклад, у гэтым годзе набралі дарослых, якія жадаюць навучыцца танцаваць.

За выхаванцамі назіраюць і найбольш перспектыўных аб'ядноўваюць у асобныя групы. Так адбываецца ва ўсіх узроставых катэгорыях. Ад узроўню дзяцей у групе залежыць графік заняткаў, нагрузка, патрабаванні і перспектывы, нарэшце.

Склалася так, што афіцыйна ў Беларусі няма ніводнай прафесійнай пары ў спартыўных танцах. У той жа час ёсць прафесійныя трэнеры. Напрыклад,

Аляксандр і Алена Казыра ў мінулым танцоры, а цяпер трэнеры і судзі міжнароднай катэгорыі. Для атрымання кваліфікацыі давялося шмат вучыцца, удзельнічаць у розных трэнінгах, семінарах.

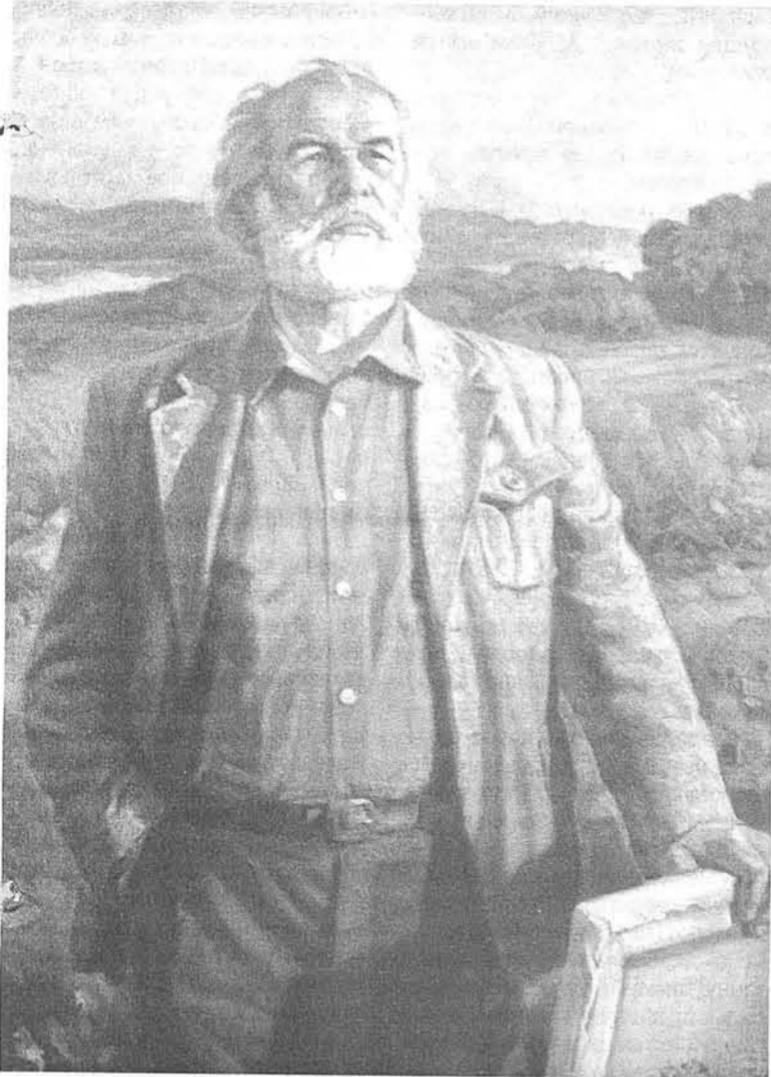
Беларуская федэрацыя танцавальнага спорту — член Міжнароднай спартыўнай арганізацыі аматарскіх танцаў (IOSF). Па яе лініі праводзяцца чэмпіянаты свету і Еўропы. Традыцыйна выхаванцы "Сігмы" ездзяць на турніры ў Польшчу, Латвію, Расію. Нядаўна прыехалі з Украіны, дзе выступала палова калектыву. Большасць вярнуліся з кубкамі і

медалямі. У мінулым годзе, наогул, было шмат выступленняў. Асабліва запомніўся адкрыты чэмпіянат Даніі ў Капенгагене, дзе Арцём Казыра і Кацярына Мычкова сталі пераможцамі. Гэта пара — адзінаццаціразовыя чэмпіёны Беларусі. Клуб "Сігма" прадстаўляў таксама нашу краіну на чэмпіянатах свету і Еўропы.

Многія вучні Алены і Аляксандра сталі ўжо педагогамі. Працуюць у Мінску або за мяжой. Нядаўна два чэмпіёны з іх калектыву паехалі працаваць у Нарвегію. Адна выхаванка працуе ў Славеніі. На танцораў звяртаюць увагу на міжнародных конкурсах і запрашаюць у іншыя краіны, каб стварыць пару, або на трэнерскую работу. І гэта пацвярджае высокі ўзровень падрыхтоўкі. Алена Казыра пераканана, што беларускія спартыўныя танцоры канкурэнтаздольныя. Каб так было і надалей, трэба сачыць за тэхнікай і модай, якія пастаянна мяняюцца. Трэнер шкадуе аб адным: спартсмены, дасягнуўшы пэўнага высокага ўзроўню, пакідаюць Беларусь і прадстаўляюць іншыя дзяржавы і клубы. Трэнерам жа застаецца адно — гадаваць новыя таленты.

Алена **СПАСЮК.**

Траекторыя зачараванага кола

У Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь адбылася выстава твораў заслужанага дзеяча мастацтваў, народнага мастака Беларусі Паўла Масленікава, прысвечаная яго дзевяностагоддзю.

Для сталічнага глядача выстава стала падзеяй хаця б па той прычыне, што амаль уся спадчына мастака знаходзіцца ў горадзе Магілёве, якому аўтар перадаў сто трыццаць сваіх работ. Усе яны захоўваюцца і экспануюцца ў Музеі імя Паўла Масленікава.

Творчасць мастака шматгранная. Кожная грань адпавядае яго захапленню той ці іншай справай, якой ён аддаваўся цалкам. Можна згадаць яго працу ў Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай тэатры оперы і балета. Ён, адзін з першых мастакоў-пастаноўшчыкаў, шмат зрабіў для станаўлення гэтага славутага тэатра. Не менш значная яго праца ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце, дзе ён выкладаў, быў загадчыкам кафедры, рэктарам. У згаданы перыяд і працуючы ў Акадэміі навук, П.Масленікаў паспяхова сумяшчаў жывапіс і навуковыя даследаванні ў гэтай галіне. Трыццаць

навуковых артыкулаў, прысвечаных праблемам развіцця жывапісу, аднаго з вядучых жанраў выяўленчага мастацтва, падрыхтоўка дзесяці аспірантаў — будучых мастацтвазнаўцаў — яшчэ адна яскравая грань таленту Паўла Масленікава.

Для самога мастака галоўным у жыцці ўвесь час быў пейзажны жывапіс. Яркія малюнкi вясковага наваколля (будучы мастак нарадзіўся ў вёсцы Княжыцы на Магілёўшчыне) засталіся ў памяці з дзіцячых гадоў. Любоў да роднай зямлі П.Масленікаў пранёс праз усё жыццё, пра што сведчаць шматлікія пейзажы мастака. Яго хвалявала ўсё: палі і пагоркі, лясы і адзінокае дрэва сярод жытняга поля, азёры і рэкі... А любоў мастака да неба, здольнасць перадаць яго стан у розныя часы дня, у розныя поры года насычалі палотны асаблівым святлом і стваралі хваляючы настрой.

П.Масленікаў, па натуре вандроўнік, шмат дзе пабываў. І гэта не толькі Крым ці Алтай, Прыбалтыка ці Сярэдняй Азія, але і Фінляндыя, Індыя, Швейцарыя, краіны Міжземнамор'я. Кожная вандроўка — новы цыкл работ са сваімі асаблівасцямі каляровага

вырашэння. Але ж натхнення, якое давала экзотыка новых мясцін, хапала ненадоўга. Узнікала туга па роднай зямлі, па яе сціплай прыгажосці. Малюнкi далёкіх краін давалі магчымасць убачыць свой край больш абвострана, знаходзіць у ім новыя, раней не заўважаныя акалічнасці.

Павел Масленікаў пакінуў багатую спадчыну. Ён паклапаціўся і аб тым, каб род Масленікаў-мастакоў меў свой працяг. Яго сын Уладзімір і ўнук Павел пайшлі шляхам бацькі і дзеда. А ўвогуле жыццё ідзе па своеасабліваму колу, якое замыкаецца на чысціні думак і ўчынках. Зрабіла добрае зямля Магілёўшчыны — нарадзіла слыннага мастака. Праз дзесяцігоддзі адгукнулася — аддзячыў П.Масленікаў родны край бяспечным падарункам сваіх прац. Ізноў Магілёўшчына не засталася ў даўгу: адкрыла музей, які стаіць на плошчы імя П.Масленікава, паставіла яму помнік. Круг замкнуўся: сын зямлі магілёўскай вярнуўся на сваю радзіму.

НА ЗДЫМКУ: вобраз Паўла Масленікава захаваў у сваёй працы мастак В.Пратасеня.

Яўген КАЗЮЛЯ.

Вехі Рычарда Грушы

Алесь ЖАЛКОЎСКІ (Ліда).

Задума ўстанаўліваць помнікі-камяні прыйшла да Рычарда Грушы 12 лютага 2002 года, калі ў Мінску, у Палацы мастацтва, адкрывалася яго персанальная выстава. Натхнілі ж яго на гэтую задуму пісьменнікі і мастакі, якія тлумна прыйшлі паглядзець палотны і скульптуры майстра з Ліды. Хтосьці з выставоўцаў ацаніў тады яго экспрэсіўную манеру: "Беларускі Ван Гог".

Р.Груша нарадзіўся ў 1963 годзе ў вёсцы Сцеркава Лідскага раёна. Закончыўшы сярэдняю школу, застаўся працаваць у родным калгасе "Бердаўка". Старшыня гаспадаркі Аляксандр Каранюк заўважыў здольнасці юнака і накіраваў яго ў Гродна на курсы мастакоў-афарміцеляў. Затым — ваенная служба ў Ленінградзе, у Ваенна-медыцынскай акадэміі імя Кірава. Горад на Няве з яго помнікамі архітэктуры і музеямі захапіў Рычарда. Кіраўніцтва акадэміі прапанавала юнаку вылепіць скульптуру маладога байца ў натуральную велічыню. Вырабленая прэс-форма адлівалася ў метале на Мастацка-скульптурным камбінаце. Работа Р.Грушы была ацэнена на "выдатна". Пасля заканчэння службы яму прапанавалі застацца пры акадэміі мастаком. Але любоў да родных мясцін і бацькоўскага дому ўзяла верх.

Вярнуўшыся ў Сцеркава, Рычард займаўся мастацкім афармленнем. Паступіў і закончыў заочнае аддзяленне Маскоўскага народнага ўніверсітэта мастацтваў (па спецыяльнасці станковы малюнак і жывапіс).

З 1987 года Р.Груша пачаў займацца разьбой па дрэву. Стварыў кампазіцыю "Сымон-

музыка" для аднаго з дзіцячых садоў Ліды, партрэт Адама Міцкевіча для музея ў Навагрудку, устанавіў 25 скульптур у вёсцы Тракелі Воранаўскага раёна. У 1993 годзе арганізаваў у Лідзе фірму "Дызайн", якая займаецца добраўпарадкаваннем гарадскіх тэрыторый. Разам з сябрам Юрыем Някрасавым стварыў мастацкую студыю для дзяцей і дарослых.

З 2002 года Р. Груша пачаў упрыгожваць беларускую зямлю памятнымі камянямі ў гонар тых людзей, якія праславілі гэтую зямлю ў свеце. Сярод іх — Ігнат Дамейка (Крупавы Лідскага раёна), Адам Міцкевіч (Навагрудак), Іосіф Гашкевіч (Малі Астровецкага раёна), Міхал Клеафас Агінскі (Залессе Смаргонскага раёна), Уладзіслаў Сыракомля (Смольгава Любанскага раёна) і інш. Адмыслова выраблены ім камяні стаяць у Міры, Нясвіжы, Полацку, Пружаннах і іншых гарадах.

А ўперадзе — новыя задумы. Рычард Груша лічыць, што памятных мясцін хопіць яму на доўгія гады работы.

Рычард ГРУША

Прызнанне ў любові

Гляджу у вочы сінія —
Адданы вечна я
Тваім крынічкам, рэчанькам
З блакіту крышталя.

Гляджу у плынь далёкую
І мару пра цябе —
Якая ты прыгожая,
Як зорачна у сне.

Блукаю каля Нёмана,
Ля берагоў Дзітвы,
Шукаю водблеск променя,
Што ззяе з даўніны.

Люблю я сэрцам донара
Дубравы і палі,
Малюю шчыра, з гонарам
Палотны, абразы.

Няма тут шчасця большага,
Як бачыць такі чуд,
Табе адданы вечна я,
Радзіма — Беларусь.

Беларусь

Над дзедавай нівай,
над сонечным гаем
Любоў мая песняй
птушынай блукае,
Над Нёманам-бацькам
дзяцінства — смяецца,
У сэрцы рамонкам яна застаецца.
Бо гэта — Радзіма, а я — яе сын.
З маленства люблю я
палеткі, лясы.

Відаць, падарунак ад Бога такі
Мне выпаў, ад бацькі,
ад роднай зямлі.

Выстава ў ПАД'ЕЗДЗЕ

Алег Яравенка, член творчага аб'яднання "Фотамастацтва", лічыць, што пад'езд — гэта асаблівы свет, які знаходзіцца паміж уласна домам і жыццём за яго сценамі. Галерэя візуальных мастацтваў "NOVA" прадставіла фотапракты Алега Яравенкі "Пад'езд". Першая выстава майстра "Фотаальбом №1" адбылася тры гады таму. Нядаўна ў Доме фота экспанаваліся ягоныя нацюрморты. Зараз эксперымент з "NOVA".

Дарэчы, гэта адзіная ў краіне галерэя, якая вольна ўжо 8-мы год займаецца толькі мастацтвам фатаграфіі. Там ладзіліся самыя розныя выставы — ад абстрактнай да класічнай чорна-белай. Уладзімір Парфяноў, кіраўнік "NOVA", лічыць, што праект з Алегам Яравенкам можа і не самы модны, але для Мінска даволі нечаканы і цікавы.

Ідэя паказаць розныя фрагменты самага звычайнага пад'езда — згіб лесвічных поручняў, стык сцянога пакрыцця, ацяпляльную батарэю... — узнікла ў Алега Яравенкі выпадкова. Паўтара месяца здымак — і ўсё 5 паверхаў дома не змаглі змясціць палову знятага матэрыялу.

Алег Яравенка паказаў, што знімаць можна ўсё, што заўгодна. Трошкі жадання, увагі, пам-

ножаных на натхненне, — і быццам бы з нічога атрымліваюцца цікавыя, хай не бяспрэчныя рэчы. У "Пад'ездзе" Яравенкі ёсць і пэўная эстэтызацыя непрыгожага, і зразумелы сарказм. Людміла, жонка і агент Алега Яравенкі, кажа, што за паўгода, як яны жывуць у гэтым доме, сцены ўжо сталі роднымі. Суседзі цяропліва перажылі зацяжны рамонт у іх кватэры. А цяпер атрымалі прыемны падарунак — замалёўку свайго пад'езда, эпіграфам да якой сталі словы Людмілы: "У яго ёсць нават твар. Угледзьцеся, вось яго партрэт".

Алена СПАСЮК

НА ЗДЫМКАХ: адкрыццё "Пад'езда".

Фота Яўгена КАЗЮЛЯ.

Іван ШАМЯКІН

НАЧНЫЯ ўСПАМІНЫ

Малюнак Вячаслава ІГНАЦЕНКА.

СЮЖЕТЫ

Сюжэт. Аснова кожнага мастацкага твора. Пра сюжэт напісаны горы даследаванняў — пра сюжэт таго ці іншага аўтара, вартага такога шырокага і глыбокага аналізу, і пра сюжэт кожнага твора, пра які ёсць што сказаць. Пра "Вайну і мір", апавяданні Чэхава, раманы Тургенева, трылогію Коласа, раманы Гарэцкага, Чорнага. Але раманы можа быць шматсюжэтны і бывае такім у пераважнай большасці, а можа быць аднасюжэтны — рэдка. Аднасюжэтны я назваў бы "Абломава" і ў пэўным сэнсе "Людзі на балоце", хоць у "Подыху навальніцы" Мележ пераходзіць да шматсюжэтнасці.

Але не пра гэта думаў я ў бяссонніцу. Я думаў пра свае раманы, апавесці. Як узнікаў той ці іншы сюжэт — з якой падзеі жыццёвай, з якога характару.

Думаю, многа ўзнікла з тэмы. Напэўна ж, Леў Талстой загадаў сабе: "Я напішу гісторыю нашэсця Напалеона". (Шкада, што ў дзённіках таго часу ён нічога не паведамляе аб працы над творам. Пэўна, не думаў, што раманы перарасце ў чатырохтомную эпопею і стане "правафланговым" усяе багатай рускай літаратуры не аднаго XIX ст.)

Але пра свае раманы. Безумоўна, "Глыбокая плынь" зарадзілася з тэмы — напісаць аб партызанах. Але адной тэмы мала. Трэба характар чалавека, жыццё яго, радасці і беды; яны рухаюць сюжэт. З'явілася Таццяна Маеўская, яе зварот дадому, у сям'ю. Уратаванне яўрэйскага дзіцяці. З яе прыходу завязваецца першы сюжэтны вузел. Не таю, што далей, у атрадзе, іншыя характары засланыя геранію — Жэнька Лубян, Лясніцкі, хоць апошні напісаны для пэўнай ідэйнай функцыі. Але без

гарачага стаўлення аўтара да ўсяго маштабу падзей, што сталі прадметам апісання, твор будзе сляпы, як той нябога-інвалід, які мацае зямлю, па якой ідзе, кіем — што там: груд, яма, камень. У добра арганізаваным творы не можа быць цёмных месц. А хто нарадзіў Таццяну? Мая жонка Маша. Яна, дваццацігадовая фельчарыца, праз месяц пасля пачатку вайны ішла з двухтыднёвай дачкой ад Краснаполля рэчыцкага да роднай Церухі трыццаць кіламетраў у пустэльным балотным міжрэччы Дняпра і Сожа. Але не было б рамана без аўтарскай фантазіі. Яна нібыта нязначная — дзіця чужое, але які вузел завязвае.

Малады нявостыны пісьменнік, якога армія, вайна на пяць гадоў адарвалі ад роднай моўнай стыхіі і якому шмат якія партызанскія рэаліі адкрылі былыя партызаны, сачыніў для таго часу нядрэнны раманы, і тады ацэнены высока (Сталінская прэмія), і праз амаль шэсць дзесяткаў гадоў мне не сорамна пачынаць збор твораў "Глыбокай плыню".

Не магу не адзначыць, што добрым памочнікам у пакуль што таемнай для мяне працы быў Іван Сяргеевіч Бібікаў, старшыня Пракопаўскага сельсавета, былы партызан з трагічнай біяграфіяй — немцы і паліцаі па-зверску забілі ўсю яго сям'ю — траіх дзяцей, жонку, цешчу. Мы жылі ў адным доме, разам працавалі — хадзілі па шасці калгасах: я ж тры гады выбіраўся сакратаром партыйнай арганізацыі, у якой чалавек дваццаць камуністаў — нямнога, але тым больш было працы — франтавікі-інваліды, малапісьменныя, а на іх уся адказнасць за справы ў калгасах: сяўба, уборка ўраджаю па сем-восем цэнтнераў з гектара, лесапавал. Падаткі грашыма і натурай: маеш ці не маеш карову, свінню, а 46 кг мяса — здай. А ў мяне на ўроках дзеці трацілі пры-

томнасць (эпізод у апавесці "Мост" — здзіўляюся, як яго надрукавалі ў той час).

З Бібікавым мы хадзілі з Макаўя ў Чарацянку, у Будзённага, вярталіся апоўначы па гразі, снезе, і ён расказваў пра партызанскія справы. Можа нешта і сачыняў, не ведаў жа, што пішу. Але "сачыненні" яго і выліваліся ў найлепшыя раздзелы рамана.

Нараджэнне і развіццё сюжэта "Глыбокай плыні" бадай нармальнае, як і ў большасці раманаў. Загадкай для мяне з'яўляецца па сутнасці першае маё апавяданне. Студэнт тэхнікума будаўнічых матэрыялаў, паэт-пачатковец, быў я шчырым прыхільнікам літаратуры аб'яднання пры "Гомельскай праўдзе". Лідэр, паэт напорысты і самаўпэўнены, студэнт-філолаг Кастусь Кірэнка "разнёс" ушчэнт мае вершы; кідаў самыя абразлівыя словы: вершаплётства, графаманства. Не лезь, Іван, у паэтычную шарэнгу!

Але я не скіс, не здаўся. Не ўмею пісаць вершы — буду пісаць прозу. Напісаў два апавяданні: адно, пра маладую фельчарыцу, доўгае, другое кароткае — старонкі тры-чатыры вучнёўскага сшытка. Прачытаў на аб'яднанні. Пахвалілі. Нават бязлітасны Косця сказаў прыемныя словы. Гэта натхніла, і я паслаў апавяданні (вунь куды!) у "Полымя рэвалюцыі". Адказ атрымаў ад Міхася Лынькова. Друкаваць нельга. Але ліст з'явіўся найвышэйшай пахвалай. Не хто-небудзь — сам Лынькоў праявіў увагу да маёй творчасці! Я ўсю вайну насіў гэтае пісьмо ў ранцы побач з пісьмамі жонкі маёй Машы.

Далучыўшыся да літаратуры, я зразумеў, што пачаткоўцам адказваюць рэдактары аддзелаў, галоўны часам падпісвае тыя адказы. Але аднойчы ў гутарцы адзін на адзін Міхась Ціханавіч спытаў:

— Гэта ты, в'юнаша, да вайны прыслаў апавяданне "Бярозавы сок"? Хацеў надрукаваць, але для тоўстага часопіса — куцае...

"Куцае..." Ранены чырвонаармеец апрытомнеў, азірнуўся. Навокал нікога.

Пагорак на ўзлесе. Вясна. Але нідзе ні лужыны, ні лапінікі снегу. А ў чалавека не толькі баліць рана, смыліць, пячэ ўсё нутро. Ды ўбачыў недалёкае бярозку. Дапоўз да яе, нададзёў штыком і доўга, прагна смактаў бярозавік. І сок даў яму сілу. Акрыяў чалавек, дачакаўся свайго санітара.

Адкуль узяўся сюжэт? Запачычыў? Не. Нідзе не чытаў ні да таго, ні пасля. Адно хіба. Сын лесніка, я падсочваў бярозавік: па дзве бочкі квасу, запраўленага ячмянём і скарынкам падсмажанага хлеба, ставілі. І была спакуса: не са збанка напіцца, а латок, па якім цёк сок з раны ў збанок, пасмактаць. Незабыўная асалода!

У войску я атрымаў дазвол у "мёртвы час" пісаць у сталюўцы. Пісаў. Акрамя пісем жонцы, нейкія апавяданні. І — дзіўна! — ніводнага сюжэта не помню. У пачатку вайны напісаў апавяданне і даслаў у газету Ленінградскай ваеннай акругі, яшчэ фронту не было — газета ішла з такім падзагалоўкам. Зноў сюжэта свайго твора не помню, але помню адказ рэдакцыі месяцы праз два, калі Ленінград ужо быў блакіраваны. Адказ быў

кароткі і... злы: маўляў, ваюй, маюдышы сяржант, а не займайся глупствам.

Пасля такога адказу я доўга не пісаў. Ды і з паперай была праблема, давалі па два лісткі на месяц для пісем.

Дывізіён перакінулі ў Кандалакшу (на абарону Мурманска Сталін прыслаў дзве дывізіі — зенітную і паветраную; англа-амерыканскія караблі не павінны былі гінуць у Кольскім заліве, прайшоўшы Атлантычны акіян, Баранцава мора).

Батарэя, на якой я займаў самую бяздзейную пасаду — хіміструктара (баяліся, што немцы прыменяць газы), стаяла каля станцыі Афрыканда (спякотная назва) — на аэрадроме далніх бамбардзіроўшчыкаў. Праз пустэльную за паўночным кругам Фінляндыю Д-5 ішлі ў Нарвегію бамбіць у фіёрдах варажыя караблі, якія патапілі нямала суднаў саюзных караванаў.

Здаралася, што назад вярталіся не ўсе бамбардзіроўшчыкі. Мы пазнавалі гэта па кароткім вітывачным салюце каля штабной зямлянкі лётчыкаў.

А неяк пасярод суровай зімы лётчыкі расказалі нам, што вярнуліся пілот і штурман самалёта, якіх не дачакаліся месяц назад, лічылі загінуўшымі. Пахаваўшы стралкардыста, пілот і штурман ішлі тры тыдні, пакуль не сустрэла іх аленевая запрэжка суомі. Палярныя людзі перавезлі іх праз фінска-савецкую мяжу. Суцэльнага фронту паміж Мурманскам і Кандалакшскім напрамкамі (ды і ніжэй) не было — бездарожжа. Уратаваных лётчыкаў мне пабачыць не ўдалося: не прыехалі яны ў часце — ляжалі ў шпіталі, пасля, магчыма, трапілі ў іншы полк ці былі камісаваны.

Але незвычайны сюжэт, які Анатоль Вялюгін назваў "джэкалондаўскім", так захапіў мяне, што я "насіў" яго, можа, год, дапаўняючы сваімі дэталямі. І напісаў на палях фінска-рускага слоўніка. Шкадую, што пасля вайны страціў гэты слоўнік — унікальны рукапіс.

У Петразаводску меў завалы паперы — ад фінаў, у якіх нават блізкая пасцельная была папярочная. Але не помню, каб я нешта пісаў, акрамя вялікіх дакладных у палітадзел корпусу. Не, пісаў яшчэ гісторыю дывізіёна, там былі мастацкія эпізоды, але рэдактар — начштаба — іх выкрэсліваў, толькі факты і лічбы.

Скончылася вайна. Звольнілі дзяўчат. Засталіся старыя салдаты. І камсorghу не было чаго рабіць. Ды і ўвогуле адпачывалі — усе, і афіцэры, і радавыя. Стаялі ў зялёным прыгожым нямецкім гарадку Ландсбергу-на-Варце, тады ўжо польскім: высялялі немцаў і засялялі палякаў. І тут, як кажуць, засвярбелі ў мяне рукі: пісаць! Меў жа асобны пакой у добрым доме, які мы занялі яшчэ ў сававіку, пасля даведаўшыся, што не толькі наш асобны дывізіён, але, можа, не адзін зенітны полк кінулі ў гэты гарадок прыкрываць стаўку Жукава: тут распрацоўваўся план штурму Берліна.

Я цвёрда вырашыў: звольнюся, на цагельны завод не пайду, буду працаваць у школе, каб вучыцца завочна.

Але трэба ж неяк заявіць пра сябе (пісьмо Лынькова натхняла). Трэба нешта напісаць. А што? Прайшоў вайну — ад Мурманска да Берліна (нейкія сто кіламетраў) не дайшлі, на пяты дзень пасля Перамогі на экскурсію ездзілі на грузавіку; гітлераўская сталіца гарэла, пакораных і па-

караных немцаў адзінкі ўбачылі). Мноства баявых сітуацый, сотні людзей, з якімі ваяваў побач. У тым ліку асаблівае войска — дзяўчаты, выхавателем якіх камсorgh, быў. Але — дзіўна! — не хацелася пісаць пра зенітчыкаў. Чаму? Вытлумачыць могуць толькі псіхологі. Блізкія падзеі? "Неперавараныя"? Першую рэч пра зенітчыкаў і абарону Мурманска я напісаў праз адзінаццаць гадоў пасля сканчэння вайны. Не думаў, не планаваў. Не чакана. У 1956 г. я паехаў турыстам у Югаславію (навала "Ох, бабы!"). І праз колькі дзён мяне апанавала незвычайная настальгія па Машы, па дзецях, і ўсплыла ўся гісторыя нашых сустрэч, кахання. Выкрышталізаваўся сюжэт. Вярнуўся — і літаральна на адным дыханні напісаў апавесць "Непаўторная вясна". Не аўтабіяграфічная. Героі — Пятро Шапятовіч і Саша Траянава. Надрукаваў. Пачыталі калегі. Пахвалілі. Нехта сказаў: "Чаму не прадоўжыць? Герояў — у вайну". Сапраўды, чаму? Але раней, чым дабрацца да Мурманска, — Беларусь у вайне, лёс фельчарыцы Машы і яе сям'і. Апавесць "Начныя зарніцы". Расказы Машы і пэўная доля фантазіі — лёс Лялькевіча. І нарэшце "Агонь і снег", лічу, лепшая апавесць, роўная "Мосту", апошняй апавесці пенталогіі, напісанай значна пазней.

Без фантазіі няма апавесці. Але часам "незаکیلзана" фантазія можа і нашкодзіць. Так атрымалася з чацвёртай апавесцю "Сустрэчы". Занадта выдуманая. А што занадта, то не дужа здорава, кажуць палякі.

Пенталогію ратаваў "Мост". Пра гэту апавесць першы Васіль Быкаў напісаў: захапіла яго праўда жыцця вёскі ў першыя пасляваенныя гады, на такі паказ жыцця нямногія з твораў адважваліся, хоць "Мост" пісаўся ўжо ў вядомай "адлігу".

"Зеніт" — раманы аб лёсе няшчасных салдат у спадніцах — напісаўся ажно праз 40 гадоў, у другой палове 80-х. Вунь колькі выношваў жыццё зенітчыкаў! У некаторых дэталях я паўтараў "Агонь і снег". Але на іншым узроўні, вышэйшым, з большым напружаннем, з новымі героямі, значна пашыраным іх складам. Я, аўтар, задаволены гэтым раманам. Але прайшоў ён амаль не заўважаны крытыкай, якая ў той час развальвала савецкую ўладу. Вінавацілі савецкую літаратуру ў кан'юнктуры, а самі выступалі яўнымі кан'юктуршчыкамі, класікам рабілі эмігранта Сяднёва, пісьменніка вельмі слабага, у нас у СП ніводнага такога не было з самых слабых, нашы не адрываліся ад зямлі, кожны твор меў карэнні, жывыя.

Аднак вяртаюся ў Германію, у лета пераможнага года. Жыў прагай пісаць. Але пра што? Сваю біяграфію пісаць не хацелася. Увогуле пра зенітчыкаў мастацкі твор не складаўся. Не дарэмна кажуць: трэба адысці на адлегласць, каб убачыць галоўнае, істотнае. Пісаць па-беларуску гісторыю дывізіёна? Хіба ж гэта мастацкі твор? А мне хацелася напісаць падобнае да рукапісу, што ляжаў у нямецкім чамалёне, які хтось з маіх "сяброў" разрэзаў, думаў, што ў камсorghа незвычайныя трафеі, а там — фінска-рускі слоўнік, па тэксце якога густым чарнілам на не зусім зразумелай мове (для рускага) была напісана лётчыцкая гісторыя.

дэбют

Вельмі ўзрадаваўся я, калі пачытаў вершы Арцёма Аладкі з Бараўлянаў. Бо рэдкі хлопец піша дзвер вершы. Мабыць, лічаць, што не мужчынскі гэта занятак. Арцём піша. І піша, трэба сказаць, няблага. Вялікая ўдача Арцёма – верш “Маёй Беларусі”, дзе аўтару ўдалося напісаць пра вядомыя рэчы не банальна і не пафасна. Цікавая таксама знаходка – вобраз “лімоннага лета”, які разбурае стэрэатып пра кіслату гэтага цытруса. Арцём даслаў мне сваю кніжачку “Каласы паззі маёй”, надрукаваную на школьным камп’ютэры. Вершы Арцёма шчырыя і крынічна чыстыя, бо асветлены яны любоўю да роднай Беларусі і падмацаваны чулівым сэрцам юнака.

Арцём АЛАДКА

Маёй Беларусі

Змятая дубрава шэранню іскрыцца,
Ды на небе ззяе зорчак сям’я.
Цябе не пакіну, буду табе сніцца,
Светлая Радзіма — Беларусь мая.

Прыбегу я ў поле, дзе бруіць крыніца,
Лье святло павольна месяц-серп адзін.
Што ў самотнай ночы табе
ціха сніцца?

У промнях залатога сонца млее ніва,
Дзе красуе мірна жоўты каласок.
Ты ўсе багаці сабрала рупліва,
Небу падвязала матчын поясок.

Пяе на бярозе салавейка звонкі,

І дае нам хлеб свой мяккая зямля.
Хочацца раскрыць мне ўсе твае
скарбонкі,
Толькі не хавай іх, Беларусь мая.

Лімоннае лета

Упачатку была ў мяне светлая мэта —
Знайсці сярод скарбаў радзімы сваёй
Лімоннае лета, лімоннае лета
З прыгожаю свежай яго цеплынёй.

Блакітная хваля праменнем сагрэта,
Ды шчырую праўду ў душу мне лье
Лімоннае лета, лімоннае лета...
Вось чайка аб белым дзяцінстве пяе.

Зялёныя вочы — азёры паэта —
Шукаюць апошнюю кроплю таго
Лімоннага лета, лімоннага лета,
Што не шкадавала каханья свайго.

Водар слова...

Магілёўская паэтка Алеся Башарымава вучыцца ў 11 класе абласнога ліцэя з матэматычна-інфарматычным ухілам. Але ў душы Алеся — стыхійны гуманітарый. Аяшчэ лірык. Мама Алеся таксама друкавала раней вершы. Алеся некалі даслала ў адну дзіцячую газету ліст: вось, маўляў, я вершы пішу, мама вершы пісала... Зрэдакцыі адказалі: памятаем тваю маму, друкавалі, добрыя вершы. Доўга смяліся дачка і маці з такога адказу: вершы Алесянай мамы ніколі не друкаваліся там. Алеся два гады

запар займае прызавыя месцы на абласной алімпіядзе па роднай мове. Яна збірае таксама простыя алоўкі і любіць глядзець на неба. Мабыць, там яна і бачыць дзіўныя і чароўныя вобразы, якія пасля ўвасабляе ў сваіх вершах, напісаных простым алоўкам на няпростым небе.

Алеся БАШАРЫМАВА

Белы які пад голаў —
І ляжы на траве.
Свеціць сонечны коцік
На тваёй галаве.
А рамонкі блукаюць
У тваіх валасах,
Быццам нашы лясы
У трапічных лясах.

Прыкуты

Што ж застыў ты ў нябёсах?
Снег асеў на крылах...
І табе не тыя словы
Восень гаварыла.
Гаварыла: “Тут не страшна,
Заставайся, дружа!”
Потым вецер знёс апошні
Пах зляцелай ружы.
Потым дождж прабіў свой
холад

Ў пер’е і пад скуру,
Ну а потым снег — выстава
Не-архітэктуры.
Толькі ўсё ж ты заспяваеш
Новаю вясною,
Бо нашто ж тады рабіўся
Карабельчык Ноеў?

Задраўшы галаву

Сінімі птушкамі неба
напоўнена...
Сіняе, сіняе, сіняе...
Жоўтае сонца не паліць
ім крылы —
Попел не сыплецца ўніз.
Іншымі песнямі, іншымі
думкамі,
Іншымі, іншымі, іншымі,
Кожную раніцу — ясную,
шэрую —
Птушкі агучваюць свет.

Падрыхтаваў Глеб ЛАБАДЗЕНКА. Фота аўтара.

памяць

Пакараны талентам

Глеб ЛАБАДЗЕНКА.

“Асцярожна, дзверы зачыняюцца”, — чую ў вагоне метро. Падстаўляю ў дзверы нагу. Адчыняю іх рукамі. Не каб выскачыць — каб даць магчымасць некаму заскочыць. Менавіта такія асацыяцыі ўзнікаюць, калі згадваеш пра паэта, якога ўжо няма ў рэальным жыцці. Пісанне вершаў — занятак небяспечны. Паэт (не рыфмаплёт!) прапускае кожны радок, кожнае слова праз сябе. Вершы як здымкі стану душы. Рэнтгенаўскія здымкі.

З вершамі Ігара Паглазава я пазнаёміўся ў 14 гадоў. У гэтым узросце Ігар ужо не мог іх пісаць — ён сам завяршыў свой жыццёвы шлях. А я толькі пачаў рыфмаваць. Ігар выглядаў на колькі год старэйшым — дарослы позірк, шырэйшыя плечы, большы рост. Не толькі вонкава... Тыя, пра каго я, у лепшым выпадку, чуў, раскладаліся Ігарам на цытаты, згадкі, вобразы. Ён чытаў Гамэра, Апалінара, Дантэ, Ахматаву, Бадлера... Ён ужо тады любіў Пастарнака, Мандэльштама, цытаваў іх, здзіўляўся і захапляўся імі. Ігар з’яўляўся інтэлектуальным цэнтрам, нягледзячы на намінальны ўзрост; ён быў здольным згуртаваць не горшых. Адночы Ігар пагаліўся “пад нуль” і зрабіўся пры гэтым дужа падобным да Маякоўскага.

Ігар — чалавек усмешлівы, ясны. Любімы ягоны месяц — жнівень. Яны з мамай часта ездзілі ў лес. Ігар у адным з вершаў згадвае, як мама бегла між дрэвамі, захінулася павуціннем. Бы дзяўчынка — ляціць, гушкаецца на павуцінні... У Ігара паўсюль былі раскіданы вершы: на стале, канале, пад тумбачкай. Калі мама мыла ягоныя нагавіцы, то і там у кішэнях знаходзіла вершы.

У Ігара часта ў вершах згадваецца смерць. Пастарнак папярэджаў, што не варта пісаць

пра ўласную смерць. Такім радкам уласціва спраўджвацца...

Ігар амаль не друкаваўся. Алеся Адамовіч некалі тлумачыў, што калі ён уступіцца за Ігаравы вершы, дык толькі нашкодзіць гэтым. Пасля вершы Паглазава надрукаваў пеярбургскі часопіс “Аўрора”, затым абудзілася беларуская ды маскоўская прэса.

Пра Ігара даведаліся. Ягоную кнігу “Зачыняю дзверы, якія не адчыніў” рэдагаваў Рыгор Барадулін. Алеся, які “пазнаёміў” мяне з Паглазавым, заве Ігара геніем. У Алесевым творы ёсць нават радок: “Вы што, жартуеце?! Я ж не Паглазаў...”

“Ісьці ў сябе — адзінае выйсьце, Хоць і там цябе ніхто не чакае...” — піша Барадулін. Гэта — пра Паглазава. Жыццё — не гадзіннік. Лепш, каб гадзіннік спытаўся, чым адставаў. У жыцці — наадварот. Апярэджваць жыццём.

Ігар у сваіх вершах, думках, у сваіх поглядах і развагах дзёрзкі: ён апярэдзіў жыццё. І нешта ў гэтым зразумеў.

Каб быць сябрамі, аднадумцамі, калегамі — не абавязкова жыць у адзін час. Ігар Паглазаў нарадзіўся ў 1966 годзе, я — роўна на 20 гадоў пазней. Але цяпер ужо старэйшы за яго. 14 снежня 1980 года Ігар развітаўся з жыццём праз самагубства.

Пастарнак сказаў, што душа жыве не ў чалавеку, а ў людзях, якія яго любяць. І калі чалавек памірае, душа ўсё адно застаецца тут.

Ігара Паглазава 23 гады няма з намі. Ёсць каля 200 вершаў, ёсць кніжка. Але ёсць і людзі, якія любілі — хоць, можа, і не зайсьдэ да канца разумелі, — паэта. Душа Паглазава жыве.

Р.С. У матэрыяле выкарыстаны нататкі Зміцера Губіна ды Святланы Алексіевіч.

Палічышы недапушчальным перакладанне, друкуем творы ў арыгінале.

Ігар ПАГЛАЗАЎ

В наши зимы простого соседства,
Бессловесность собою затмив,
Забредало протяжное детство,
Нашу взрослость опередив.

Наши тени ступали рядом,
Голоса обрывались в крик.
И цвели бесконечным садом
Лебеди — дни.

Наши весны звенели птицей.
Мы красивы, чего таить.
И красивы наши лица.
И красива наша жизнь. [...] осень 1980

ТЕТРАДЬ

Мне нравятся твои слова
В зеркальном холоде тумана.
Ты, вынутая из кармана,
На столик маленький легла.

Открылась. Жизнь как сон прошла,
Закапала на пол слезами.
В прохладном комнатном сезаме
Мне песня старая слышна.

Я плачу. Я зову назад.
Бог знает, что со мною случилось.
И вроде бы в душе остались
Осколок зеркала и сна. апрель 1980

А вот и галчонок, зеленый,
как праздник.
И он сообщил мне в ночной мольбе
Слова, залистанные, как рассказник,
Притронутый пылью,
как солнце в окне.
А Вы мне сказали
про третий звоночек,

Плеснувший когда-то
под Рождество.
Все тем же галчонок
счастливым денечек
Уже загляделся на Ваше окно.
Не в этом беда ль,
будто цены срывая,
С подарком рождественским
в комнату шли,
А сердце, а сердце —
про это не знали —
Зелеными крыльями рвалось в степи.

Пажити мои, пажити.
Пожить бы еще, пожить бы.
Со спасения нашего,
За Спасителя нашего.

Не дали мне, не дали.
Ангелы обедали.
Встанут, посторонятся,
Даже не поклонятся.

Не жили вы, не жили,
Мою руки прежние,
Мои мысли прошлые
Да дела острожные.

Не были, как не были.
Спросишь: “Это небо ли?”
Я отвечу небылью:
Где мы? Где мы? Где мы? декабрь 1980

Я не ваш, мои буйные степи,
Я не ваш, золотые пески,
Я не ваш, мои рабские цепи,
Я не ваш, мои горькие дни.

Я не ваш, облака серебристые,
Я не ваш, голубые снега...

Ветер волосы треплет мои,
Мои волосы — листья,
А в глазах — свет твоих глаз,
Будто от фонаря...

Я не ваш. Я не смею
просить или верить.
Я не смею тебя полюбить.
И, скрываясь, как рыбы на нерест,
Мои мысли срываются вниз... декабрь 1980

А я как все, я баловень судьбы.
Я все прочел, как вы, до середины.
Но я ломался в суть и в сердцевины,
И дай вам Бог до этого дойти. сентябрь 1979

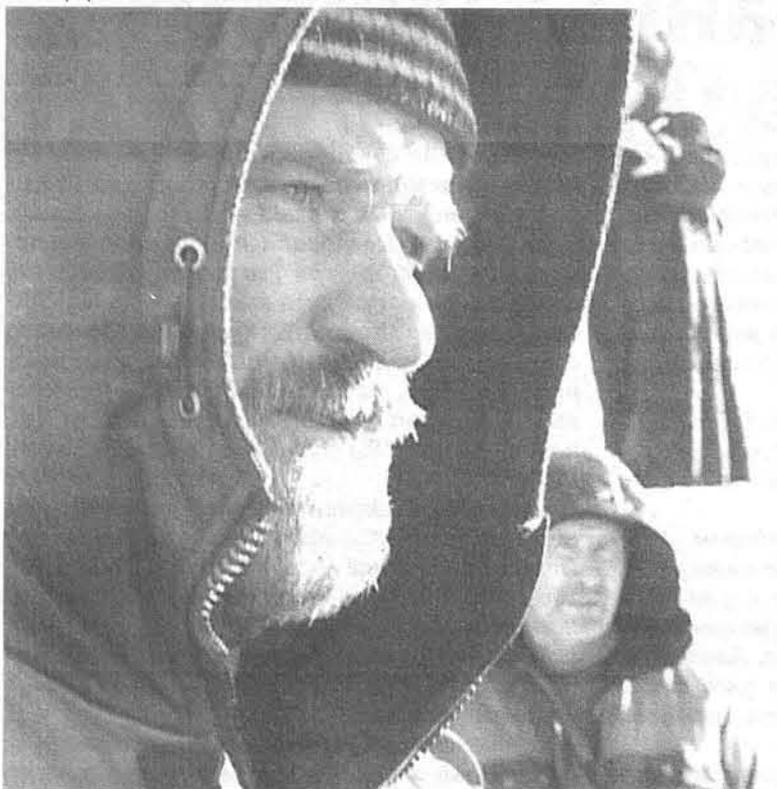
ВЕСНА

На торжество природы буйной,
На голубого неба цвет
Обрушил дождь благие струи —
И нечего отдать в ответ. ноябрь 1980

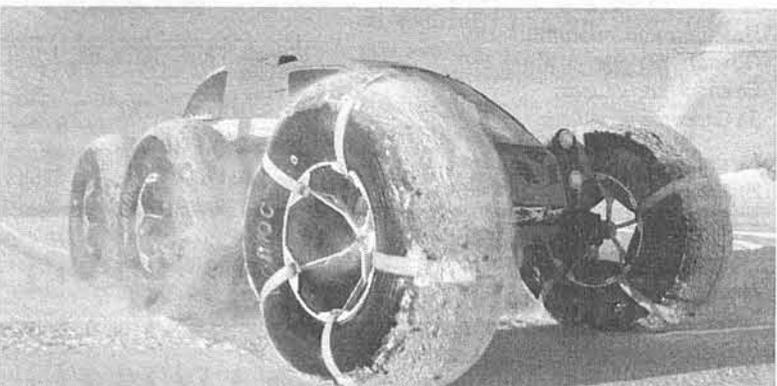
**ПРАМЕНЬ
ІГАРА ПАГЛАЗАВА**
І не пасвеціць гойна белы свет,
Не выпіць радасць
чыстую да донца...
Не трэба ў рамку чорную
партрэт! —
Ён так любіў паззію і сонца.
Што пра яго сягоння помню я?
Яго узрост супаў
з узростам сына.
Але, як ток, ідзе па
вершах сіла, —
Што нат у снежні чую салаўя!
Ласкавы свет, таемна-сіні свет
І жорсткі,
як наждачная папера...
Ён быў паэт, ён знаў,
што ён — паэт, —
Абраннік Апалона і Гамэра.
А дождж журбы ідзе,
як з рукава,
Ідзе паміж вякамі і вянкамі.
І дыша адчайная трава
Над ім — яго
бяссоннымі радкамі,
Яўгенія ЯНІШЧЫЦ

ПАДЗЕЯ

Экспедыцыя “Палярнае кальцо” фінішавала

На працягу трох месяцаў, з 9 лютага па 9 мая, праходзіў другі этап Нацыянальнага экспедыцыйнага праекта “Палярнае кальцо”.

Беларускія падарожнікі прайшлі складаным маршрутам ад Якуцка да Канады і Аляскі. Ініцыятарам выступіў Беларускі фонд падтрымкі экстрэмальных экспедыцый “Полюс”, кіраўніком якога з’яўляецца майстар спорту Уладзімір Драбо.

Па словах Уладзіміра Драбо, падарожнікі прайшлі на ўсюдыходах найбольш складаны ўчастак шляху — па цяжкадаступных дарогах Верхаянскага хрыбта і Аймяконскай упадзіны, якую называюць Полюсам холаду. Тэмпература паветра ў гэтых мясці-

нах далёка не веснавая — да 35–37 градусаў ніжэй за нуль. У складаных выпрабаваннях унікальная беларуская тэхніка на пнеўматыках звышнізкага ціску яшчэ раз паказала сваю надзейнасць і незамэннасць у экстрэмальных умовах. Дарэчы, усюдыходамі зацікавіліся ўлады Якуціі і, магчыма, набудуць іх для санітарна-медыцынскіх мэт.

Галіна ВІР.

НА ЗДЫМКАХ: Уладзімір ДРАБО; беларускі ўсюдыход.

Фота БелТА.

ЛІСТАВАННЕ

Рэкорды для “Ляўшы”

Рускі клуб рэкордаў “Ляўша” сумесна з Міжнародным клубам рэкардсменаў “Інтэрстронг” і Расійскім камітэтам па рэгістрацыі рэкордаў планеты, ведаючы пра высокі рэйтынг і заслужаны аўтарытэт “Голасу Радзімы”, запрашае рэдакцыю і яе чытачоў прыняць удзел у падрыхтоўцы новай кнігі рэкордаў “Лепшыя дасягненні Садружнасці”. У выданні будуць адлюстраваны незвычайныя дасягненні, устаноўленыя жыхарамі і арганізацыямі Расіі, Украіны, Казахстана, Беларусі, Грузіі і іншых краін Садружнасці.

У якасці першага дзелавага кроку з нашага боку мы гатовы прадастаўляць для вашых чытачоў інфармацыю аб самых лепшых рэкордах і дасягненнях з усяго свету (у неабходным аб’ёме, на любую тэматыку, у тым ліку з фотаздымкамі і ілюстрацыямі).

У сваю чаргу, мы былі б удзячныя за магчымасць размяшчаць у якасці спасылкі на старонках вашай газеты рэквізіты Рускага клуба рэкордаў “Ляўша”. Гэта дасць нам магчымасць мець сувязь з чытачамі і ў нейкай ступені разгруціць супрацоўнікаў вашай рэдакцыі ад дадатковага патоку пісем.

Лепшыя з дасланных чытачамі паведамленняў будуць размешчаны на старонках “Кнігі...” і накіраваны ў цэнтральны офіс Сусветнага выдання “Кнігі рэкордаў Гнэса”.

Рэдакцыі і аўтарам найбольш цікавых рэкордаў будуць высланы экзemplяры кнігі. Назва вашага выдання як інфармацыйнага партнёра клуба таксама будзе адлюстравана ў нашым выданні.

127051, Москва,
ул. Петровка, 16, 3-й этаж,
т/факс: (095) 200-5928,
200-3712.

club-levsha@yandex.ru

ЭЎРЫКА

Цуда-трэнажор

Унікальны трэнажор, які не мае аналагаў у свеце, распрацавалі спецыялісты Навукова-даследчага інстытута фізічнай культуры і спорту Міністэрства спорту і турызму Беларусі. Вынікі, якія ён паказваў у час выпрабаванняў, могуць перавярнуць існуючыя цяпер уяўленні аб спорце і аздарэўленчай фізкультуры.

Назваецца навінка “Біяуніверсал”, яе назва поўнаасцю апраўдвае сябе: дыяпазон магчымасцей трэнажора надзвычай шырокі. Як вядома, рэзервовыя фізічныя магчымасці чалавечага арганізма вялікія. З таго, што нам дае прырода, мы выкарыстоўваем толькі невялікую частку. Трэнажор у дзесяткі разоў паскарае ў арганізме абменныя працэсы і, вобразна кажучы, “будзіць” той нерэалізаваны рэзерв, які ёсць у кожнага. Доследы на добраахвотніках паказалі, што за лічаныя гадзіны практыкаванняў на трэнажоры фізічныя магчымасці ўзрастаюць на 10–60 працэнтаў. Такія вынікі ў прафесійным спорце дасягаюцца месяцамі знясіляваючых трэніровак. У трэнажора ёсць яшчэ адна важная якасць: пасля траўм ён аднаўляе пашкоджаныя суставы і прыпыняе ўзроставы змяненні ў іх.

Жартам распрацоўшчыкі на-

звалі сваё дзецішча “трэнажорам для лянівых”: заняткі на ім не патрабуюць практычна ніякіх фізічных намаганняў.

Сенсацыйныя магчымасці трэнажора, гавораць распрацоўшчыкі, дасягаюцца за кошт выкарыстання ў ім “ноў-хаў” — вібрацыйных ваганняў. Яны прымушаюць арганізм працаваць праз мышачнае валакно. Дзякуючы гэтаму, эфект любога практыкавання ўзрастае ў дзесяткі разоў. Даследаванні ў галіне вібрацыйных ваганняў праводзяць вядучыя вучоныя ЗША, Кітая, Расіі. Але прыкладных вынікаў удалося пакуль дасягнуць толькі беларусам.

Спецыялісты інстытута распрацавалі метадыку выкарыстання “Біяуніверсала” для розных мэтаў. Вытворчасць трэнажораў наладжана ў адной з лабараторый Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Ірына БАРЫСЕНКА.

ПЕРШАПРАХОД- ЗЕЦІ

Пакарыцель Джамалунгмы Віктар Кульбачэнка

Майстар спорту міжнароднага класа па альпінізму Віктар Кульбачэнка пакуль адзіны жыхар Беларусі, якому пакарылася самая высокая гара свету — Джамалунгма (8 848 метраў). Адбылося гэта ў маі 1998 года падчас экспедыцыі групы расійскіх альпіністаў пад кіраўніцтвам расійскага трэнера Уладзіміра Шамаева, у якой прыняў удзел і беларускі спартсмен.

За гэта ўзыходжанне Віктару Кульбачэнку было прысвоена званне “Заслужаны майстар спорту Рэспублікі Беларусь”.

Шлях да гэтай вяршыні быў доўгім і патрабаваў шматлікіх трэніровак. Спортам ён пачаў займацца ў дзяцінстве. Спачатку лёгкай атлетыкай у 27-й сярэдняй школе горада Бабруйска, якую скончыў у 1979 годзе з залатым медалём. Потым падчас вучобы ў Мінскім дзяржаўным медыцынскім інтытуце працягваў займацца лёгкай атлетыкай і лыжамі, а затым захапіўся альпінізмам. Трэніраваўся ў секцыі альпінізму “Спартак”. Пасля заканчэння інстытута быў накіраваны на работу ў барысаўскую раённую санэпідстанцыю, але трэніроўкі не пакінуў. У 1989 годзе выканаў нарматыў майстра спорту па альпінізму, хутка стаў прызёрам Чэмпіянату БССР па скалалажанні і атрымаў зван-

не майстра спорту па гэтым відзе.

У 1989, 1990 і 1991 гадах Віктар Кульбачэнка ўваходзіў у сотню найлепшых альпіністаў СССР. А ў 1991-м атрымаў званне “Снежнага барса” за пакарэнне самых высокіх вяршынь СССР: “сямітысячнікаў” — Каўказ, Памір, Пік Перамогі, Пік камунізму і г.д.

У 1994 годзе адбылася 1-я беларуская высотная экспедыцыя ў Гімалаі (кіраўнік С.Новікаў), у якой прынялі ўдзел 12 чалавек з Беларусі і Расіі. Пакарыць галоўную вяршыню Гімалаяў — Канчэнджангу (8 586 метраў) — атрымалася толькі ў Віктару Кульбачэнку. Аднак гэта ўзыходжанне каштавала яму частковай ампутацыі трох абмарожаных пальцаў.

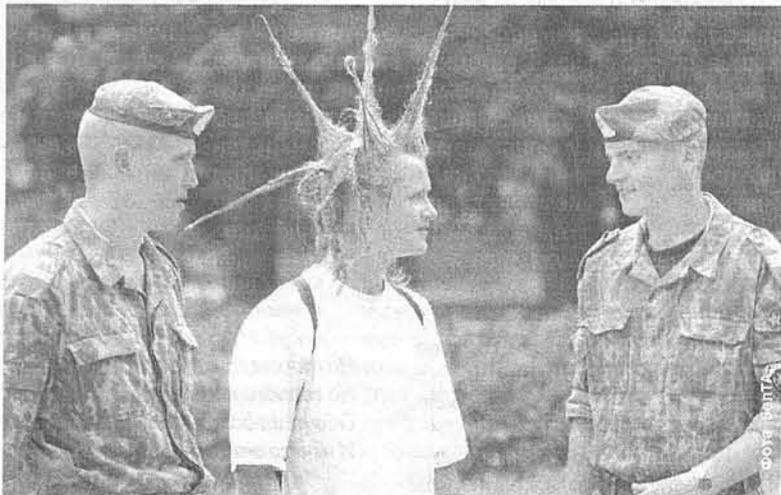
Зараз Віктар, грамадзянін Беларусі, займаецца прамысловым альпінізмам у Расіі.

Г.АНИСКЕВИЧ.

РАКУРС

Кожнаму сваё?

Спосабы самасцвярджэння ў гэтых юнакоў яўна розныя. Дзяніс ПРАХАРЭНКА і Віталь ДАМАСЕВІЧ — салдаты тэрміновай службы ўзорнай вайскавай часці 5525 з Гомеля, куды цяпер трапіць служыць можна толькі пасля адборачнага конкурсу, і іх раўеснік Яраслаў КУБЛІЦКІ — навучэнец другога курса Гомельскага ПТВ-144, будучы станочнік шырокага профілю, а пакуль — “панк”.

НАПЯРЭДАДНІ

Алімпійскія надзеі павінны спраўдзіцца

Тыя сродкі, якія ўкладае дзяржава ў падрыхтоўку нашых спартсменаў да будучых Гульніаў, павінны быць максімальна рэалізаваны ў заваяваных медалях. А іх, згодна з вынікамі, паказанымі спартсменамі і абгрунтаванымі навуковымі паказчыкамі, павінна быць не менш як 25 рознай вартасці.

На яе завяршальным этапе прэтэндэнтамі на паездку ў Грэцыю з'яўляюцца больш за 200 атлетаў па 25 відах спорту. Сярэдні узрост спартсменаў — 25 гадоў. Большасць з іх — мінчане, значная колькасць спартсменаў — з Брэсцкай і Мінскай абласцей. За высокія вынікі, паказаныя на міжнародных спаборніцтвах у мінулым годзе, 96 атлетам і 62 трэнерам назначаны імяныя стыпендыі.

На сёння нашы спартсмены заваявалі 121 алімпійскую ліцэнцыю па 19 відах спорту. Найбольшая колькасць запаветных пунцавак належыць прадстаўнікам лёгкай атлетыкі, веславання, академічнага і веславання на байдарках і каное, розных відаў барацьбы, плавання, бокса, кудлявой стральбы, цяжкай атле-

тыкі, мастацкай гімнастыкі.

У краіне працягваецца акцыя пад дэвізам: "Алімпійскі год — не толькі для алімпійцаў". З'явілася Палажэнне аб ганаровым знаку "За заслугі ў развіцці алімпійскага руху ў Рэспубліцы Беларусь".

Міністэрства інфармацыі Беларусі сумесна з НАК ініцыявала стварэнне альманаха "Беларусь алімпійская". Па словах першага намесніка міністра інфармацыі нашай краіны Ліліі Ананіч, выданне стане добрым сувенірам і адначасова летапісам спартыўнай гісторыі Беларусі.

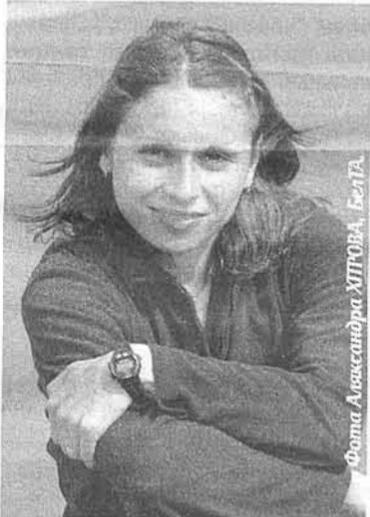
Гэтае выданне актуальнае менавіта зараз, бо 2004 год для Беларусі юбілейны: дзесяць гадоў таму краіна, ужо самастойная дзяржава, дэбютавала на XVII Алімпійскіх гульнях у Лілехаме-ры ((Нарвегія).

Бягом у Афінны

Актыўна рыхтуецца да ўдзелу ў XXVIII Алімпійскіх гульнях у Грэцыі віцэ-прэзідэнтка, кандыдат у Алімпійскую зборную Беларусі Ганна Козак.

Яна сярэбраны прызёр чэмпіянату свету ў закрытых памяшканнях у каманднай эстафеце 4x400 метраў года, чэмпіёнка Еўропы 2002 года. Пераможца і прызёр многіх спубліканскіх і міжнародных спаборніцтваў.

НА ЗДЫМКУ: Ганна КОЗАК.

Фота Аляксандра ХІТЮВА, ГЕТА

Шоу "зорак"

У Мінскім Палацы спорту прайшоў турнір серыі Гран-пры "BelswissBank" па мастацкай гімнастыцы.

Мінскі подыум сабраў прадстаўнічы састаў з 12 краін, якія задалі тон у гэтым відзе спорту. Сярод іх расійская зорка Аліна Кабаева, украінская — Ганна Бяссонава.

Фота ВЕНТА

Прыз глядацкіх сімпатый "Міс Чароўнасць" заваявала беларуская гімнастка Святлана РУДАЛАВА.

Але ні Ганне, ні Аліне не было суджана стаць гераніяй дывана ў першы дзень кваліфікацыйных спаборніцтваў. Ролю прымы мнагабор'я выканала гаспадыня турніру — Іна Жукава, якая на 125 тысячных (у суме) апярэдзіла Кабаеву.

На другі дзень мінскага Гран-пры тры вышэйшыя ўзнагароды і адна сярэбраная ў чатырох практыкаваннях папоўнілі і без таго багаты трафейны арсенал Аліны Кабавай. І толькі ў адным відзе — з булавамі — лепшай адзнакі ўдасцілася Бяссонава, якая двойчы становілася другой за выступленні з мячом і абручом. Трыма "бронзамі" і адным "серабром" было ацэнена майстэрства і нашай Іны Жукавай.

Грацыі аддзячылі адданыя гледачоў захапляючай казкай пад назвай "Шоу зорак сусветнай гімнастыкі".

Падрыхтавала Галіна ВІР.

Андрэй МІХНЕВІЧ:

"Трэба верыць у сябе і ўдачу"

ВІЗІТНАЯ КАРТКА

Андрэй Міхневіч нарадзіўся ў 1976 годзе ў Бабруйску. Студэнт 4-га курса юрфака БДУ, майстар спорту міжнароднага класа, удзельнік Алімпійскіх гульняў у Сіднеі, уладальнік залатога медаля чэмпіянату свету 2003 года па лёгкай атлетыцы ў Парыжы. **Прызаны лепшым спартсменам Беларусі мінлага года.**

Шлях чэмпіёна свету ў штурханні ядра Андрэя Міхневіча да гучных поспехаў не быў усыпаны ружамі. Хапіла вострых калючак, якія балюча ранілі душу. Але калі нарэшце ён дасягнуў вяршыні, застаўся ўсё тым жа нешматлоўным, абаяльным і добразьлівым чалавекам.

ён аказаўся слабейшым за мяне. У першай спробе саступіў, у другой паказаў толькі 19.84 і ў трэцяй зноў саступіў. Нават калі б судзі за лічылі яму апошні штуршок, я бачыў, што ядро далёка не магло ўпасці.

— Пісалі, што Андрэй Міхневіч так быў упэўнены ў перамозе, што паклаў у сумку наш нацыянальны сцяг.

— Прызнаюся, я не думаў, што выйграю. Але ехаў у Парыж па медаль. Калі б сапернікі мяне абышлі, а я паказаў "свой" вынік, застаўся б задаволеным. Флага ж у маёй сумцы не было. Мне яго перадалі. Я выбег з флагам у цэнтр поля, і маёй краіне апладзіравалі балельшчыкі. Гэты момант запомніцца на ўсё жыццё.

— Не думаў замахануцца на сусветны рэкорд, які трымаецца ўжо трыццаць гадоў?

— Да вышэйшага дасягнення, устаноўленага амерыканцам Рэндзі Барнсам — 23,12, кануль далекавата. Я часта з трэнерам праглядаю старыя здымкі спаборніцтваў і пераконваюся, што спартсмены валодалі лепшай тэхнікай. Але слепа капіраваць іх таксама нельга. Цяпер многія атлеты спадзяюцца на сілу. Лічаць, што дужэйшыя яны будуць кідаць далей. Гэта памылковы погляд. Асноўны ж рэзерв для павелічэння дальнасці палёту ядра — тэхніка.

— Пасля тваёй перамогі на чэмпіянаце свету ў СМІ паведамлялася, што на трэніроўках ты штурхаеш ядро амаль на 23 метры...

— Пакажыце мне такога атлета — і я перад ім здыму капялюш. Гэта несур'езныя размовы. Ніхто на трэніроўках не працуе па максімуму. Ва ўсякім выпадку, я такіх не бачыў. Лепшыя свае вынікі трэба паказваць на адказных турнірах. Выйдзі ў круг для штурхання ядра і "выстралі". Гэта і ёсць паказчык класа.

— Які, на твой погляд, вынік прынясе перамогу ў Афіннах?

— Дваццаць два метры. Але, зноў жа, усё адносна. Можна, напрыклад, штурхнуць ядро на 21.10 і прайграць, а можна на 20.90 — і выйграць. Шлях да п'едэстала толькі адзін — штодзённая работа. А яшчэ трэба верыць у сябе і ўдачу.

— Андрэй, напэўна, прыемна амаль адначасова заваяваць чэмпіёнскі тытул і стаць лепшым спартсменам краіны?

— Калі б гэта залежала ад мяне, то я назваў бы самым дастойным штурхальнікам молат Івана Ціхана, які ў Парыжы таксама стаў чэмпіёнам свету. Вось хто добра прыбавіў у апошні час у выніках! Шчыра рады за яго.

— У такім выпадку, хто, на твой погляд, лепшы трэнер краіны?

— Тут я поўнасьцю згодны са спартыўнымі журналістамі — Уладзімір Сіўцоў. Акрамя мяне, ён трэніруе і Ірыну Ятчанка, і Васіля Капцоха. Ірына на чэмпіянаце свету заваявала залаты медаль, а Васіль — бронзавы. Тры ўзнагароды на траіх! Якая яшчэ атэстацыя патрэбна трэнера?

— Калі перасекліся вашы шляхі-дарогі?

— Тры гады назад. Пасля таго як у мяне разладзіліся адносіны з былым трэнерам Аляксандрам Яфімавым, заставалася або пакінуць вялікі спорт, або шукаць новага настаўніка. Тады і звярнуўся па параду і дапамогу да Сіўцова. Удзячны лёсу за тое, што падарыў мне не толькі вернага саюзніка ў барацьбе з ядром і сантыметрамі, але і мудрага сябра.

— Пспехі на маладзёжным узроўні былі?

— Практычна не, калі мець на ўвазе міжнародныя турніры. На чэмпіянаце Еўропы заняў толькі шостае месца з вынікам 18,72. А перад гэтым жа на спаборніцтвах у Польшчы штурхнуў ядро на 19,22. Адным словам, прайграў самому сабе паўметра.

— І ўсё ж праз тры гады заваяваў права выступіць на Алімпійскіх гульнях у Сіднеі...

— Успаміны пра іх засталіся сумныя. Дзевятае месца ніяк не задавальняла. У пераможцы — 21,29, у мяне — 19,48. Як кажуць, адчуўце розніцу. Я не прывык

пры няўдачах спасылацца на абставіны, але судзейства ў Сіднеі было драконаўскім. Нам забаранілі націраць далоні магнезіяй. Стаяла гарачыня, і ядро пры штуршку ледзь не выслізвала з рукі. Але гэтыя скаргі на карысць слабых: пераможца ж змог паказаць вельмі добры вынік...

— У жыцці кожнага спартсмена бываюць чорныя палосы. Як ты перажыў двухгадовую дыскваліфікацыю?

— Нялёгка. Але мяне ў той цяжкі час вельмі падтрымаў галоўны трэнер нашай лёгкаатлетчнай зборнай Аляксандр Рудскіх. Я пра гэта гаварыў і заўсёды буду гаварыць.

— Пытанне аб тваім удзеле ў чэмпіянаце свету 2003 года вырашалася на трэніровачным зборы ў алімпійскім спорткомплексе "Стайкі"?

— Афіцыйна, так. Але вынік 20.30, які трэба было паказаць, каб трапіць у каманду, для мяне ўжо быў пройдзены этапам. Мы з трэнерам яшчэ ў пачатку сезона настройваліся не на адборачныя спаборніцтвы, а менавіта на чэмпіянат свету. А з такім "дасягненнем", як 20.30, у Парыж можна было і не ехаць.

— Ты доўга не выступаў на буйных міжнародных турнірах. І вось стадыён у сталіцы Францыі, галоўны старт сезона, запойненыя трыбуны. Гэта псіхалагічна дзейнічала?

— Не. Я прафесіянал і павінен добра выконваць сваю работу. У такія моманты засяроджваюся на сабе: бачу толькі ядро і сектар для штурхання. Ні судзі, ні балельшчыкі для мяне не існуюць.

— У лепшай сваёй спробе ты паслаў ядро на 21.69. Амерыканец Нельсан і ўкраінец Біланог таксама штурхнулі за 21 метр. Па ходу барацьбы не ўзнікала адчування, што яны могуць апярэдзіць цябе?

— Больш баяўся трохразовага чэмпіёна свету амерыканца Джона Годзіну. Але на гэты раз

“Спадчына Беларусі” прадстаўлена ў ЮНЕСКА

У Парыжы ў штаб-кватэры ЮНЕСКА адбылося адкрыццё аўтарскай фотавыставы тэлежурналістаў Першага нацыянальнага тэлеканала Аляксандра Аляксеева і Алега Лукашэвіча “Спадчына Беларусі”.

Гэта было адно з галоўных мерапрыемстваў, прысвечаных 50-годдзю ўступлення Рэспублікі Беларусь у ЮНЕСКА. Фотавыстава беларускіх фотамастакоў была праведзена ў сценах ЮНЕСКА ўпершыню. Серыя поўнакаляровых аўтарскіх фотаработ прадстаўляла культурную

спадчыну Беларусі, дэманструючы архітэктурную разнастайнасць і унікальнасць яе гістарычных помнікаў. На ўрачыстым адкрыцці фотавыставы ўступнае слова сказаў Генеральны дырэктар ЮНЕСКА Кайціра Мацуура.

Барыс ЖУКАЎ.

Няпростыя “Простыя сюжэты”

У Мінску, у галерэі візуальных мастацтваў “Nova”, адкрылася персанальная выстава фотамастака Віктара Бутры “Простыя сюжэты”.

Як імкліва ляціць час! Здавалася, зусім нядаўна прыйшоў Віктар Бутра ў фотаклуб “Мінск”. І раптам усведамляеш, што ведаеш яго ўжо трыццаць гадоў, а самаму Віктару — шэсцьдзесят.

Яго “Простыя сюжэты” не такія ўжо і простыя. У іх ёсць псіхалогія і філасофія, трапнасць бачання і чалавечыя пачуцці. Філасофія прац Віктара Бутры складалася на працягу ўсёй яго творчай дзейнасці, пачынаючы з 1957 года, калі былі зроблены першыя здымкі (з выкарыстаннем фотаапарата, прыстасаванняў і ваннага пакоя аднакласніка). Вялікі ўплыў на стаўленне Віктара як аўтара зрабіў чэшскі часопіс “Фатаграфія”. Матэрыялы, якія ў ім друкаваліся, стваралі магчымасць для самаацэнкі і ўдасканалення творчасці. Гэтак сапраўды пачала і ўступленне ў фотаклуб “Мінск”, у якім заўсёды існавала атмасфера добрабычлівай крытыкі і ўзаемнай павагі. У выніку Віктар Бутра фактычна стаў на чале плыні, якую можна аха-

рактарызаваць як псіхалагічная фатаграфія. (“Натхненне дантыста”, “Трагічны вынік”, “Па ваду”). Гэта не перашкаджае яму быць і лірыкам (“Рамонка”, “Букавы лес”, “Серыя фатаграфій “Пляж”).

Віктар Бутра не вызначаўся на разнастайных фотасалонах, дзе галоўнай была форма, а не змест здымка. Ён застаўся ў баку і ад так званай “канцэптуальнай фатаграфіі”. Ён проста застаўся самім сабою, са сваімі поглядамі на жыццё і фатаграфічную творчасць.

Сёння Віктар Бутра працуе ўрачом-анкамарфалагам і застаецца апантаным фотамастаком. А выстава “Простыя сюжэты” — рыса пад перыядам жыццёвай і творчай сталасці. І пачатак новых пошукаў...

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: працы з выставы: “Натхненне дантыста”, “Рамонка”.

Фота Віктара БУТРЫ.

Адкрыцці “Класік-авангард”

Ансамбль салістаў Белдзяржфілармоніі “Класік-Авангард” быў створаны ў 1988 годзе. Сярэдні ўзрост выканаўцаў зараз — 25 гадоў. Маладосць і высокі прафесіяналізм забяспечваюць музыкантам нязменны поспех як у нашай краіне, так і за яе межамі. Ансамбль — лаўрэат розных міжнародных конкурсаў, удзельнічаў у многіх прэстыжных міжнародных фестывалях — фестывалі імя І.Салярцінскага ў Віцебску, “Беларуская музычная восень” (1988-2003), “Мінская вясна (1989-2004), фестываль старадаўняй беларускай музыкі “Адраджэнне беларускай капэлы” (1992-2002), у фестывалях сучаснай музыкі ў Хельсінкі (1991), Венецыі, Італіі (1992), “Бонскае лета-93” у Германіі. У 1999 годзе ў Швейцарыі быў выдадзены кампакт-дыск ансамбля “Адкрыцці з Беларусі”.

Гэтай вясной на міжнародным фестывалі музыкі “Мінская вясна” ансамбль прадставіў два арыгінальныя праекты. Адзін з іх — “Беларуска-французскія музычныя сустрэчы” — быў прысвечаны творчасці беларускіх кампазітараў В.Капыцько, С.Зубцова, В.Бакфарка, Войцэха Другарая, а таксама французскіх — Ж.М. Эрвэ, Д.Лесюра, Д.Міё, Э.Саці, В.Д’эндзі. Другі праект ажыццёўлены ў рамках сусветнага форуму “Чэшская музыка-2004”. У гэтым годзе ва ўсім свеце адзначаюцца юбілей знакамітых чэшскіх кампазітараў А.Дворжака, Б.Сметаны, Л.Яначэка, Е.Сукі і іншых. Іх творы прагучалі на фестывалі “Мінская вясна” ў асобным канцэрце дзякуючы Пасольству Чэхіі ў Беларусі, якое прадставіла ансамблю нотны матэрыял.

Не менш цікавым у гэтым годзе было выступленне ансамбля салістаў “Класік-Авангард” і на віцебскім фестывалі імя І.Салярцінскага. Гэты фестываль ладзіцца з 1988 года сумесна з Польскім інстытутам у Мінску. “Класік-

авангард” супрацоўнічае з інстытутам даўно і плённа, выконвае творы польскіх кампазітараў (сыграны больш за 10 канцэртаў “Анталогіі сучаснай польскай музыкі”), знаёмячыся і знаёмячы беларускіх меламанаў з самімі кампазітарамі, прыезд якіх арганізуюць і аплачвае польскі бок. Так, у сакавіку ў Зале камернай музыкі адбыўся канцэрт віртуоза сусветнага ўзроўню кларнетыста Войтэка Мрозэка. Яго праграма “Танцы свету” была выканана сумесна з ансамблем “Класік-Авангард”. Прагучалі найпрыгажэйшыя танцавальныя мелодыі, падабраныя і аранжыраваныя Мрозэкам, якія прадставілі фальклор Азіі, Амерыкі, Аргенціны, Сібіры, Грэцыі, Балкан, Венгрыі. Войтэк Мрозэк валодае практычна ўсімі духавымі інструментамі, лаўрэат першых прэмій многіх прэстыжных міжнародных конкурсаў.

Апошнім часам узначальвае камерны філарманічны аркестр “Леапольс”. Такім чынам наладжваюцца творчыя сувязі, працягваюцца цікавая праца, якая прыносіць вялікае задавальненне музычным дзеячам абедзвюх краін.

“Класік-Авангард” называюць кузняй музычных кадраў: каля 30 былых музыкантаў гэтага ансамбля працуюць у розных краінах свету. Яны не парываюць сувязі з калектывам, дзе прайшлі школу высокага майстэрства і набылі вядомасць, дапамагаюць арганізаваць гастролі ансамбля за рубяжом. І хоць трымаць высока выканальніцкі ўзровень сёння нялёгка, ансамбль салістаў “Класік-авангард” працуе плённа, поўны новых творчых задум і праектаў.

Ганна КОРШУН.

імпрэзы БМАgroup

Апошні канцэрт сезона!

Гурт “Стары Ольса” запісаў аўдыёспектакль паводле аповесці У.Караткевіча “Ладдзя распачы”. Ролі выканалі ўдзельнікі гурта. У аздабленні пастаноўкі выкарыстаны кампазіцыі з усіх альбомаў “Старога Ольсы”, у тым ліку і яшчэ не выдадзеныя. 19 мая ў клубе “Рэактар” адбылася прэзентацыя аўдыёспектакля ў форме сярэднявечнай дыскаці, якая стала традыцыйнай. Канцэрт адметны яшчэ і тым, што гэта апошняе выступленне гурта “Стары Ольса” перад паўгадовым перапынкам, падчас якога гурт запрашаны ў многія еўрапейскія краіны.

27 мая ў Палацы культуры вяртэранаў (Я.Купалы, 21) Зміцер Вайцёшкewіч і WZ-оркестра прадставілі праграму “Бывайце здаровы”, прысвечаную 100-годдзю з дня нараджэння паэта-песняра Адама Русака. Удзельнічаюць таксама народная артыстка Беларусі Надзея Мікуліч і Алег Хаменка (“Палац”).

Міжнародны акцэнт тэатра

У Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь прайшла вечарына, якую арганізавала і вяла сумесна з Беларускай інтэрнацыянальнай арганізацыяй Міжнароднага інстытута тэатра (ЮНЕСКА) дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі Зінаіда Кучар.

У праграме вечара адбылося ўручэнне дыпламаў за развіццё міжнародных сувязей і прапаганду беларускага тэатральнага мастацтва. Уручэнне штогадовай прэміі імя заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Івана Ушакова

пераможцу конкурсу — мастаку Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек Аляксандру Вахрамееву за сцэнаграфію да спектакля “Чайка. Вопыт працытаньня”.

Прэмію ўручыла ўдава мастака Зоя Ушакова. Творчасць Івана Ушакова — яскравая старонка ў тэатральна-дэкаратыўным мастацтве Беларусі. Ён аформіў больш як 40 спектакляў. У яго гонар Беларускі фонд культуры заснаваў штогадовую прэмію за лепшае мастацкае афармленне спектакля.

Валынціна ДРОЗД.

«Голас Радзімы»
Галоўны рэдактар
Наталія САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;
Камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Саўеце Міністраў Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзімы».

Наш адрас: 220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 288-11-97 (бухгалтэрыя), 288-12-80, 284-76-56, 288-17-82, (тэл./факс).
Галоўны рэдактар: 8029-6-88-17-82.

ЧЫТАЙЦЕ «Голас Радзімы»
ў ІНТЭРНЭЦЕ:
<http://belarus21.by>

Рэгістрацыйнае пасведчанне №81. Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Аб’ём 4 друк. аркушы. Тыраж 1 918 экз. Заказ 179. Падпісана да друку 18. 5. 2004 г. у 12.00.

Газета набрана і звярстана на рэдакцыйным настольна-выдавецкім комплексе. Знакам ® пазначаны рэкламныя матэрыялы.
Адрукавана ААТ «Чырвоная зорка» (220073, г. Мінск, 1-шы Загарадны завулак, 3).
Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голас Радзімы», могуць не супадаць.
© «Голас Радзімы», 2004.